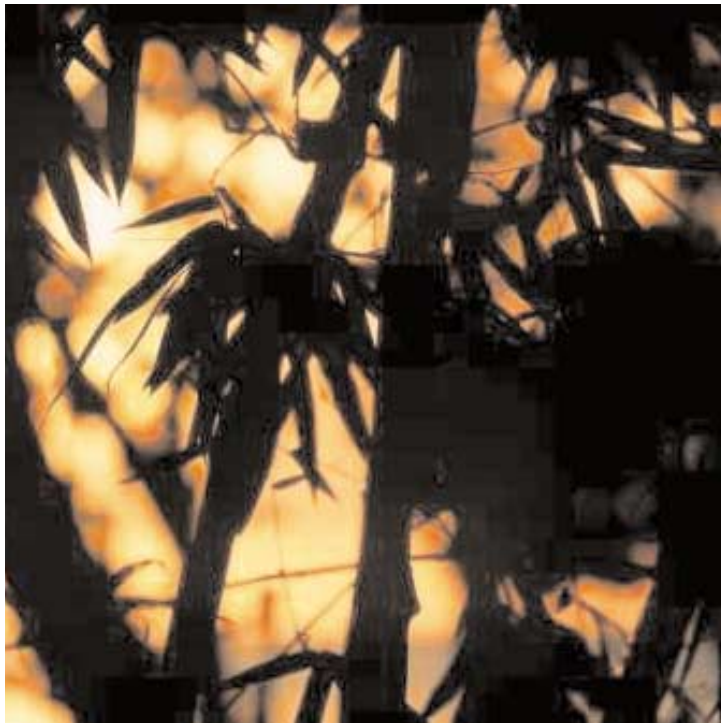

J HANNESBURG

FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling

JOHANNESBURG

Regeringens skrivelse 2002/03:29

Regeringens skrivelse

2002/03:29

Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar
utveckling

Skr.
2002/03:29

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 19 december 2002

Göran Persson

Lena Sommestad
(Miljödepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg den 26 augusti – 4 september 2002 samlade 20 000 deltagare från 189 medlemsländer samt från mellan- och icke-statliga organisationer. En politisk deklaration och en genomförandeplan för hållbar utveckling antogs. Resultatet är både ett politiskt och moraliskt åtagande. All utveckling skall vara hållbar med en integrerad behandling av ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter.

I skrivelsen redovisar och värderar regeringen besluten vid världstoppmötet. Regeringen redogör för pågående insatser i syfte att nå de mål som ingår i genomförandeplanen och pekar på vissa utmaningar som förestår. Dessa gäller såväl i vårt eget land som i samarbetet inom EU, FN och andra internationella samarbetsorgan.

Globalisering, på rättvisa villkor som främjar hållbar utveckling, utgör en av de största utmaningarna i ansträngningarna att nå målen i genomförandeplanen. God samhällsstyrning, inklusive institutioner för hållbar utveckling, behövs på alla nivåer – nationellt, regionalt och globalt.

För svenskt vidkommande är genomförandeplanens mål om förändrade konsumtions- och produktionsmönster tillsammans med fattigdomsbekämpande åtgärder de mest angelägna uppgifterna i uppföljningsarbetet. Att åstadkomma ekonomisk tillväxt med social välfärd utan negativ miljöpåverkan kommer att ställa nya krav på politiken, men också på samverkan mellan olika aktörer. Stöd till fattigdomsbekämpning i alla delar av världen skall ge ökade möjligheter och resurser för utsatta grupper och individer.

Inför världstoppmötet angav FN:s generalsekreterare fem områden av särskild betydelse för hållbar utveckling: vatten, energi, hälsa, jordbruk och biologisk mångfald. Från svensk sida görs redan insatser inom dessa

områden, vilka redovisas i skrivelsen, samtidigt som mycket återstår att göra. Ett kraftfullt arbete kan understödjas av ökad kunskap och information om hållbar utveckling.

I slutet av november 2002 var Regeringskansliet en av arrangörerna bakom en nationell konferens, Envisions, för att diskutera uppföljningen av världstoppmötet. I skrivelsen sammanfattas slutsatserna från konferensen. Avslutningsvis återges ett urval av målen i genomförandeplanen, pågående svenska åtgärder för dessas uppfyllelse samt utmaningar som regeringen avser att ta itu med.

Skrivelsen är avsedd att underlätta för riksdagen att följa vad som sker i uppföljningen av världstoppmötet. Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat väntas inom kort lämna sina förslag om det fortsatta arbetet. Under år 2003 avser regeringen att lämna en proposition till riksdagen med förslag till en ny utvecklingspolitik. Frågorna kommer vidare att behandlas bl.a. i en revidering av Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling.

1	Ärendet och förberedelsearbetet	4
2	Världstoppmötets beslut	6
3	Värdering av världstoppmötets resultat	7
4	Svenska åtgärder	10
4.1	Globalisering	11
4.2	Institutionellt ramverk för hållbar utveckling	15
4.3	Förändrade konsumtions- och produktionsmönster	19
4.4	Stöd till fattigdomsbekämpning	28
4.5	Vatten	33
4.6	Energi	37
4.7	Hälsa	39
4.8	Jordbruk	45
4.9	Biologisk mångfald	48
4.10	Kunskap och information om hållbar utveckling	52
5	Nationell uppföljningskonferens	57
6	Sammanfattning av det fortsatta arbetet	58
Bilaga 1	Johannesburgdeklarationen om hållbar utveckling	69
Bilaga 2	Genomförandeplan antagen av världstoppmötet om hållbar utveckling	74
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 2002		147

Regeringen redovisar besluten vid FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling samt pågående åtgärder som stödjer och genomför dessa. I skrivelsen anger regeringen också inriktningen för den politik som krävs från svensk sida för att genomföra resultaten från toppmötet.

Världstoppmötet om hållbar utveckling ägde rum i Johannesburg den 26 augusti–4 september 2002. Mer än 20 000 personer, från 189 medlemsländer samt från mellan- och icke-statliga organisationer, var ackrediterade till den officiella FN-konferensen. Ungefär lika många deltog vid konferensens olika sidoarrangemang. Vid högnivåsegmentet deltog stats- och regeringschefer från cirka 100 länder.

Världstoppmötet ses allmänt som den tredje milstolpen i den process, som kommit att handla om hållbar utveckling, vilken inleddes med FN:s konferens om den mänskliga miljön i Stockholm år 1972. På svenskt initiativ hade för första gången miljöfrågan tagits upp till samlad behandling i FN. Konferensen utmynnade i en deklaration och ett handlingsprogram. Som en direkt följd skapade FN:s generalförsamling samma år FN:s miljöprogram, UNEP.

Den andra milstolpen var FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro år 1992. I handlingsprogrammet Agenda 21, som antogs då, anges hur världens regeringar, kommuner och viktiga samhällsgrupper bör skapa utveckling utan att äventyra miljön för kommande generationer. Trots många aktiviteter på alla nivåer och framsteg i vissa avseenden visar FN:s utvärderingar att problemen, sedan dess, på många områden förvärrats.

Generalförsamlingen beslutade i december 2000 att hålla ett toppmöte i Johannesburg för att konkretisera och komplettera uppdraget från Rio de Janeiro. Mötet skulle hållas på högsta politiska nivå och FN:s kommission för hållbar utveckling, CSD, skulle användas som förberedande kommitté. Kommittén höll fyra möten i maj 2001, januari – februari 2002, mars – april 2002 och maj – juni 2002. Sverige var en av två medlemmar från den västerländska gruppen som ingick i byrån för kommittén. Regionala ministermöten och expertkonferenser föregick världstoppmötet. Härigenom kunde idéer och perspektiv från medborgare, experter och skilda aktörer lättare sätta sin prägel på toppmötets utformning.

Under året före världstoppmötet hölls två konferenser med särskilt stor betydelse för resultatet. Världshandelsorganisationen WTO inledde en ny förhandlingsrunda i Doha och utvecklingsfinansiering behandlades i Monterrey. I Johannesburg kunde således handels- och finansieringsfrågorna kompletteras med miljömässiga aspekter för hållbar utveckling.

Inom Regeringskansliet skapades en samrådsgrupp med företrädare för samtliga departement samt Statsrådsberedningen. Johannesburgsekretariatet inrättades med tjänstemän från Utrikes-, Närings- och Miljödepartementen. Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat (M 2000:02) med tio ledamöter från alla riksdagspartier följde förberedelsearbetet. Till Nationalkommittén är också en rådgivande expertgrupp knuten. Gruppen består av ett trettiotal företrädare för folkrörelser, forskningsinstitutioner och myndigheter på lokal, regional och nationell nivå. Nationalkommittén lämnade i augusti 2002 en

nationalrapport, med inledande ord av statsministern, till FN om Sveriges genomförande av Agenda 21.

Vid femårsöversynen av Riokonferensen åtog sig FN:s medlemsstater att färdigställa nationella strategier för hållbar utveckling senast år 2002. Våren 2002 överlämnade regeringen en nationell strategi till riksdagen (skr. 2001/02:172, bet. 2001/02:MJU, rskr. 2001/02:315). Avsikten med strategin är att ge en avstämning och samtidigt en framåtblick när det gäller hållbar samhällsutveckling i Sverige. I skrivelsen redovisas ett antal strategiska kärnområden som regeringen lyfter fram som viktiga i det fortsatta arbetet med hållbar utveckling både inom Sverige, såväl nationellt som lokalt, och vad gäller Sveriges internationella åtaganden. Till kärnområdena hör t.ex. miljöarbetet och arbetet med klimatfrågorna, folkhälsa och livskvalitet, arbetsliv, sysselsättning, ekonomisk tillväxt och välfärd. Regeringen avser att följa upp arbetet med strategins genomförande under hösten 2003 då den nationella strategin revideras. I översynen kommer särskilt att belysas slutsatserna och genomförandeplanen från världstoppmötet samt Nationalkommitténs slutbetänkande.

Under förberedelsearbetet till världstoppmötet bedrevs samråd med svenska och internationella folkrörelser. Statsministern sammankallade vid tre tillfällen företrädare för större svenska intresseorganisationer (SB2002/4084/SB). Johannesburgsekretariatet arrangerade omkring varannan månad dialogmöten öppna för alla intresserade ideella organisationer. En särskild dialog med kvinnoorganisationer om jämställdhetsperspektiv på hållbar utveckling fördes kontinuerligt.

Globe Europe, en sammanslutning av europeiska parlamentariker anordnade en konferens i Stockholm inför världstoppmötet. Vid konferensen antogs ett uttalande om vikten av att regeringarna vid mötet i Johannesburg beslutar om konkreta åtgärder för en hållbar framtid.

Kontakterna med svenskt näringsliv och andra delar av den privata sektorn var täta under förberedelserna. Synpunkter på förhandlingstexter och svenska positioner inhämtades från näringslivet såväl som från andra intressegrupper. Regeringen arrangerade den 7 mars 2002 ett möte med omkring 70 ledare för svenska företag i syfte att diskutera samverkan, bl.a. inom ramen för regeringens initiativ Globalt ansvar.

Kunskap inom vetenskapssamhället inhämtades i beredningsgrupper och vid tematiska seminarier. Miljövårdsberedningen (Jo 1968:A) hade ett särskilt ansvar för detta. I samband med Stockholmskonferensens trettioårsjubileum arrangerade Miljödepartementet den 17–18 juni 2002 en internationell expertkonferens (M2002/1223/I) i riksdagshuset med 230 deltagare, ”Stockholm thirty years on: Progress achieved and challenges ahead in international environmental co-operation”. Från konferensen spreds brett 40 rekommendationer inför världstoppmötet.

Regeringens förberedelsearbete inför världstoppmötet tog sin utgångspunkt i redovisningen från FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 – UNCED (skr. 1992/93:13). Den första svenska nationella strategin för hållbar utveckling presenterades i propositionen Med sikte på hållbar utveckling; Genomförande av besluten vid FN:s konferens om miljö och utveckling – UNCED (prop. 1993/94:111). Regeringens ambition att integrera miljöhänsyn inom alla politikområden beskrevs i skrivelsen På väg mot ett ekologiskt hållbart samhälle (skr. 1996/97:50).

Regeringens utgångspunkt för arbetet med att ställa om Sverige till ekologisk hållbarhet har varit det åtgärdsprogram som år 1997 redovisades i skrivelsen Ekologisk hållbarhet (skr. 1997/98:13). Redovisningar av hur långt arbetet framskridit har lämnats i skrivelserna Hållbara Sverige – uppföljning och fortsatta åtgärder för ekologiskt hållbar utveckling (skr. 1998/99:5), Hållbara Sverige – uppföljning av åtgärder för en ekologiskt hållbar utveckling (skr. 1999/2000:12), Hållbara Sverige – uppföljning av åtgärder för en ekologiskt hållbar utveckling (skr. 2000/01:38) och Hållbara Sverige – uppföljning av åtgärder för en ekologiskt hållbar utveckling (skr. 2001/02:50).

Den nordiska hållbarhetsstrategin (2001) och EU:s interna strategi för hållbar utveckling är två av de viktiga program för Sveriges internationella arbete med hållbar utveckling som väglett arbetet. Utöver detta hänvisas till den rapport från världstoppmötet som Utrikesdepartementet upprättat och publicerat i serien Aktstycken utgivna av Utrikesdepartementet, Ny serie II:57.

Skrivelsen Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och vänsterpartiet.

2 Världstoppmötets beslut

Världstoppmötet antog en kortfattad politisk deklARATION (*bilaga 1*) och en genomförandeplan (*bilaga 2*) som anger rekommendationer för det fortsatta arbetet med att genomföra Agenda 21 och övriga åtaganden från Riokonferensen 1992. Genomförandeplanen kompletterar också Agenda 21 på vissa områden där utvecklingen under de senaste tio åren satt nya frågor på den internationella dagordningen. Dessutom lanserades 220 internationella partnerskap (s.k. typ två-initiativ), mellan regeringar, företag, FN-organ och folkrörelser, i samband med toppmötet.

En nyckelfråga för världstoppmötet var hur arbetet för hållbar utveckling fortsättningsvis skulle hanteras inom det internationella systemet. Toppmötet bidrog till att definitivt erkänna begreppet hållbar utveckling som en överordnad princip för FN:s arbete och toppmötet antog en rad rekommendationer för att stärka institutionella strukturer och styrsystem för hållbar utveckling på nationell, regional och global nivå.

Genomförandeplanen, som spänner över en rad områden, syftar till att ge en integrerad behandling av ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter av hållbar utveckling.

De nya åtaganden, med tidsbundna mål i synnerhet när det gäller bevarande av naturresurser, som gjordes vid toppmötet kompletterar målen i Millenniedeklarationen. Den senare antogs vid FN:s generalförsamlings särskilda millennietoppmöte i september 2000 med ett antal konkreta mål för att minska fattigdomen i världen. I genomförandeplanen från Johannesburg åtar sig medlemsländerna därutöver bl.a. att:

- Utveckla integrerade vattenhushållningsplaner och planera för effektivare vattenanvändning senast år 2005.
- Avsevärt minska förlusten av biologisk mångfald till år 2010.

- Halvera andelen människor som saknar tillgång till grundläggande sanitet till år 2015.
- Återuppbygga och återställa fiskebestånd som hotas av utrotning snarast och om möjligt senast år 2015 där så är möjligt.
- Säkerställa att kemikalier används och produceras på ett sätt som minimerar betydande negativa miljö- och hälsoeffekter senast år 2020.

Målet att förbättra grundläggande sanitet har ett nära samband med de mål som tidigare har antagits att till år 2015 minska andelen människor som saknar långsiktig tillgång till rent dricksvatten och att till år 2020 på ett påtagligt sätt förbättra förhållandena för åtminstone 100 miljoner invånare i världens slumområden. Det övergripande millenniemålet är att fram till år 2015 halvera den andel människor som lever i absolut fattigdom och hunger.

Toppmötet antog också rekommendationer om att skyndsamt öka andelen förnybar energi. Det var däremot inte möjligt att enas om ett tidsbundet mål på energiområdet.

Inom det övergripande temat hållbara konsumtions- och produktionsmönster antogs, med utgångspunkt i det förslag som Danmark, Finland och Sverige utarbetat inom EU, en skrivning om att lansera ett tioårigt ramverk av program till stöd för initiativ som påskyndar övergången till hållbar konsumtion och produktion.

I genomförandeplanens avsnitt om framväxande frågor såsom globalisering och handel ges särskild uppmärksamhet åt företagens roll och ansvar i arbetet för hållbar utveckling. På handelsområdet var den stora diskussionsfrågan förhållandet mellan WTO:s regelverk och multilaterala miljöavtal. Trots långa diskussioner lyckades toppmötet inte enas om några nya åtaganden eller rekommendationer på detta område men bekräftade att handelsregelverk och miljöavtal skall förmås verka ömsesidigt stödjande.

Genomförandeplanen innehåller också en sektion med regionalt fokus t.ex. hållbar utveckling i Afrika och i små östater. Denna inriktning är ny i förhållande till Agenda 21 och kan konstateras utgöra ett viktigt bidrag för internationellt samarbete för hållbar utveckling genom att lyfta fram regionalt genomförande och specifika regionala utmaningar.

Under toppmötets högnivåsegment presenterade flera stora länder (Indien, Kanada, Kina, Polen och Ryssland) sin avsikt att ratificera klimatkonventionens Kyotoprotokoll. Tre månader efter att Ryssland och Schweiz, Polen eller Nya Zeeland fullföljt sina utfästelser om ratifikation kan protokollet träda i kraft. Ytterligare 70 länder hörsammade generalsekreterarens uppmaning att använda toppmötet i Johannesburg som ett tillfälle att ratificera eller ansluta sig till en rad andra relevanta internationella avtal och instrument.

3 Värdering av världstoppmötets resultat

Resultatet från världstoppmötet är politiskt och moraliskt förpliktande. En viktig slutsats efter toppmötet i Johannesburg är att all utveckling

skall vara hållbar i ekonomisk, social och miljömässig bemärkelse. Investeringar i människor och miljö har givits samma dignitet som handel, ekonomisk tillväxt och territoriell säkerhet.

Från svensk sida eftersträvades i förhandlingarna fokus på konkret handling eftersom den allmänna inriktningen lagts fast vid tidigare konferenser. Millenniedeklarationen, Agenda 21, Riodeklarationen och övriga överenskommelser från FN:s konferenser gäller fortsatt. Den politiska deklarationen och genomförandeplanen från Johannesburg kompletterar och specificerar vad som skall göras för att bidra till hållbar utveckling.

Med 1990-talets världskonferenser, millenniemålen från FN:s generalförsamlings toppmöte år 2000 och de tre nyckelkonferenserna som följt därefter – WTO-mötet i Doha, den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering i Monterrey och världstoppmötet i Johannesburg – har en global agenda för hållbar utveckling slagits fast med konkreta mål som påverkar såväl den lokala, regionala som globala utvecklingen. En punkt borde därmed kunna sättas för relativt lång tid för ytterligare toppmöten i den serie som inleddes i Rio de Janeiro år 1992 och den politiska energin bör fokuseras på det genomförande som nu måste till nationellt, regional och globalt.

Länge präglades förberedelserna inför toppmötet av grundläggande motsättningar. U-länderna uttryckte bristande förtroende för i-länderna med anledning av det ouppfyllda löftet från Riokonferensen 1992 att höja biståndet till 0,7 procent av bruttonationalprodukten. USA förklarade att man inte var berett att anta konkreta mål i Johannesburg. Få var beredda att ge fattigdomsbekämpning och miljöskydd överordnad prioritet inom politiken. Med hjälp av bl.a. resultatet vid den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering i Monterrey i mars 2002 och den sydafrikanska värdregeringens ledarskap kunde förhandlingarna successivt föras i en mer konstruktiv anda. Mot bakgrund av de politiska förutsättningarna är de framsteg som uppnåddes vid toppmötet glädjande men resultaten är inte tillräckliga för att på allvar lösa de utmaningar vi står inför när det gäller bevarande av naturresurser, att hejda globala miljöproblem och att utrota fattigdom.

Regeringen verkade för tydliga, tidsbundna målsättningar och konkreta åtgärdsplaner för genomförande. En rad framgångar uppnåddes. Både toppmötets allmänna inriktning och flera av de överenskomna målen var ursprungligen svenska förslag. Sverige hade dock önskat mer långtgående överenskommelser inte minst när det gäller utfasning av miljöskadliga och handelssnedvridande subventioner. På energiområdet lyckades inte länderna enas om mätbara mål för introduktionen av förnybar energi och EU valde därför att tillsammans med en grupp andra länder deklarerar att man kommer att arbeta tillsammans för att ytterligare utveckla och främja förnybar energiteknik genom att sätta och uppnå tydliga och ambitiösa, tidsbundna mål på nationell, regional och förhoppningsvis global nivå. Vikten av förstärkning av den sociala dimensionen slås också fast på flera ställen i genomförandeplanen men regeringen hade gärna sett att målsättningarna på detta område hade varit ännu tydligare.

Jämställdhetsperspektivet bekräftades men borde, enligt svensk uppfattning, bitvis ha varit starkare. Trots Sveriges ansträngningar i

förhandlingarna att aktivt driva jämställdhetsperspektivet inom de olika sakområdena, saknar fortfarande flera områden i genomförandeplanen konkreta och förpliktande formuleringar. Exempel på områden där ett jämställdhetsperspektiv helt saknas är energi, vatten och biologisk mångfald. Överenskommelserna om reproduktiv hälsa samt kvinnors rätt till ägarskap och kontroll över mark var inte heller tillfredsställande. Paragraf 54 om hälsa kom att bli en stötesten i förhandlingarna, där Sverige tillsammans med andra länder aktivt verkade för att hälsoservice skall ges i enlighet med mänskliga fri- och rättigheter och inte uteslutande i överensstämmelse med ”nationella lagar och kulturella och religiösa värderingar”. Ett kraftigt bakslag för världens kvinnor var nära men frågan löste sig på ett acceptabelt sätt som den sista uppgörelsen i förhandlingen om genomförandeplanen.

Begreppet hållbar utveckling diskuterades vid FN-konferensen i Rio de Janeiro 1992, men förhandlingarna gällde då integration av miljö i utvecklingsarbetet. I inledningen till både genomförandeplanen från Johannesburg och den politiska deklARATIONEN slås uttryckligen fast att målet gäller integrering av de tre dimensionerna av hållbar utveckling – ekonomisk, social och miljömässig hänsyn – som ömsesidigt beroende och förstärkande. För första gången tydliggörs sambandet mellan fattigdomsbekämpningen, hållbara konsumtions- och produktionsmönster och bevarande och hållbart utnyttjande av naturresursbasen.

Möjligheterna att minska världsfattigdomen är starkt förknippad med att ge människor som lever i fattigdom mer makt och inflytande över sin situation. I hög grad handlar det om ökad tillgång till produktiva resurser såsom mark, vatten, sysselsättningsmöjligheter, lån, utbildning och hälsovård. Hållbar utveckling måste skapas genom ett globalt samarbete med en rättvis resursfördelning som bas. Situationen för kvinnor, barn, äldre och funktionshindrade är generellt sett betydligt sämre än männens och måste i varje situation särskilt uppmärksammas.

I avsnittet om institutionellt ramverk tas i genomförandeplanen ett samlat grepp för att integrera de tre dimensionerna av hållbar utveckling på alla nivåer från den lokala till den globala. Förhoppningsvis leder detta bl.a. till en tydligare ansvarsfördelning inom FN-systemet samt till ett tydligare samband mellan det sektorsövergripande policyarbetet för hållbar utveckling på global nivå och FN:s programverksamhet i u-länderna.

Sedan Riokonferensen har frågan om globalisering tillkommit. I genomförandeplanen finns, på EU:s initiativ, ett avsnitt om hur hållbar utveckling skall åstadkommas i en globaliserad värld. En grundläggande framgång var den tydliga ambitionen att stärka det politiska inflytandet över utvecklingen bl.a. genom att främja företagens ansvar och ansvarighet.

De omkring 500 seminarier och rundabordssamtal som genomfördes under toppmötet utgjorde en dynamisk mötesplats vars effekter är svåra att i dag förutse. Folkrörelserna var i många avseenden kritiska mot att de mellanstatliga överenskommelserna inte gick längre. Deras deltagande i världstoppmötet bidrog positivt till förhandlingsresultatet och kan förbättra förutsättningarna för kraftfullt genomförande och tydlig uppföljning.

Det privata näringslivet visade inför och under toppmötet ett väsentligt förstärkt engagemang i jämförelse med Rio-konferensen. Detta är mycket positivt och resulterade bl.a. i ett antal partnerskapsinitiativ. Uttrycket partnerskap har fått en mer vidsträckt innebörd än tidigare i FN-sammanhang. Samverkan förespråkas inte bara mellan regeringar i nord och syd, utan nu uttryckligen också mellan regeringar, den privata sektorn och det civila samhället. Toppmötet enades om att dessa partnerskap är ett viktigt komplement till staters åtgärder i arbetet för hållbar utveckling i en globaliserad värld. Sverige och andra länder pekade dock på behovet av att utveckla tydliga kriterier för partnerskapen, inte minst när det gäller uppföljning i relation till genomförandeplanens målsättningar.

De internationella partnerskapsinitiativ som förberetts inför toppmötet fick ett brett genomslag i Johannesburg. Initiativen bestod av projekt, för fullföljande av Agenda 21 och genomförandeplanens rekommendationer, i partnerskap mellan tre eller flera parter – regeringar, näringsliv, internationella och enskilda organisationer. Sverige lanserade ett antal egna partnerskapsinitiativ vid toppmötet och deltog också i EU:s gemensamma initiativ. Sverige presenterade ett långsiktigt regionalt partnerskapssamarbete för att stödja hållbar utveckling i området kring Victoriasjön.

Att toppmötet kunde genomföras i god samförståndsanda och resultera i användbara överenskommelser torde stärka FN:s trovärdighet. De välfungerande praktiska arrangemangen kring denna FN:s största konferens någonsin är dessutom en framgång för Sydafrika.

Världstoppmötet innebär på flera områden betydelsefulla framsteg i arbetet med hållbar utveckling. Dessa framgångar måste tas till vara och genomföras. Samtidigt kan man konstatera att toppmötets resultat på många områden är otillräckligt för att lösa växande globala miljöproblem och utrota den utbredda fattigdomen. Regeringen ser det därför som en nödvändighet att länder, enskilt eller gemensamt med andra, tar initiativ för att gå väsentligen längre än de målsättningar som toppmötet satt upp. Sverige bör även fortsättningsvis vara en föregångare i det arbete.

4 Svenska åtgärder

Den svenska regeringen kommer aktivt verka för att överenskommelserna från världstoppmötet genomförs i Sverige, i regionalt samarbete i vårt närområde, inom Europeiska unionen och i det internationella samarbetet. Vårt land har länge varit pådrivande i arbetet för hållbar utveckling. Trots framsteg på många områden finns ett stort gap mellan vision och verklighet som måste överbryggas.

Samhällsutvecklingen är beroende av fungerande ekosystem genom deras förmåga att producera varor och tjänster såsom rening av vatten och luft, syreproduktion, pollinering, cirkulering av näringsämnen och kontroll av skadedjur. För att denna produktion skall kunna upprätthållas måste kapaciteten i ekosystemen beaktas inom alla politikområden. I det följande lämnas en redovisning om viktiga åtgärder som pågår och planeras i syfte att uppnå mål och åtaganden i genomförandeplanen.

Pågående insatser och förestående utmaningar redovisas först (avsnitt 4.1–4.4) inom de fyra övergripande frågor som världstoppmötet identifierade: globalisering, institutionellt ramverk för hållbar utveckling, förändrade konsumtions- och produktionsmönster och stöd till fattigdomsbekämpning. Svenska åtgärder indelas därefter med beaktande av de prioriterade områden som lyftes fram av FN:s generalsekreterare inför toppmötet: vatten, energi, hälsa, jordbruk och biologisk mångfald (den s.k. WEHAB-agendan). Dessa områden återspeglas i avsnitt 4.5–4.9. Slutligen (avsnitt 4.10) redovisas de områden som har med kapacitet och delaktighet för genomförande att göra: kunskap och information om hållbar utveckling.

Redovisningen är avsedd att underlätta för riksdagen att följa vad som sker i uppföljningen av världstoppmötet. Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat väntas inom kort lämna sina förslag om det fortsatta arbetet. Regeringen kommer att föreslå en ny utvecklingspolitik i en proposition under år 2003. Frågorna behandlas även i arbetet med den nationella hållbarhetsstrategin. Regeringen avser att återkomma med närmare förslag om hur genomförandet bör utvecklas.

4.1 Globalisering

Globaliseringen och dess effekter på förutsättningarna för hållbar utveckling behandlades i Johannesburg. För första gången gjordes ett försök att ta ett samlat grepp av världssamfundet. Den orättvisa resursfördelningen i världen utgör ett hinder mot global hållbar utveckling. Många människor har inte fått ta del av globaliseringens fördelar. De minst utvecklade länderna marginaliseras alltmer i den globala ekonomin. De fattigaste människorna har en särskilt sårbar situation. Globaliseringen måste påverkas så att den sker på rättvisa villkor.

Globaliseringen innebär också ständiga och snabba förändringar som ytterst berör enskilda människors livsvillkor. I samma processer ryms både möjligheter och problem. Omvandling, som innebär effektivare uppdelning av produktion och ökad tillväxt, kan samtidigt innebära tider av arbetslöshet och otrygghet för den enskilde individen. Globaliseringen förutsätter samhällen som bejaktar förändringen utan att ge avkall på målsättningen att alla skall ha samma möjligheter. Välfärd, rättvisa och jämlikhet ska vara hörnstenar i en globaliserad ekonomi.

En samlad svensk globaliseringspolitik

Sverige är i dag väl integrerat i världsekonomin och genom den generella välfärden står Sverige starkt i globaliseringsprocessen. Det krävs emellertid en aktiv politik som drar nytta av globaliseringens fördelar och bemöter dess utmaningar. I regeringsförklaringen i september 2000 togs därför initiativ till att inrätta en arbetsgrupp för globaliseringsfrågor. Syftet var att formulera en samlad svensk globaliseringspolitik. Arbetsgruppen har givit ut två rapporter som identifierar en rad prioriteringar för att främja en rättvisare globalisering i Sverige och internationellt.

I rapporterna slår arbetsgruppen fast att Sveriges ambition bör vara att bli världens bäst globaliserade land. För detta krävs att vi står rustade för kunskapssamhället och främjar ökad öppenhet för handel på rättvisa villkor, investeringar och kunskapsutbyte med omvärlden. Sverige har en lång tradition av en sådan politik. Detta har varit möjligt genom uppbyggnaden av ett välfärdssamhälle med sociala skyddsnät och breda satsningar på utbildning och hälsa. Ekonomins internationalisering ställer emellertid ständigt nya krav på den svenska politiken. Den svenska globaliseringspolitiken vill sätta samtliga medborgares kompetens i centrum. Arbetsgruppens globaliseringsrapporter pekar särskilt ut behovet av att ta till vara invandrades kompetens, att bekämpa ohälsan, att arbeta för ökad jämställdhet och att satsa på fortbildning särskilt för kortutbildade i utsatta regioner. För att Sverige även fortsättningsvis skall ha samma möjlighet att dra nytta av globaliseringens fördelar krävs också en utveckling av den generella välfärden och en anpassning av den till nya förutsättningar.

EU är drivande i det internationella globaliseringsarbetet, från Bonnmötet om ratificering av Kyotoprotokollet, WTO:s ministermöte i Doha och den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering i Monterrey, till världstoppmötet i Johannesburg. Samtidigt är EU:s politik, på vissa områden, motstridig. Exempelvis kan EU:s jordbrukspolitik kritiseras för att försvåra fattiga länders möjligheter att utvecklas.

I enlighet med genomförandeplanen från Johannesburg skall fattiga människor och länder kunna delta på mer jämbördiga villkor i det internationella samarbetet och bli delaktiga i den globala ekonomin. Regeringens avsikt är att utvecklingssamarbetet skall fungera som en katalysator för en sådan utveckling. Eftersom kvinnor och barn är särskilt utsatta skall jämställdhetsaspekten finnas med i alla delar av utvecklingspolitiken. Kvinnor har viktiga ekonomiska roller och är nyckelaktörer i utvecklingsprocesser såväl på landsbygden som i städerna. Kvinnor och barn löper större risk att drabbas av fattigdom på grund av diskriminering och förtryck. Ett jämställdhetsperspektiv skall därför tillämpas i alla delar av utvecklingspolitiken.

Handel för hållbar utveckling

Inom ramen för de pågående WTO-förhandlingarna, den s.k. utvecklingsagendan från Doha, är Sveriges ambition att anpassa och reformera de handelspolitiska spelreglerna så att de uppfyller de krav som ställs i en världsekonomi som präglas av ökad integration. WTO:s regelverk behöver utvecklas så att det underlättar för medlemsländerna att ta till vara globaliseringens möjligheter och begränsa dess risker. Då behöver särskild hänsyn tas till utvecklingsländers kapacitet och utvecklingsbehov. Sverige fäster stor vikt vid att framtidens handelsregler utformas så att de bidrar till en bättre miljö och respekt för mänskliga rättigheter. Det måste finnas en ömsesidigt stödjande relation mellan WTO:s regelverk och de multilaterala konventionerna på miljöområdet och på det sociala området. Internationellt överenskomna miljöregler skall inte få undergrävas av handelsavtal. För att uppnå detta behöver bl.a. den internationella miljöförvaltningen stärkas och det bitvis fragmenterade internationella miljöarbetet effektiviseras genom högre

grad av samverkan mellan olika konventioner. Det är också viktigt att stärka de olika konventionernas sekretariats ställning i WTO.

Sverige verkar här för att EU:s politik skall bli samstämmig. EU måste ta den politiska ledningen globalt och agera på ett sätt som skapar förtroende i utvecklingsländerna, samtidigt som det gynnar konsumenterna i Europa genom större utbud, lägre priser samt skydd för hälsa, miljö och säkerhet. Detta gäller inte minst EU:s jordbrukspolitik. I enlighet med genomförandeplanen från Johannesburg bör EU uppmuntra ekologisk produktion i världen genom att bl.a. främja import av ekologiska produkter från u-länder. Ett viktigt steg i denna riktning är att Sverige inom EU arbetar för en revidering av förordningen 2092/91 om ekologisk produktion av jordbruksprodukter som kan utgöra hinder för u-länder att komma in på EU:s marknad. Regeringen verkar också för att EU skall inrätta en ombudsmannafunktion dit u-länders exportörer kan vända sig när de stöter på administrativa och byråkratiska problem.

Ett centralt instrument för ökad samstämmighet mellan handelspolitik och andra politikområden är också hållbarhetsbedömningar. Dessa ökar förståelsen om, och möjligheterna att hantera, de eventuella effekter som handelsavtal kan ha på miljöområdet och på det sociala området. Sverige har uppmuntrat de hållbarhetsanalyser som Europeiska kommissionen genomfört. Under det svenska ordförandeskapet togs initiativ till att EU även skall konsekvensbedöma regionala handels- och samarbetsavtal. Sådana hållbarhetsbedömningar måste utföras innan, under och efter förhandlingar om avtal. Sverige har bidragit till att de organisationer som har goda kunskaper på området skall kunna bistå u-länder med tekniskt bistånd.

Spelregler för marknaden

Genomförandeplanen från Johannesburg tar upp frågan om ett öppet och rättvist handelssystem som en förutsättning för hållbar utveckling. Förutsägbara spelregler krävs för att främja internationella handels- och investeringsflöden. Samtidigt kan tydliga regler aldrig kompensera ett ogynnsamt nationellt investerings- och företagsklimat. Sverige verkar därför för att det internationella samarbetet skall sätta god samhällsstyrning i fokus.

EU bör här utnyttja den position unionen har i det internationella samfundet för att förmå andra aktörer, särskilt den privata sektorn, att ta ett större gemensamt ansvar för den globala utvecklingen. EU-samarbetet måste få en stark social och miljömässig dimension. Sverige har därför gett stöd till Europeiska kommissionens arbete med att ta fram en Grönbok om företagens sociala ansvar. I mars 2002 startade också regeringen projektet Globalt ansvar för att stimulera de svenska företagen att leva upp till målsättningarna i Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, OECD:s riktlinjer för multinationella företag och FN:s Global Compact, som baseras på grundläggande principer i FN-konventioner om miljö, arbetsvillkor och mänskliga rättigheter.

Regeringen kommer även att genom EU verka för att öka möjligheterna att utkräva företagens juridiska ansvar på global nivå. På kort sikt prioriterar regeringen genomförandet av existerande mellanstatliga avtal och dess införlivande i nationell lagstiftning.

Regeringen anser det angeläget att på internationell nivå skapa samsyn kring riktlinjer för företagens agerande. Exempel på sådana är OECD:s riktlinjer. Målet är att vidga dessa till att omfatta samtliga länder för att nå en bred uppslutning kring t.ex. mänskliga rättigheter, arbetsrätt och hänsyn till miljön. På längre sikt vore det därför lämpligt att inom FN söka sluta ett internationellt avtal om nationella riktlinjer för företag. Regeringen verkar dessutom för en ökad insyn i form av rapportering från företag kring t.ex. miljö och arbetslivsfrågor.

Regeringen arbetar för att uppnå hållbara produktions- och konsumtionsmönster, bl.a. i form av frivillig miljö- och social märkning. Det krävs dock tydliga kriterier för hur sådan märkning skall utformas för att inte verka handelshindrande. För att bryta den nedåtgående fattigdoms- och hälsospiralen i många u-länder vill Sverige att läkemedel, främst mot de tre sjukdomarna hiv/aids, malaria och tbc, skall göras tillgängliga för dem som behöver. Sverige stödjer Europeiska kommissionens arbete med att hitta sätt att öka tillgången på mediciner.

Internationell solidaritet

U-länderna behöver bidrag och stöd för att förbättra sina förutsättningar att delta aktivt i det internationella samarbetet, driva handelsfrågor utifrån sina egna intressen och ta del av ansvaret t.ex. för att genomföra de globala regelverken. För att stärka u-ländernas möjlighet att kunna förhandla handelsavtal till sin fördel har Sverige ökat sitt stöd till FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD) och därigenom fördubblat WTO:s fond för tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad. Sverige är i dag den största bidragsgivaren till WTO:s tekniska bistånd.

De minst utvecklade länderna (MUL) behöver, enligt genomförandeplanen, stöd att förbättra sin exportförmåga så att de kan utnyttja det marknadstillträde som de trots allt har. Fattiga länder saknar många gånger den institutionella kapacitet som krävs för både export och import. Sverige ger via Sida stöd till handelskammare och investeringscentra, riktat exportstöd, stöd till diversifiering av länders export och stöd för samarbete mellan företag. Dessutom ökar Sverige i år stödet till International Trade Center (ITC) med det uttryckliga syftet att stärka MUL:s förmåga att dra nytta av EU:s beslut från våren 2001, det s.k. Everything But Arms-initiativet (EBA), om att på sikt avskaffa alla tullar och kvoter för varor från de minst utvecklade länderna.

I en globaliserad värld handlar internationell solidaritet om mycket mer än handel och utvecklingssamarbete. Det handlar om att ta ett gemensamt ansvar för alla människors rätt till trygghet och grundläggande behovstillfredsställelse. Det handlar också om att värna människors rätt till sina traditioner och till sitt kulturarv.

För regeringen har därför frågan om globala nyttigheter blivit ett prioriterat område. I Johannesburg tog Sverige, tillsammans med Frankrike, initiativ till att inrätta en internationell arbetsgrupp för globala nyttigheter, Task Force for Global Public Goods, med sekretariat i Stockholm. Globala nyttigheter omfattar frågor från finansiell stabilitet till tillgång till vatten, sanitet, ren miljö och hälsa. Sverige avser, genom Europeiska kommissionen, att driva diskussionen om internationellt samarbete framåt.

För att alla skall kunna ta till vara globaliseringens möjligheter bör Sverige, som ett föregångsland på IT-området, bidra till att överbrygga den digitala klyftan. För att IT-utvecklingen skall bli hållbar krävs att kapaciteten för underhåll och utbyggnad stärks i utvecklingsländerna. Sverige bidrar bl.a. med utbildning i datakunskap och långsiktigt IT-samarbete. Sverige stödjer vidare flera internationella initiativ på området, särskilt FN:s utvecklingsprogram (UNDP:s) arbete med att använda internetuppkoppling för fattigdomsbekämpning och Världsbankens fond för IT, InfoDev.

4.2 Institutionellt ramverk för hållbar utveckling

I genomförandeplanen från Johannesburg betonas betydelsen av institutioner som främjar hållbar utveckling. Det internationella systemet, med FN i centrum, behöver stärkas och demokrati med sund ekonomisk politik och respekt för mänskliga rättigheter krävs i alla länder. Vidare anger genomförandeplanen att det regionala samarbetet, såsom inom OECD, FN:s regionala kommissioner, EU, i Arktis, Norden och i Östersjöregionen, bör få en starkare och tydligare roll. FN:s generalsekreterare förde i september 2002 frågan om ett stärkt FN för hållbar utveckling ytterligare framåt då han föreslog en rad reformer inom organisationen.

Sveriges höga ambitioner inför och under toppmötet i Johannesburg kom till uttryck inte minst på det institutionella området. På EU-nivå byggde Sverige upp positionerna under lång tid. Frågorna, som drevs aktivt redan under det svenska ordförandeskapet i EU, ledde hösten 2001 fram till att Sverige presenterade ett diskussionsunderlag i EU om de institutionella frågorna inför toppmötet i Johannesburg. I stället för att enbart fokusera på CSD:s fortsatta arbete förespråkades ett bredare grepp med utgångspunkt i en tydligare integrering av ekonomiska, sociala och miljömässiga hänsyn i beslutsfattande och policies på alla nivåer. Resultatet från Johannesburg betonar vikten av att alla aspekter av hållbar utveckling skall beaktas i FN-systemet liksom på regional, nationell och lokal nivå.

Den svenske representanten i byrån till toppmötets förberedande kommitté hade särskilt ansvar för de institutionella frågorna och ledde förhandlingsarbetet för detta avsnitt både under den förberedande kommitténs arbete och vid själva toppmötet. Detta var således ett av de områden där Sverige särskilt kunde präglade arbetet. Trots detta når genomförandeplanens rekommendationer inte så långt som regeringen hade önskat.

Demokrati och delaktighet

En grund för det svenska arbetet med hållbar utveckling är det demokratiska styrelseskicket med dess värderingar. Demokratiska institutioner och ett adekvat regelsystem samt jämställdhet och kulturell mångfald är förutsättningar för hållbar utveckling. God policy och styrning bidrar till att de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna av hållbar utveckling kan förstärka varandra.

Ett framgångsrikt genomförande av resultaten från Johannesburg kräver effektiva institutioner på alla nivåer. Därför avser regeringen att kontinuerligt se över ansvarsförhållandena, och vid behov även de institutionella strukturerna, med avsikt att förbättra samordningen av arbetet med hållbar utveckling på nationell nivå. Ett samordnat genomförande på nationell och lokal nivå behövs vidare för att kunna möta utmaningarna med hållbar utveckling. Regeringen ämnar att i det fortsatta arbetet för hållbar utveckling så långt möjligt tillämpa ett arbetssätt som bygger på dialog med berörda parter på lokal och regional nivå.

Den svenska regeringen har alltsedan Riokonferensen pekat på den nyckelroll som kommunerna har i arbetet med att genomföra de åtaganden som gjordes i Rio de Janeiro. Ett omfattande arbete har skett i det stora flertalet kommuner i landet där också en mängd olika aktörer har medverkat i det lokala Agenda 21-arbetet. År 2001 hade drygt 70 procent av landets kommuner antagit en Agenda 21-plan eller motsvarande i fullmäktige.

De lokala aktörerna har lagt en god grund för ett intensivt arbete efter världstoppmötet i Johannesburg, inte minst i anslutning till det fortsatta arbetet med den nationella strategin för hållbar utveckling. Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat väntas i sitt slutbetänkande behandla denna frågeställning. Även det fortsatta arbetet med den nationella strategin för hållbar utveckling tar upp de lokala aktörernas roll. Det är av stor betydelse att det lokala arbetet ges stöd i form av resurser och hjälp med informations- och erfarenhetsutbyte. Studier tyder på att många kommuner i dag upplever ett behov av förnyelse i hållbarhetsarbetet.

GenomförandepLANEN utgör en plattform för det vidare arbetet med genomförandet av Agenda 21 och ett viktigt bidrag i de globala ansträngningarna att uppnå millennieutvecklingsmålen genom nya åtaganden för ökad fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.

Samstämmighet i styrning och förvaltning

Sverige avser att bidra till att integrera resultaten från Johannesburg i arbetet i hela FN-systemet, Världsbanken, Internationella Valutafonden (IMF) och WTO. Hållbar utveckling skall uppnås genom ökad samstämmighet mellan olika politikområden, genom ökad samordning och ökat samarbete. Detta måste ske såväl i fält som i det internationella policyarbetet.

Inom ramen för FN:s generalförsamling medverkade Sverige under hösten 2002 aktivt till ett formellt antagande av resultatet från Johannesburg. En av de viktigaste frågorna var att slå fast begreppet hållbar utveckling med dess tre dimensioner som centralt för FN:s övergripande verksamhet, inte minst när det gäller att uppnå millennieutvecklingsmålen. Detta lyckades i en resolution som generalförsamlingen antog den 11 december. Sverige arbetar vidare för att åstadkomma en samordnad och integrerad uppföljning av Millenniedeklarationen och konferenserna i Johannesburg, Monterrey och Doha samt övriga FN-konferenser.

FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) får en fortsatt viktig samordnande roll för uppföljningen av Agenda 21 och genomförande-

planen från Johannesburg och övervakningen av att åtagandena uppfylls. Sverige fortsätter att agera för att förbättra samordning och samarbete mellan FN:s funktionella kommissioner och andra underorgan samt att öka insatsernas effektivitet. Vidare blir det viktigt att säkerställa en förbättrad balans mellan ekonomiska, sociala och miljömässiga hänsyn i FN:s policies och den operativa verksamheten för att uppnå hållbar utveckling. Deltagandet av internationella organisationer och alla viktiga samhällsgrupper, civila samhället och den privata sektorn i ECOSOC samt i CSD och övriga kommissioners arbete måste stärkas, breddas och göras mer effektivt.

ECOSOC:s vårmöte med Världsbanken, IMF och WTO utgör ett viktigt forum för diskussioner om samstämmighet, samordning och samarbete. Sverige avser verka för att dessa diskussioner även behandlar hur man skall bidra till hållbar utveckling.

Sverige kommer fortsatt att verka för att stärka CSD med ökat fokus på genomförande av Agenda 21 och genomförandeplanen, inklusive genom partnerskapsinitiativ. Särskild tonvikt skall eftersträvas för att identifiera hinder för genomförande och ge rekommendationer för hur dessa skall bemästras. För att öka de s.k. typ två-partnerskapens genomslag som positiva bidrag till hållbar utveckling, behövs en mellanstatligt överenskommen uppsättning kriterier och tydlig koppling till målsättningar i Agenda 21 eller genomförandeplanen. Regeringen kommer att verka för att sådana utvecklas inom ramen för CSD.

I Johannesburg enades världens regeringar också om att stärka den internationella miljöförvaltningen, i vilken UNEP skall utgöra centrum. Samordningen av de multilaterala miljökonventionerna skall dessutom öka. Regeringen avser att verka för en ytterligare konsolidering av UNEP:s roll som global auktoritet på miljöområdet, vilket bl.a. kräver en förstärkt finansiering i enlighet med Den globala miljöfondens (GEF) frivilliga bidragsskala.

Strategier och program för hållbar utveckling

Genomförandeplanen utfärdar tydliga rekommendationer om ökad integration av sociala, ekonomiska och miljömässiga hänsynstaganden och förbättrad samstämmighet mellan olika politikområden. En sådan utveckling pågår sedan ett antal år tillbaka inom EU, främst inom ramen för Cardiffprocessen om integration av miljöhänsyn i sektorerna, samt genom EU:s strategi för hållbar utveckling. Sverige har ofta varit initiativtagare och pådrivare i dessa frågor. Johannesburgprocessen innebär att denna strävan förstärks. En central komponent i detta arbete är integrering och överföring av ansvar för miljön till de olika samhällssektorerna. Detta integreringsarbete pågår nu inom EU och ett antal sektorer, såsom jordbruk, transport och fiske, har tagit fram eller håller på att utforma strategier för miljöansvaret inom respektive sektor.

Inför världstoppmötet antogs rådslutsatser som tillför en global dimension till strategin för hållbar utveckling, vilken betonar vikten av ökad samstämmighet mellan EU:s interna och externa politik. Samtliga rådsformationer har givits i uppgift att redovisa hur man avser realisera genomförandeplanen inom sina respektive verksamhetsområden. Ministerrådet har också fattat beslut om att resultatet från Johannesburg skall avspeglas i Europeiska kommissionens syntesrapport och därmed

beaktas inom ramen för Lissabonprocessen. Dessa strategier och processer kommer att bli föremål för en regelbunden och samlad behandling vid Europeiska rådets vårtoppmöten.

I enlighet med åtaganden inom FN och uppmaningar från EU presenterade den svenska regeringen en nationell strategi för hållbar utveckling i mars 2002 (skr. 2001/02:172, bet. 2001/02:MJU16, rskr. 2001/02:315). I genomförandeplanen från Johannesburg anges att alla nationer skall påbörja genomförandet av de nationella strategierna för hållbar utveckling senast år 2005. Den nationella strategin speglar specifika nationella förhållanden och genomförandet skall utföras i överensstämmelse med varje nations prioriteringar och behov.

Den svenska strategin är en del av omställningen till ett mer hållbart samhälle. Denna långsiktiga process skall kontinuerligt och regelbundet följas upp och strategin skall utvecklas och kompletteras. En första revidering avses ske under år 2003. Medverkan och delaktighet från många aktörer i samhället är centralt i denna process. Regeringen har sedan i november 2001 genomfört konsultationer kring strategin med olika grupper i samhället. Dessa konsultationer skall fortsätta och dess resultat integreras i en reviderad version av strategin.

Sverige inledde 1997 en satsning på ekologiskt hållbara investeringar i kommunerna genom stöd till s.k. lokala investeringsprogram (LIP). Totalt 6,6 miljarder kronor har avsatts för perioden 1998–2003. Vidare har regeringen avsatt 900 miljoner kronor under perioden 2002–2004 till klimatinvesteringsprogram (KLIMP). Klimatinvesteringsprogrammet skall under mandatperioden utökas för att möjliggöra en ökad takt och höjda ambitioner i klimatarbetet. Syftet är att såväl minska utsläppen av växthusgaser som att spara energi. De lokala program som erhåller stöd skall bidra till positiva strukturförändringar och involvera flera aktörer i samverkan. Regeringen avser också genomföra en satsning på kommunal naturvård genom ett särskilt program. Syftet är att bidra till kommunernas arbete med naturvårdsinsatser.

Ökat samarbete i vår region av världen

Sverige kommer att verka för att de program för hållbar utveckling som finns i en rad processer (inom Norden, OECD, Baltic 21, Arktiska Rådet och EU) nu genomförs praktiskt. Regeringen avser att fortsätta sitt aktiva arbete i dessa regionala och subregionala processer.

Agenda 21 för Östersjöregionen – Baltic 21 är den process som kommit längst i det konkreta arbetet och kommer att föras fram som inspiration och modell för övriga subregionala processer. Baltic 21 driver arbete med hållbar utveckling på nio områden med egna handlingsprogram för varje sektor. Sverige är, tillsammans med ytterligare vardera ett land per sektor, mycket engagerat i arbetet för sektorerna Näringsliv, Utbildning och Turism. Ett initiativ som tagits inom ramen för samarbetet är ett erfarenhetsutbyte mellan Baltic 21 och Medelhavsområdet.

En första rapport med utvärdering av genomförandet av Baltic 21 presenterades år 2000. En ny utvärdering kommer att lämnas under år 2003. Sverige står värd för nästa miljöministermöte inom ramen för Baltic 21 hösten 2003 i Luleå. Mötet hålls i samband med Nordiska ministerrådets och Barentsrådets miljöministermöte. Avsikten är att

arbetet inom Baltic 21 skall få tydliga anvisningar om hur det fortsatta arbetet skall bedrivas efter Johannesburg med beaktande av riktlinjerna för arbetet inom den Nordliga dimensionen. Det är angeläget att de sociala och ekonomiska aspekterna av hållbar utveckling ges ökad betydelse. Bättre underlag behöver dessutom utarbetas för att ge finansiella aktörer information om de regionala och subregionala processerna.

Den nordiska strategin för hållbar utveckling, som gäller från år 2001, är tydligt sektorsinriktad och har också en profil mot närområdena. Dess handlingsprogram behöver nu bedömas inför den nya åtagandeperiod som inleds efter år 2004.

Samordning på den regionala nivån blir en huvuduppgift för FN:s regionala kommissioner. Arbetet inom FN:s ekonomiska kommission i Europa, UNECE, måste bygga på de subregionala processerna och ske sektorsövergripande. Vid det regionala förberedande miljöministermötet inför världstoppmötet i september 2001 satte UNECE upp vad som kan betecknas som stommen till ett handlingsprogram för hållbar utveckling. Detta bör vidareutvecklas och operationaliseras i det arbete som nu måste drivas inom UNECE.

Sverige stödjer att hållbar utveckling och uppföljning av världstoppmötet på regional nivå kommer upp under år 2003 vid såväl UNECE:s kommissionsmöte som vid det alleuropeiska miljöministermötet i Kiev. Sverige arbetar för att samordna arbetet i Europarådet och UNECE. Samarbetet på ministernivå mellan UNECE och Världshälsoorganisationen (WHO) om exempelvis miljö och hälsa är viktigt för det regionala hållbarhetsarbetet.

OECD antog rekommendationer för arbetet med hållbar utveckling vid det gemensamma mötet med miljö- och finansministrar år 2001. En direktoratsöverskridande arbetsgrupp för hållbar utveckling har tillsatts för att driva arbetet vidare och en avrapportering kommer att ske vid ministerrådets möte i maj 2004. Vid OECD:s Round Table on Sustainable Development diskuteras på hög nivå hållbar utveckling med olika tema. Inom miljödirektoratet följs arbetet med miljödimensionen av hållbar utveckling upp och granskningar av medlemsländernas arbete med hållbar utveckling görs kontinuerligt i de s.k. Peer Reviews.

4.3 Förändrade konsumtions- och produktionsmönster

Regeringen avser fortsatt verka aktivt för, och vidareutveckla sitt arbete med, att uppnå hållbara konsumtions- och produktionsmönster och att bryta sambanden mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan för att leva upp till åtagandena från Johannesburg. Enligt genomförandeplanen skall ett tioårigt ramverk för program tas fram. Ramverket skall stödja regionala och nationella initiativ för hållbara konsumtions- och produktionsmönster där alla länder skall delta och de industrialiserade länderna skall gå i täten. De utvecklade länderna åtar sig också att beakta utvecklingsländernas behov genom att mobilisera ekonomiskt och tekniskt stöd samt att bidra till kapacitetsuppbyggnad. Sveriges roll, på nationell nivå och i EU, bör vara att fortsätta miljöanpassningen av konsumtion och produktion och att därvid utveckla

goda exempel på kunskapsuppbyggnad, informationsspridning och styrmedel samt på samverkansformer mellan olika aktörer. I relation till utvecklingsländerna skall Sverige särskilt delta i tekniksamarbete och annat erfarenhetsutbyte samt bidra till kapacitetsuppbyggnad. I utvecklingsarbetet skall alla tre dimensionerna av hållbar utveckling beaktas, såväl ekonomisk som social och miljömässig utveckling, där fattigdomsbekämpningen har högsta prioritet.

De nationella insatserna skall präglas av ett ökat livscykel tänkande och av ett ökat informationsflöde om produkters och tjänsters miljöpåverkan och om goda resultat i miljöarbetet. Samverkan mellan olika aktörer, sektorer och politikområden är ett annat viktigt inslag.

I ett första skede kommer en kartläggning att göras av vad som redan utförs i Sverige på de olika områden som presenteras i genomförandeplanen och inom vilka områden ytterligare insatser behövs på nationell nivå.

Regeringen eftersträvar att en kartläggning genomförs av pågående aktiviteter på EU-nivå. Regeringen avser också verka för att behov av nya åtgärder identifieras så att åtagandena i Johannesburg om hållbar konsumtion och produktion integreras i berörda EU-processer och strategier, i enlighet med miljørådets slutsatser den 17 oktober 2002. Exempel på sådana aktiviteter är gemenskapens strategi för hållbar utveckling och integrering av miljöaspekter i olika sektorer, den s.k. Cardiffprocessen, sjätte miljöhandlingsprogrammet, arbetet med den integrerade produktpolitiken samt utvecklingen av kemikaliestrategin.

Sverige kommer att stödja FN och UNEP i den internationella processen i framtagandet av ett ramverk för åtgärdsprogram för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Regeringens engagemang i UNEP:s initiativ för att utveckla partnerskap mellan industri- och utvecklingsländer kommer att fortsätta.

Resurssnåla kretslopp

Ett led i arbetet för att uppnå hållbara konsumtions- och produktionsmönster är den proposition om en strategi för ett giftfritt och resurssnålt samhälle som regeringen avser presentera under våren 2003. Propositionen kommer bl.a. att omfatta producentansvar, avfallshantering och miljöorienterad produktpolitik, vilket bidrar till en hållbar konsumtion och produktion.

Enligt EU:s avfallshierarki, som gäller som övergripande vägledning för EU:s och Sveriges avfallspolitik, skall i första hand uppkomsten av avfall förebyggas. Det avfall som uppstår skall återanvändas eller materialåtervinnas när så är miljömässigt motiverat. Om materialåtervinning inte är möjlig skall energin i avfallet tas till vara genom förbränning eller med biologiska metoder. Endast i sista hand skall avfall deponeras. För att minska mängden avfall som deponeras och effektivare utnyttja avfallet har det införts skatt på avfall som deponeras och förbud mot deponering av utsorterat brännbart och organiskt avfall. Sverige har infört producentansvar för ett flertal varugrupper för att på så sätt få fram produkter som ger upphov till så liten mängd och så ofarligt avfall samt en så hög återvinningsgrad som möjligt. För närvarande revideras EU:s förpackningsdirektiv. I detta arbete är de svenska erfarenheterna viktiga.

Sverige har de senaste åren kraftigt ökat anslagen för sanering av förorenade områden, inklusive efterbehandling av gruvområden och slagghögar m.m. Regeringens mål är att förorenade områden skall vara undersökta och vid behov åtgärdade till år 2020.

Regeringen avser att vidareutveckla arbetet med den miljöorienterade produktpolitiken som omfattar såväl styrmedel, verktyg och samverkansformer som åtgärder för att miljöanpassa prioriterade produktgrupper. I enlighet med regeringens skrivelse om en miljöorienterad produktpolitik (skr. 1999/2000:114) sker fortlöpande dialoger med näringslivet och andra aktörer angående bl.a. ansvarsfördelning och samverkansmöjligheter.

Europeiska kommissionen kommer som en följd av det sjätte miljöhandlingsprogrammet att ta fram en strategi för hållbar användning och förvaltning av resurser samt en strategi för avfallsåtervinning. Sverige kommer att delta aktivt för att bidra till och påverka dessa båda strategier. De tematiska strategierna kommer i sin tur att påverka utformningen av den svenska strategin om giftfria och resurssnåla kretslopp. Inom EU har de senaste åren beslutats om direktiv för deponering respektive förbränning av avfall som kommer att innebära kraftigt minskade utsläpp från avfallsförbränning och att en stor andel av de svenska deponierna kommer att stänga. Arbetet fortsätter nu med att ta fram gemensamma mottagningskriterier för avfall som skall deponeras. Europeiska kommissionen kommer att under år 2003 presentera ett meddelande om integrerad produktpolitik, IPP. Sverige bidrar i utvecklingen av IPP genom att bl.a. bistå Europeiska kommissionen med underlag och att samverka med andra länder i ett europeiskt IPP-nätverk.

I regeringens skrivelse om en miljöorienterad produktpolitik anger regeringen att man avser att arbeta för att få till stånd en miljöorienterad produktpolitik på global nivå. Sverige avser också att verka för att arbetet med en strategisk plan för Baselkonventionen skall samordnas med arbetet att främja en hållbar konsumtion och produktion.

Efter ett antal uppmärksammade olyckor vid gruvdammar har Europeiska kommissionen genomfört eller påbörjat flera åtgärder. Seveso-direktivet, som syftar till att förebygga och begränsa följderna av allvarliga olyckshändelser, har ändrats så att det också omfattar gruvverksamhet. Europeiska kommissionen arbetar också med att ta fram ett förslag till direktiv om hantering av gruvavfall. Svenska myndigheter och svensk gruvnäring deltar aktivt i arbetet med direktivet vilket syftar till att inom gemenskapen få en jämn och hög standard för omhändertagandet av gruvavfall. Ett gemensamt vägledande dokument om bästa teknik vid omhändertagande av gruvavfall tas fram.

Sverige har hunnit långt inom avfallsområdet och det internationella intresset för svenska erfarenheter är stort. Sverige deltar genom Sida i ett flertal avfallsprojekt, bl.a. i de baltiska staterna och Ryssland. I projekten ingår bl.a. att förbättra skyddet av yt- och grundvatten vid deponering och förbättrat omhändertagande av avfall i Kaliningrads hamn. Inom Barentsrådets arbete har en särskild arbetsgrupp för "Cleaner Production" tillsatts.

Regeringen lade grunden för det fortsatta svenska kemikaliearbetet såväl på hemmaplan och inom EU som globalt i propositionen Kemikalie-strategi för giftfri miljö (prop. 2000/01:65, bet. 2000/01:MJU15, rskr. 2000/01:269). Det svenska generationsmålet för kemikalier innebär att till år 2020 bör halterna av naturligt förekommande ämnen vara nära bakgrunds nivåerna och halterna av naturfrämmande ämnen nära noll. Vid världstoppmötet beslutades att till år 2020 skall produktion och användning av kemikalier inte leda till negativa miljö- och hälsoeffekter. Genomförandeplanen anger att detta skall ske med hjälp av vetenskapligt baserad riskbedömning och med beaktande av försiktighetsprincipen. Sveriges tillämpning av försiktighetsprincipen och mer långtgående generationsmål för kemikalier ligger fast. Som ett led i att driva på det svenska arbetet för en giftfri miljö har regeringen bl.a. lämnat uppdrag till Kemikalieinspektionen att utreda förutsättningarna för ett svenskt förbud mot användning av bromerade flamskyddsmedel och HA-oljor i bildäck.

I Europeiska kommissionens vitbok från februari 2001 presenteras en strategi för den framtida kemikaliepolitiken. Den nya kemikaliepolitiken innebär en nydaning inom EU som Sverige länge eftersträvat. Principer om substitution och försiktighet blir allmänt rådande. Ansvar lägs på industrin för att ta fram kunskap om ämnens egenskaper och för att denna information registreras i ett gemensamt EU-register. Ämnen som ger anledning till särskild oro, som cancerframkallande, mutagena och reproduktionstoxiska ämnen, samt ämnen som är persistenta och bioackumulerande får endast användas i mycket begränsad omfattning och endast då de inte kan ersättas.

Miljörådet har i juni 2001 antagit slutsatser om den framtida kemikaliepolitiken med anledning av Europeiska kommissionens vitbok. De första lagstiftningsförslagen väntas komma tidigast i januari – april 2003.

Sverige har med anledning av EU:s vitbok om en strategi för den framtida kemikaliepolitiken utarbetat ståndpunkter i frågan om förfarandet. Det viktigaste målet för Sverige är att se till att gruppen ämnen som ger anledning till särskild oro skall omfatta ämnen som är persistenta, bioackumulerande och toxiska. Ett annat viktigt mål är att industrin skall ha tillräcklig kunskap om egenskaperna hos de kemiska ämnen den marknadsför. Sverige bör därför verka för att EU:s regler ändras så att företagen får ett tydligt ansvar för att bedöma riskerna med de ämnen som de tillverkar eller importerar samt vidta behövliga åtgärder för att begränsa riskerna. Viktiga delar i den globala kemikaliestrategin, som skall finnas på plats år 2005, bör bl.a. vara producentansvaret, industrins ansvar att ta fram information om kemikaliers egenskaper, riskbegränsningsåtgärder för särskilt farliga kemikalier, framtagande och information om alternativ till farliga kemikalier, stärkt samordning mellan sekretariaten för kemikaliekonventionerna och kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländerna. Hörnstenar i den globala kemikaliestrategin – försiktighetsprincipen, substitutionsprincipen, producentansvaret och principen att förorenaren skall betala – bör vidareutvecklas och operationaliseras. Det är dessutom viktigt att den globala kemikaliestrategin omfattar omhändertagande av

det farliga avfallet. Ett avslutande högnivåmöte om den globala kemikaliestrategin planeras att hållas i oktober 2005.

För svensk del är det viktigt att globalt bindande åtgärder vidtas för tungmetaller som t.ex. kvicksilver, bly och kadmium. UNEP:s styrelse beslutade år 2002 att utvärdera förutsättningarna för globala åtgärder mot kvicksilver. Sverige har bidragit med medel för detta arbete under år 2001. Vid framtagande av globala åtgärder för kvicksilver bör möjligheterna undersökas att utveckla dessa under redan existerande ramverk som t.ex. Stockholmskonventionen. Vidare är det viktigt att inkludera ytterligare tungmetaller. Ett viktigt steg för att minska spridningen av tungmetaller är att EU tillämpar samma regler om tungmetaller i varor vid export som för den inre marknaden.

Ett viktigt led i arbetet med den globala kemikaliestrategin är ratificering och genomförande av internationella överenskommelser. Sverige har ratificerat Stockholmskonventionen om långlivade organiska föreningar (s.k. POP:s). Under nästa år kommer Sverige att ratificera AFS-konventionen om skadliga båtbottnfärger. Dessutom pågår inom EU ett intensivt arbete för att även Rotterdamkonventionen (PIC-proceduren) inom kort skall kunna ratificeras av medlemsländerna. En prioriterad fråga för Sverige är arbetet med att lägga till ytterligare kemikalier till Stockholmskonventionen. Behovet av tillägg gäller också ett POP-protokoll till konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar (LRTAP) inom UNECE. Som ett ytterligare led i att genomföra Stockholmskonventionen har regeringen givit Naturvårdsverket i uppdrag att kartlägga utsläppskällor och ytterligare definiera behov av åtgärder för de oavsiktligt bildade ämnena dioxiner, furaner, hexaklorbensen (HCB) och polyklorerade bifenyler (PCB). Detta uppdrag skall delredovisas senast i december 2002.

I EU:s sjätte miljöhandlingsprogram, vilket antogs den 22 juli 2002, anges en tematisk strategi för hållbar användning av bekämpningsmedel skall utarbetas. Den 1 juli 2002 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande om denna strategi. Parallellt pågår även en omarbetning av gemenskapens lagstiftning för bekämpningsmedel. Sverige kan bibehålla nationella förbud för enskilda ämnen i bekämpningsmedel tills dess att ett EU-gemensamt beslut fattats. Sverige anser att skyddsnivån för bekämpningsmedel skall vara minst lika hög som för övriga kemikalier. Sverige kommer att arbeta aktivt och pådrivande vid utvecklingen av strategin och den nya lagstiftningen där bl.a. frågor som tillämpningen av substitutionsprincipen, nationella program för riskminskning och framtagande av strikta beslutskriterier blir viktiga.

En direkt uppföljning på EU-nivå av världstoppmötet är utarbetande av slutsatser som skall bekräfta de åtaganden som antogs för kemikalier i Johannesburg. Slutsatserna antogs vid miljørådets möte i december 2002.

Världsnaturfonden och Naturskyddsföreningen planerar att upprätta ett internationellt kemikaliesekretariat med uppgiften att understödja och sprida den svenska kemikaliepolitikens mål inom regionala fora, EU och på den globala arenan. Regeringen har i prop. 2002/03:1 avsatt två miljoner kronor under år 2003 för att stödja sekretariatets arbete.

Det finns stora miljövinster att hämta i användningen av teknik med hög miljöprestanda. På områden som rening av vatten, avfallshantering, luftmätning, fjärrvärme och förnyelsebar energi ligger svensk teknik och svenskt kunnande långt fram i internationella jämförelser. Även inom området renare insatsvaror i produktionsprocesser och i företagens interna miljöarbete är många svenska företag goda föredömen med ambitioner att minska sina ekologiska fotavtryck.

Regeringen avser att vara än mer drivande i att skapa kontaktytor mellan forskare, företag, myndigheter och institutioner verksamma inom miljöteknikområdet i avsikt att skynda på utveckling och introduktion av teknik och kunnande som tjänar miljön och bidrar till ett hållbart samhälle, såväl på den svenska som på mindre utvecklade marknader. Regeringen avser att skapa ett nationellt centrum för främjande av innovation, kommersialisering och export av miljöteknik.

Inom ramen för den s.k. Lissabonstrategin har de europeiska stats- och regeringscheferna uppställt målet att den Europeiska unionen skall bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi. Vid sitt möte i Göteborg i juni 2001, beslutade stats- och regeringscheferna att man skulle kartlägga den potential som miljötekniksektorn har för tillväxt och sysselsättning. Till följd härav presenterade Europeiska kommissionen rapporten Miljö och en hållbar utveckling i mars 2002 och kommer vid vårtoppmötet i mars 2003 att lägga fram en åtgärdsplan för att ta itu med hinder som hämmar en vidare spridning av miljöteknik och för att se till att tekniken utvecklas och används.

Regeringen såg tidigt den potential miljötekniksektorn har att bidra till tillväxt, sysselsättning och en hållbar utveckling. Regeringen var därför drivande för att få med miljötekniksektorn som en viktig del i Lissabonstrategin. Regeringen kommer fortsatt att verka för att förutsättningar skapas inom EU som möjliggör framkomsten av fler innovationer och introduktionen av fler produkter och tjänster som bidrar till en hållbar utveckling.

Till följd av många länders strävan att leva upp till nationella miljöregler och internationella överenskommelser, har en stor global marknad för teknik och kunnande inom miljöområdet tillskapats. Den globala marknaden beräknas uppgå till minst 6 000 miljarder kronor.

Med många spjutspetsföretag på miljöområdet och höga ambitioner med att bidra till en bättre global miljö, har regeringen under fyra års tid stött Exportrådets arbete med att främja export av produkter och kunnande inom sektorerna vatten och avlopp, avfallshantering och luftvård. Ett nätverk med drygt 500 svenska företag har bildats och tillsammans genomför de ett stort antal aktiviteter i andra länder. Som en del i uppföljningen av regeringens strategi för Asien, har regeringen under de senaste åren stött miljösamarbete med flera länder i Asien. Detta arbete har skett både bilateralt och inom ramen för Asia Europe Meeting (ASEM) miljöcenter i Bangkok (Asia-Europe Environmental Technology Center). Sida har under år 2002 inrättat ett regionalt miljösekretariat i Bangkok med uppgift att främja erfarenhetsutbyte och synergier. Samarbetsfokus har legat på urbana miljöproblem i Asiens storstäder, allmänhetens delaktighet i miljöarbetet, och miljökrav på

produkter. I anslutning till världstoppmötet i Johannesburg presenterade regeringen ett samarbete med den kinesiska miljömyndigheten (SEPA) kring hållbara städer. Målet är att en längre tids utbyte skall pågå mellan Sverige och Kina kring policy, teknik och kunnande för att man i Kina skall kunna hantera urbanisering och den press på miljön som denna medför. Regeringen har sedan ett par år tillbaka ett samarbete med Thailand och andra länder i Sydostasien kring miljökrav på produkter. Inom Regeringskansliet diskuteras fortsatta insatser för att stödja producenter från dessa länder i deras miljöarbete och därmed underlätta för dessa företag att kunna exportera till EU.

Konsumentfrågor

Konsumenterna måste ha verktyg för att ha förutsättningar att agera miljöanpassat. Detta slås också fast i regeringens skrivelse Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken (skr. 2002/03:31). Miljömärkningen är i detta sammanhang ett viktigt verktyg genom att den ger konsumenterna möjlighet att aktivt välja ett ur miljöhänseende bättre alternativ. Detta kan i sin tur påverka produktutvecklingen i en mer miljöanpassad riktning. Det finns i dag flera olika s.k. frivilliga miljömärkningar, exempelvis Svanen, EU-blomman, Bra miljöval och KRAV-märkningen. På lång sikt skall konsumenterna, enligt regeringens uppfattning, inte behöva välja mellan miljöanpassade och miljöskadliga varor eftersom de miljöskadliga varorna skall ha fasats ut.

Etisk märkning ger konsumenter, som vill göra val utifrån etiska aspekter, möjlighet att göra det. Med etisk märkning avses olika former av märkning som fokuserar på mänskliga rättigheter såsom t.ex. Rättvisemärkt gör. En ökad spridning av den etiska märkningen är ett mål som ligger i linje med regeringens nationella strategi för hållbar utveckling. Konsumentpolitikens mål om hållbara konsumtions- och produktionsmönster innefattar utöver den ekologiska dimensionen även den sociala och den ekonomiska dimensionen.

Som framgår av regeringens skrivelse Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken (skr. 2002/03:31) har Konsumentverket haft ansvar för att öka konsumenternas kunskap om den miljöpåverkan konsumtionen står för. Ett flertal åtgärder har genomförts bl.a. i form av informationsinsatser riktade till konsumenter. Konsumentverket lanserade exempelvis under hösten år 2000 en webbplats på Internet kallad Köpguiden. Där har hushållsrelaterad information samlats för att hjälpa konsumenten att välja den hushållsprodukt som minst påverkar miljön. Antalet besökare hos Köpguiden beräknas under år 2002 uppgå till cirka 550 000. Många producenter har, i samband med rapporteringen till Köpguiden, undersökt förekomsten av miljöskadliga ämnen i sina produkter och därefter har, i många fall, produkternas konstruktion ändrats i en för miljön positiv riktning.

Priset för dagens varor och tjänster avspeglar ofta inte priset för samhällets alla kostnader för miljöförstöring och resursutnyttjande. Regeringen avser att tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram en handlingsplan för hållbar konsumtion.

Transporter

Hållbar utveckling skall integreras i politiken för olika samhällssektorer. I genomförandeplanen behandlas bl.a. särskilt transporter, energifrågor (se avsnitt 4.6) och turism.

Det övergripande målet för svensk transportpolitik är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet, vilket i stor utsträckning överensstämmer med genomförandeplanen från Johannesburg.

En av de stora utmaningarna för framtiden är att begränsa trafikens utsläpp av koldioxid. Lokalt, särskilt i större städer och stadsregioner är det av både miljö- och hälsoskäl också angeläget att åtgärda utsläppen av kväveoxider och partiklar. Det finns en stor potential i energieffektiviseringar. På längre sikt behöver dock ny teknik introduceras. För att stimulera en fortsatt introduktion av alternativa drivmedel har regeringen tagit fram en särskild skattestrategi som bl.a. innehåller skattelättnader för koldioxidneutrala drivmedel. Totalt avsätts 900 miljoner kronor per år fr.o.m. 2003.

Med anledning av riksdagens beslut om den framtida infrastrukturpolitiken har regeringen givit Banverket, Vägverket och länen i uppdrag att upprätta förslag till långsiktiga planer för perioden 2004–2015. Då kommer angelägna projekt i infrastrukturen att bedömas utifrån de prioriteringskriterier gällande samhällsekonomisk effektivitet och uppfyllelse av de politiska mål som riksdagen beslutat om. Riksdagen antog också det nya transportpolitiska målet om ett jämställt transportsystem. Målet innebär att transportsystemet skall vara utformat så att det svarar mot både kvinnors och mäns transportbehov. Kvinnor och män skall ges samma möjligheter att påverka transportsystemets tillkomst, utformning och förvaltning och deras värderingar skall tillmätas samma vikt. Sverige kommer under sitt ordförandeskap i det nordiska regeringssamarbetet att inleda ett erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna kring frågor om jämställdhet och transporter.

Regeringen har också tillsatt en ny godstransportdelegation vars huvuduppdrag är att föreslå åtgärder från statens sida för att främja samverkan mellan trafikslagen i arbetet med att uppnå ett långsiktigt hållbart transportsystem. Delegationens arbete skall vara avslutat senast den 30 juni 2004.

EU har, delvis genom att Sverige prioriterat frågorna högt, infört strikta avgaskkrav för bilar som innebär att utsläppen av luftföroreningar framgent kommer att minska kraftigt. Skärpta kvalitetskrav på bensin och diesel bidrar till denna utveckling.

En kraftansträngning krävs nu för att vända utvecklingen när det gäller utsläpp av koldioxid från transportsektorn inom EU. I genomförandeplanen från Johannesburg åtar sig regeringarna att genomföra transportstrategier för hållbar utveckling som bl.a. leder till minskade utsläpp av växthusgaser. EU-marknaden är tillräckligt stor för att kunna styra de stora tillverkarna inom branschen. Regeringen kommer att söka utnyttja denna möjlighet för att driva på såväl teknikutveckling inom bilindustrin som infrastrukturplaneringen för hållbar rörlighet, inklusive kollektiva transportmedel. Som ett första steg har EU träffat en frivillig överenskommelse med de europeiska biltillverkarna om att minska

bränsleförbrukningen med 25 procent senast år 2007. Ett liknande avtal har träffats med japanska biltillverkare när det gäller deras export till EU.

I många utvecklingsländer ses förbättrade transporter som viktigt bl.a. för att främja säkerhet och öka fattigas tillgång till marknader och arbetstillfällen. Den förväntade ökningen av bilism bland en framväxande medelklass i befolkningstäta länder utgör samtidigt en stor utmaning för världsmiljön. Det är av största vikt att teknologi som minimerar utsläppen av luftföroreningar sprids globalt i takt med att vägtransporterna ökar i volym som resultat av en ekonomisk utveckling. För att begränsa transportsektorns bidrag till klimatförändringar krävs vidare på alla nivåer en tydlig politisk styrning som leder till minskade behov av privatbilism samtidigt som utsläppen av koldioxid per kilometer reduceras kraftigt.

Turism

Turism är en viktig inkomstkälla i många delar av världen, inte minst i regioner där andra näringar utgör otillräckliga försörjningskällor. Turism kan dock motverka hållbar utveckling genom t.ex. ökade transporter och påverkan på känsliga ekosystem. Svenska Ekoturismföreningen lanserade under våren 2002 en kvalitetsmärkning av svensk ekoturism, Naturens Bästa, i samband med det av FN utlysta Internationella Ekoturismåret. I maj i år presenterades det första dussinet godkända svenska ekoturismarrangörer. Turistdelegationen och Jordbruksverket har medverkat i projektets finansiering. Bakom märkningen står Svenska Ekoturismföreningen som huvudman tillsammans med Sveriges Rese- och Turistråd och Svenska Naturskyddsföreningen. Vid världstoppmötet i Johannesburg presenterades Naturens Bästa och i mitten av oktober år 2002 beslutade Jordbruksverket att anslå 1,5 miljoner kronor till dess fortsatta utveckling.

Turistdelegationens arbete med miljö- och naturfrågor tar sin utgångspunkt i ett program från 1998 – Hållbar utveckling i svensk turismnäring – vilket för närvarande uppdateras. Ett projekt om fisketurism som en naturlig näring drivs i samarbete med Fiskeriverket, entreprenörer och fiskevattenägare. Även Naturvårdsverket och Jordbruksverket har viktiga roller i detta arbete. Skogen och turismen är ett strategiarbete som bedrivs i samarbete med Skogsstyrelsen.

Turistdelegationen har i juli i år fått regeringens uppdrag att genomföra ett program för ökad innovationskraft inom turismnäringen. En särskild del av programmet skall inriktas mot åtgärder som stimulerar en ökad miljömärkning av turistföretag.

Inom EU pågår också ett arbete med en Agenda 21 för europeisk turism – för en hållbar utveckling av turismen i Europa och globalt.

En arbetsgrupp för turism inom Nordiska ministerrådet arbetar med ett projekt om en hållbar utveckling av turismen i de nordiska länderna. En handlingsplan för genomförandet är klar inom kort.

Sverige är, tillsammans med Tyskland, ledande land för det mellanstatliga samarbetet i turistfrågor inom Agenda 21 för Östersjöområdet (Baltic 21 – turistsektorn). Turistdelegationen deltar i detta arbete. Sverige arbetar aktivt för att toppmötets resultat skall präglade det fortsatta arbetet inom båda dessa regioner.

Många kulturmiljöer används också i kulturturistiska sammanhang. Detta gör att kulturmiljövården har kommit att spela en allt viktigare roll i det regionala utvecklingsarbetet. Olika projekt och satsningar på att göra kulturmiljöerna sevärda och tillgängliga har ökat medvetandet om kulturvärdenas betydelse för att öka en Orts eller en regions attraktivitet. Insatserna bidrar exempelvis till turism som skapar arbetstillfällen och därmed ökar inflyttningen.

Luftmiljön och ozonskiktet

Sverige har spelat och spelar alltjämt en aktiv och pådrivande roll i det internationella samarbetet, särskilt inom ramen för UNECE, för att begränsa de gränsöverskridande luftföroreningarnas inverkan på miljön och människors hälsa. De protokoll som hör till konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar leder till minskade utsläpp av svavel- och kväveföreningar, flyktiga organiska ämnen, långlivade organiska föreningar samt tungmetaller i Europa. Detta har följts upp inom EU på flera sätt bl.a. i direktivet om utsläppstak.

Sverige har under lång tid, genom en strikt nationell lagstiftning och ett aktivt internationellt arbete, gått i spetsen för begränsningen av användningen av ämnen som bryter ner det skyddande ozonskiktet. Beslut har nyligen tagits om påfyllnad av den Multilaterala fonden för avveckling av ozonnedbrytande ämnen och Sverige har under påfyllnadsförhandlingarna aktivt arbetat för att det globala finansiella stödet skall svara upp mot rådande strategier och mål. Sveriges bidrag till fonden under kommande treårsperiod kommer att uppgå till 59.1 miljoner kronor, vilket representerar en tydlig ökning jämfört med perioden 2000–2002.

Sverige verkar också bl.a. för att få till stånd en snabbare procedur för att lägga till nya ozonnedbrytande ämnen till protokollet och uppbyggnad av nätverk för regionalt samarbete mellan tull och miljömyndigheter för att stävja den illegala handeln. Regeringen anser vidare att det är särskilt viktigt att stödja projekt som syftar till kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländerna.

4.4 Stöd till fattigdomsbekämpning

Fattigdom finns i alla delar av världen. För att bekämpa fattigdom krävs strategier inriktade på att skapa ökade möjligheter för individer, stärka deras makt över sitt eget liv och ge dem ökad trygghet och säkerhet. Det faktum att sårbarhet, maktlöshet och brist på möjligheter i högsta grad är ålders- och genusrelaterade skall beaktas. I Sverige och EU finns, trots en utbredd välfärd, alltför många utsatta grupper och individer.

Sverige bidrar till fattigdomsbekämpning i omvärlden både genom Sidas bilaterala arbete och i samverkan med internationella och multilaterala aktörer.

Välfärd för utsatta och sårbara i Sverige

Den svenska välfärdspolitikens främsta uppgift är att ge människor trygghet och möjlighet till utveckling. I genomförandeplanen från världstoppmötet har alla regeringar åtagit sig att utveckla nationella

program för att stärka människor som lever i fattigdom och deras organisationer.

Socialtjänstpolitiken omfattar insatser för de mest sårbara grupperna i samhället, som barn och familjer i socialt utsatta situationer, hemlösa, missbrukare, prostituerade och kvinnor som hotas och misshandlas. Ansvar för olika former av stödinsatser såsom socialbidrag och vård av missbrukare, vilar på kommunen. Statens uppgift är att svara för lagstiftningsåtgärder, tillsyn, uppföljning och utvärdering.

Ett övergripande mål för socialtjänstpolitiken är att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer samt stärka skyddet för barn. År 2001 antog riksdagen en ny socialtjänstlag, som bl.a. förstärkte den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd. Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt skall ha rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning eller sin livsföring i övrigt. Som ett led i arbetet för ökad välfärd har regeringen som mål att socialbidragsberoendet skall halveras under perioden 1999 till 2004.

Det är viktigt att höja kunskapsnivån om de mest utsatta grupperna i samhället. Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att utarbeta en strategi för nationellt stöd av kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten. Ett omfattande arbete pågår också kring välfärdspolitikens förutsättningar och framtida utmaningar.

Den 1 januari 2003 träder lagen om äldreförsörjningsstöd i kraft. Genom lagen tillförsäkras alla som är äldre än 65 år och som inte har en pension att leva på en viss lägsta levnadsnivå. Riksdagen har också beslutat om ett högkostnadsskydd för hemtjänst och dagverksamhet för äldre och funktionshindrade, samt bestämmelser för beräkning av enskildas förbehållsbelopp.

Prostitution förorsakar allvarliga skador för den enskilda individen men också för samhället. I Sverige är köp av sexuella tjänster sedan den 1 januari 1999 kriminaliserat. Andra viktiga insatser är stöd till prostituerade för att förbättra deras möjligheter och motivation att lämna prostitutionen samt insatser på bred front att komma tillrätta med de värderingar som tillåter att människor reduceras till handelsvaror. Regeringen genomför tillsammans med Nordiska ministerrådet en kampanj mot prostitution i Östersjöområdet. Regeringen genomför dessutom tillsammans med övriga nordiska och baltiska länder samt Nordiska ministerrådet en kampanj mot kvinnohandel. Samtidigt drivs en svensk kampanj mot prostitution och kvinnohandel.

Arbetsgruppen för kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige tillsattes i slutet av februari 2002. Arbetsgruppen skall bl.a. inventera kunskaper om sexuell utnyttjande av barn och se över behovet av insatser för attitydpåverkan kring sådan exploatering av barn. Arbetsgruppen skall slutredovisa sitt uppdrag i maj 2004 och lämna två delrapporter under 2003. En annan viktig del i Sveriges arbete mot sexuell exploatering av barn är samarbetet inom ramen för Östersjöstaternas råd. Sverige arbetar inom flera departement och myndigheter med att bekämpa människohandel och stödja dem som blivit offer för handeln i vårt eget land, inom EU och i omvärlden i övrigt. Engagemanget har främst fokuserat på gränsöverskridande organiserad brottslighet, fattigdomsbekämpning, migration, jämställdhet

och barnfrågor. För att säkerställa en långsiktig inriktning och institutionell förankring utarbetas en samlad strategi för bekämpning av människohandel inom ramen för svenskt utvecklingssamarbete.

Kommittén för hemlösa lämnade ett slutbetänkande i december 2001 med förslag till åtgärder att motverka hemlöshet. Mellan åren 1999 och 2001 avsatte regeringen totalt 30 miljoner kronor för att förbättra situationen för hemlösa. Ytterligare 30 miljoner kronor har reserverats för utvecklings- och metodarbete i syfte att förebygga hemlöshet. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att leda det fortsatta arbetet.

Regeringen redovisade under år 2002 en skrivelse till riksdagen Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter (skr. 2001/02:166, bet. 2001/02:SoU23, rskr. 2001/02: 309). I skrivelsen presenteras förslag till åtgärder för att stärka skyddet för barn i utsatta situationer bl.a. mot bakgrund av de förslag som lagts i slutbetänkandet (SOU 2001:72) av kommittén mot barnmisshandel.

Riksdagen beslutade våren 2002 om en narkotikapolitisk handlingsplan, vilken som en viktig utgångspunkt har att förstärka kompetensen och kvalitén i vården (prop. 2001/02:91, bet. 2001/02:SoU15, rskr. 2001/02:193). En narkotikapolitisk samordnare har tillsatts av regeringen med uppdrag att t.o.m. år 2004 genomföra planen.

EU:s arbete mot social utslagning

Samtliga medlemsstater inom EU utarbetade under våren 2001 tvååriga nationella genomförandeplaner för att bekämpa fattigdom och social utslagning. Arbetet med genomförandeplanerna tar sin utgångspunkt i Europeiska rådets beslut i Nice i december 2000, varvid fastställdes följande fyra mål i kampen mot fattigdom:

- Främja sysselsättningen och allas tillgång till resurser, rättigheter, varor och tjänster.
- Förebygga risker för utslagning.
- Agera för de mest utsatta.
- Mobilisera samtliga aktörer.

På grundval av medlemsstaternas genomförandeplaner antog Europeiska rådet i december 2002 en gemensam rapport, utarbetad av Europeiska kommissionen och rådet, innehållande en sammanfattning och analys av medlemsstaternas bidrag. En utvärdering av första omgången med de nationella genomförandeplanerna pågår inför arbetet med den andra rundan avseende perioden 2003–2005. Medlemsstaterna skall ha färdigställt sina genomförandeplaner inför andra omgången senast den 31 juli 2003. För att underlätta uppföljning och jämförelser på EU-nivå pågår parallellt ett arbete med att utveckla sociala indikatorer.

En direkt uppföljning på EU-nivå av världstoppmötet har bl.a. gjorts i form av förslag till slutsatser i rådet för sysselsättning, sociala frågor, konsumentfrågor och hälsa. I slutsatserna bekräftas åtagandena från Johannesburg vad gäller fattigdomsbekämpning, främjande av företagens sociala ansvar, vikten av att ta itu med orsakerna till ohälsa och att stödja sociala trygghetssystem samt tillgång till hälso- och sjukvård för alla.

Utvecklingsamarbete

Att utrota fattigdomen är ytterst en global utmaning. Fattigdomen är mångdimensionell. Den utmärks av brist och maktlöshet i både materiell, politisk, social, ekonomisk och miljömässig bemärkelse. Att utrota fattigdomen är att låta alla människor, oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet och religion, få möjlighet att utveckla och använda sin inneboende kapacitet och potential och medverka i beslut som påverkar deras liv.

I det samspel som krävs mellan det internationella samfundet och enskilda länder för att uppnå utveckling och utrota fattigdomen måste det enskilda landet ta ledning och utöva ägarskap för såväl analyser som planer och åtgärder i det egna landet. Under de senaste åren har nationella fattigdomsstrategier, s.k. Poverty Reduction Strategies (PRS), utarbetats i allt fler länder. Dessa tar ett samlat grepp på utvecklingsfrågorna i ett enskilt land och arbetas fram i konsultativa processer inom landet. De olika mål som anges i genomförandeplanen i avsnittet om fattigdomsutrotning skall uppnås på sikt inom de nationella fattigdomsstrategierna, bl.a. genom att samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling integreras i dessa strategier. Det internationella samfundet har åtagit sig att samordna sitt stöd inom ramen för dessa strategier. Ett sextiotial u-länder arbetar redan med att formulera sina PRS, varav 18 länder har tagit fram färdiga strategier. Tre fjärdedelar av det direkt landdestinerade svenska biståndet gick år 2001 till PRS-länder.

Nya förutsättningar och ambitioner i kampen mot fattigdom beskrivs i betänkandet En rättvisare värld utan fattigdom (SOU: 2001:96) som i mars 2002 överlämnades av den parlamentariska utredningen för en samlad svensk politik för global utveckling (Globkom). Betänkandet kommer att ligga till grund för den utvecklingsproposition som föreläggs riksdagen under år 2003.

Millennieutvecklingsmålen

Regeringen avser att fortsatt arbeta för FN:s förstärkta roll och ökade betydelse. Sverige har åtagit sig att genom samverkan mellan olika politikområden bidra till genomförandet av FN:s åtta s.k. millennieutvecklingsmål. Det övergripande millenniemålet är att halvera den andel människor som lever i absolut fattigdom och hunger fram till år 2015. Övriga mål rör utbildning, jämställdhet, hälsa, miljö och partnerskap. I Johannesburg kompletterades utvecklingsmålen med ytterligare mål som bl.a. rör sanitet, integrerad vattenförsörjning, biologisk mångfald, kemikalier och fiske.

Målen är globala åtaganden och den svenska politiken för global utveckling är ett bidrag till deras uppfyllelse. Sverige anser att det är möjligt att uppnå millennieutvecklingsmålen även om tidsplanen för vissa mål troligtvis inte kommer att hålla. Med nuvarande trender kommer det att krävas särskilda insatser från det internationella samfundet för att Afrika och Sydasiens skall kunna uppnå målen. Dessutom krävs strukturella reformer som ändrar inkomstfördelningen för att målen skall kunna uppnås i Latinamerika. Ett förbättrat skydd och mer hållbart utnyttjande av naturresursbasen är en viktig förutsättning för att nå målen.

Skydd av naturresursbasen som grund för fattigdomsbekämpning

En grundläggande förutsättning för utveckling är bevarande och hållbart utnyttjande av naturresurser. I ansträngningarna att bekämpa fattigdomen utgör de biologiska resurserna, i synnerhet de genetiska resurserna, en potentiell ekonomiskt viktig tillgång i många utvecklingsländer. Sverige kommer att främja u-ländernas möjlighet att tillvarata dessa resurser på bästa sätt för att åstadkomma en diversifiering av inhemsk produktion och företagande i kombination med ökade exportinkomster.

GEF har till uppgift att finansiera verksamhet i u-länder och länder med övergångsekonomier som syftar till att uppnå globala miljövinster inom områdena biologisk mångfald, klimatförändringar, internationellt vatten, markförstörelse och kemikaliehantering. Förhandlingarna om den tredje påfyllnaden av fonden avslutades under år 2002 och resulterade i att fonden under den kommande fyraårsperioden har cirka 28 miljarder kronor till sitt förfogande. Sverige välkomnar att GEF dels utvidgas till finansiell mekanism för Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar, dels ökar stödet till genomförande av ökenkonventionen. Sveriges förhandlade bidrag till fonden uppgår till 664 miljoner kronor. Mot bakgrund av den ökande betydelsen av globala miljöfrågor och att fonden fått nya uppgifter har regeringen beslutat om ett extra bidrag till fonden på 100 miljoner kronor.

En av de frågor som Sverige drivit i såväl påfyllnadsprocessen som i fondens styrelse är vikten av att GEF:s insatser för den globala miljön integreras i det enskilda mottagarlandets egna planer för hållbar utveckling. Detta är nödvändigt för att insatserna skall vara långsiktigt hållbara. Ett arbete för att åstadkomma motsvarande integrering av miljökonventionerna i utvecklingssamarbetet pågår inom Regeringskansliet och på andra håll. OECD har under år 2002 utarbetat riktlinjer för hur en sådan integrering kan genomföras. Sverige har gått vidare genom att påbörja ett arbete för att utarbeta konkreta genomförandeplaner.

En process har påbörjats för att utarbeta en ny svensk strategi för västra Afrika. En stor del av de tänkta strategiska insatserna avses fokusera på samordning och tillämpning av FN:s miljökonventioner och synergier dessa emellan inom regionen. Vidare kommer fokus att riktas mot naturresursfrågor i decentraliseringsprocesser. Fattigdomsbekämpning kommer att vara ett genomgående tema i strategin och dess planerade insatser. En ytterligare utgångspunkt kommer att utgöras av lokala, nationella och regionala prioriteringar.

Skuldsanering

I genomförandeplanen från världstoppmötet anges att ohållbara skuldbördor för fattiga länder skall minska. Utgångspunkten för svensk skuldpolitik har varit att lämna stöd till fattiga och skuldyngda länder som bedriver en sund ekonomisk politik med en tydlig inriktning på fattigdomsbekämpning. Det övergripande ansvaret för landets utveckling vilar därmed på landet självt. Den svenska skuldpolitiken visavi de fattiga länderna syftar till att stödja länderna i deras eget arbete att nå en hanterlig skuldbörda och därigenom förbättra landets möjlighet att bekämpa fattigdom. En grundläggande förutsättning för detta är att orsaken till landets ursprungliga skuldsituation åtgärdas.

Sverige har sedan starten år 1996 för skuldsaneringsinitiativet för tungt skuldsatta fattiga länder (HIPC-initiativet) aviserat och inbetalt tre bidrag om totalt 545 miljoner kronor (100, 125 respektive 320 mkr) till Världsbankens HIPC Trust Fund. Under årsmötena i Världsbanken och IMF i Washington i september 2002 och senare under ett HIPC-möte i Paris aviserade Sverige ett ytterligare bidrag till HIPC Trust Fund om sammanlagt 300 miljoner kronor. Detta inkluderar Sveriges bidrag via EU.

Tillsammans med flera andra givare har Sverige lämnat stöd till IMF för uppbyggnaden av två kapacitetscenter i Afrika för makroekonomisk och finansiell rådgivning, s.k. African Technical Assistance Centers (AFRITAC). Stöd har även lämnats till IMF för att möjliggöra en uppmjukning av lånevillkoren för länder som nyligen bilagt en konflikt, då dessa länder enligt IMF:s stadgar inte har tillgång till IMF:s s.k. mjuka utlåning.

Sverige undersöker för närvarande även hur kapacitetsuppbyggnad inom skuldhanteringsområdet kan förbättras ytterligare. De s.k. Utstein-länderna (Nederländerna, Norge, Storbritannien, Sverige och Tyskland), har enats om att detta är ett område där en mer övergripande strategi bör utformas.

4.5 Vatten

Sötvattenfrågorna berörs inom de flesta av genomförandeplanens områden men lyfts framför allt fram i ett fattigdoms- och naturresursperspektiv. Förutom den helhetssyn som genomsyrar vattenfrågan i genomförandeplanen betonas även institutionella frågor och planeringsfrågor som en nödvändighet för att skapa beredskap för torka och översvämningar, men också för att kunna hantera en ökande efterfrågan på vatten inom alla samhällssektorer.

I Johannesburg gjordes ett nytt åtagande för sanitet som kompletterar Millenniedeklarationens mål om dricksvattenförsörjning. Sammantaget är målet att halvera andelen människor som inte har tillgång till tjänligt dricksvatten och som inte har tillgång till grundläggande sanitet år 2015. Dessutom gjordes ett nytt åtagande om att varje land skall upprätta en nationell plan för integrerad vattenresursförvaltning och effektiv vattenhantering senast år 2005.

Regeringen kommer i detta sammanhang fortsatt verka för att målen för vatten och sanitet genomförs integrerat med hygienutbildning för att en förbättring av hälsoläget skall kunna uppnås och att ekologisk sanitet lyfts fram. Sverige kommer även att driva frågan om vikten av god styrning och planering och att detta även omfattar gränsöverskridande avrinningsområden, trots att enighet om detta inte kunde nås i Johannesburg.

De marina frågornas hantering i genomförandeplanen tar avstamp i ett naturresursperspektiv där hav och kuster lyfts fram som betydande komponenter för ekonomisk utveckling och hushållssäkerhet i utvecklingsländerna. Vikten av effektivt samarbete och samordning både på global och regional nivå betonas kraftigt.

Samarbete för rent vatten

I Sverige pågår för närvarande genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder inom vattenpolitiken. Direktivet är ett viktigt verktyg för att genom samlade kostnadseffektiva åtgärder nå det övergripande målet om god ekologisk vattenstatus. I arbetet ingår att upprätta åtgärdsprogram och förvaltningsplaner för vattendistrikt som skall finnas klara år 2009. Dessa program och planer kommer delvis att motsvara vad Sverige åtagit sig i Johannesburg, dvs. att ta fram nationella integrerade vattenresursförvaltningsplaner. Ytterligare arbete krävs dock för att se hur Sveriges åtaganden inom direktivet och världstoppmötets genomförandeplan kan uppnås på effektivaste sätt.

Även arbetet inom Agenda 21 för Östersjöregionen Baltic 21 bedrivs i avsikt att genom aktiviteter i skilda samhällssektorer säkra tillgången på rent vatten.

I Johannesburg lanserade EU ett vatteninitiativ – Water for Life – som är kopplat till de två målen i genomförandeplanen om vatten och sanitet, samt till målet om att utveckla nationella planer för integrerad vattenresursförvaltning. En viktig komponent i initiativet fokuserar på gränsöverskridande vattenresurser. Initiativet innebär ett strategiskt partnerskap mellan, i första skedet, EU och Afrika samt EU och tolv länder i Östeuropa, Kaukasus och Centralasien. Initiativets olika komponenter kommer att utvecklas vidare fram till World Water Forum III i Kyoto, Japan, i mars 2003 då genomförandefasen för initiativet startar.

Internationellt gör Sverige många insatser som kan bidra till uppfyllandet av målen i genomförandeplanen. Sidas nuvarande verksamhet omfattar bl.a. stöd till sektorn vatten och sanitet (landsbygd och stad), stöd till framtagandet av strategier för integrerad vattenresursförvaltning för avrinningsområden samt stöd till mark- och vattenvård. Jämställdhet, lokalt deltagande, kapacitetsuppbyggnad och institutionsutveckling är viktiga tvärgående frågor i verksamheten. Sida stödjer även samarbete kring gränsöverskridande avrinningsområden, framför allt i Afrika men även i Asien, och bl.a. framtagandet av förvaltningsstrategier. Vidare bidrar Sverige till metodutveckling inom efterfrågestyrd vattenresursförvaltning och stöd till etablerande av övervakningssystem för vattenresurser. Sidas vattenpolicy ligger väl i linje med genomförandeplanen. Sida stödjer också utveckling av regional forskningskompetens med inriktning på kustnära marin miljö och samhällsfrågor.

Viktiga organisationer med svenskt stöd

Riksdagen beslutade i maj 2002 att bemyndiga regeringen att ingå som stiftare i stiftelsen Swedish International Water Institute (SIWI). Det huvudsakliga syftet med SIWI:s verksamhet är att främja forskning och utveckling relaterad till vatten. Det årligt återkommande Stockholm Water Symposium är ett centralt inslag i verksamheten som bl.a. möjliggör en dialog mellan vattenexperter, beslutsfattare och allmänhet. En betydande del av SIWI:s verksamhet berör u-länder.

Vid World Water Forum i Haag år 2000 annonserade Sverige att man avsåg att bilda ett Swedish Water House (SWH) med primärt syfte att

genom utåtriktad verksamhet i form av utbildningar, seminarier, internetbaserad information m.m. generera och förmedla kunskap och erfarenheter framförallt inom temat integrerad vattenresursförvaltning. Verksamheten kommer att samordnas av SIWI som samarbetar med relevanta organisationer och institut i Sverige samt med Global Water Partnership Organisation (GWPO). SWH kommer genom att samla den svenska resursbasen stärka Sveriges möjligheter att bidra till det internationella åtagandet inom vattenområdet. SWH kommer att introduceras vid nästa World Water Forum III i mars 2003.

Sverige har varit en av initiativtagarna till den mellanstatliga medlemsorganisationen GWPO som har sitt sekretariat i Stockholm. GWPO har ett mycket omfattande globalt nätverk med expertcentra på flera håll i världen och har på kort tid blivit världsledande organ för integrerad vattenförvaltning. Förutom ett långsiktigt stöd till deras verksamhet stödjer Sverige ett projekt som samordnas av GWPO, Dialogue on Effective Water Governance. Målsättningen med arbetet är att belysa betydelsen av ett fungerande institutionellt ramverk för en effektiv styrning och en hållbar hantering av befintliga vattenresurser, d.v.s. styrfrågor snarare än enskilda tekniska framsteg lyfts fram. Vidare innebär det integrerade angreppssättet att såväl regeringars arbete som synpunkter från det civila samhället, näringslivet och politiska beslutsfattare på lokal nivå omfattas. Förhoppningen är också att dialogerna skall skapa en plattform för konfliktlösning, förhandlingar, lärande och förmåga till nya konstellationer för beslutsfattande. Resultaten av studien skall presenteras i samband med World Water Forum år 2003.

Svenskt stöd ges till Dialogue for Water, Food and Environment som samordnas av International Water Management Institute (IWMI). Syftet med verksamheten är att uppnå en effektivare vattenresursförvaltning som tillgodoser såväl livsmedelssäkerhet, ekosystemens vattenbehov som hälsa. För att nå detta mål avser man stärka dialogen mellan jordbruks-, vatten- och miljösektorn som i dag arbetar förhållandevis skilt från varandra på policynivå såväl som på genomförandenivå.

Sverige ger även ett avsevärt finansiellt stöd till GIWA-projektet (Global International Waters Assessment). Huvudkontoret är placerat vid Kalmar universitet och projektet pågår under perioden 1999–2003. GIWA skall analysera och bedöma i princip alla världens internationella vatten, dvs. i första hand havsområden men till en del också tillhörande flodsystem. Det förväntade resultatet omfattar bl.a. en strategisk bedömning av olika internationella vattens ekologiska status och former för ett hållbart nyttjande av dessa.

Skydd av den marina miljön i Sveriges närområde

När det gäller marina frågor utgår den svenska miljöpolitiken från de relevanta miljö kvalitetsmålen och de delmål som antagits av riksdagen. Inte mindre än elva av de femton antagna miljömålen har bäring på haven.

Regeringen tillsatte i juni 2002 en havsmiljökommission (M2002/2436/Mk) med uppdraget att ge ytterligare förslag på åtgärder och strategier för hur de nationella miljö kvalitetsmålen med särskild betoning av den marina miljön – Hav i balans, Giftfri miljö och Ingen

övergödning – skall kunna uppnås. Europeiska kommissionen skall rapportera till regeringen senast den 30 juni 2003.

Nordsjösamarbetet syftar till att skydda och förbättra Nordsjöns marina miljö. De deklARATIONER som antas inom ramen för Nordsjösamarbetet utgör politiska åtaganden. Vid den femte Nordsjökonferensen i mars 2002 övertog Sverige ordförandeskapet samt sekretariatet för Nordsjösamarbetet. Nästa ministermöte skall äga rum i Sverige senast år 2006. Detta möte skall behandla sjöfartens miljöpåverkan samt fiskets miljökonsekvenser. Sverige stöder här arbetet med genomförandet av en ekosystemansats och framtagandet av ekologiska kvalitetsmål för den marina miljön i Nordsjön.

När det gäller sjösäkerhet och oljeutsläpp samt transporter drivs politiken främst inom ramen för Internationella sjöfartsorganisationen (IMO), Helsingforskommissionen (HELCOM) och Nordsjösamarbetet. Östersjöstrategin inom HELCOM, som Sverige genomfört, har lett till att de svenska hamnarna har utrustats med mottagningsanordningar för avfall och innebär även en skyldighet att lämna iland avfall.

Utökat skydd av skyddsvärda akvatiska miljöer är mycket viktigt och nationellt pågår arbetet med att införa ett antal marina naturreservat varav ett med fiskeförbud. Regionalt sker arbete inom HELCOM, konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten (OSPAR), EU och Nordsjösamarbetet för att ta fram och skydda marina områden. Sverige verkar för att HELCOM skyndsamt skall lämna in en ansökan till IMO om att få Östersjön klassat som ett särskilt känsligt område, s.k. PSSA-område. I det fall så inte sker avser regeringen att lämna in en egen ansökan från Sverige eller tillsammans med andra länder för att klassa delar av Östersjön som PSSA.

Marin strategi inom EU

På EU-nivå levererade Europeiska kommissionen i oktober 2002 ett meddelande om en kommande europeisk marin strategi som innefattar samtliga samhällssektorer såsom jordbruk, fiske, transporter etc., som har en inverkan på den marina miljön. Meddelandet är enligt Europeiska kommissionen ett första steg mot att skapa en övergripande gemensam politik för att skydda haven. Europeiska kommissionen anför i meddelandet att man med utgångspunkt från sjätte miljöhandlingsprogrammet vill lägga grunden för en tematiskt integrerad strategi för att skydda och bevara den marina miljön med syftet att främja en hållbar användning av haven och bevara de marina ekosystemen eftersom havsmiljön är utsatt för en rad olika hot. Sverige kommer under år 2003 att delta i arbetat med strategins olika delar.

Inom EU deltar Sverige aktivt i utvecklandet av en strategi för att minska luftutsläpp från sjöfarten. Nationellt finns redan en rad styrmedel på plats såsom miljödifferentialiserade farledsavgifter och hamnavgifter.

Marina miljöer i syd

Sida har under år 2002 arbetat fram ett marint initiativ. De grundläggande principerna sammanfaller i stora drag med de mål som lagts fast i genomförandeplanen. Det handlar bl.a. om det uppenbara behovet av integrering av förvaltningen för de olika sektorerna (jordbruk, fiske, miljö, sjöfart, urban utveckling, landsbygdsutveckling etc.) och

lokalbefolkningens deltagande i denna förvaltning som påverkar den marina miljön. Dessutom uppmärksammas ökad samordning mellan globala, regionala och nationella insatser.

Nyttjandet av naturresurser i hav och vid kust måste vara hållbart. Planering, utveckling och förvaltning av särskilda ekosystem bör ske genom en ansvars- och resursdecentralisering till den nivå där nyttjandet sker. De viktigaste utpekade områdena är hushållssäkerhet, hållbar produktion och bevarande av naturresursbasen. Förberedelser pågår för att under år 2003 kunna ge stöd till Latinamerika, Asien och Afrika i linje med det marina initiativet.

4.6 Energi

Vid världstoppmötet beslutade man att program för ökad tillgång till energi skall integreras i nationella utvecklingsplaner och strategier för fattigdomsbekämpning. Detta måste göras på ett hållbart sätt. Alla länder bör växla om från fossila bränslen till förnybar energi och en kraftig ökning av andelen förnybar energi på global nivå behöver komma till stånd. Dessutom antogs rekommendationer om att i synnerhet i-länderna skall fasa ut subventioner till fossila bränslen.

Politik för ett hållbart energisystem

Grunden för ett hållbart energisystem har lagts av regering och riksdag i 2001 års energipolitiska beslut (prop. 2001/02:143, bet. 2001/02:NU17, rskr. 2001/02:137) och klimatpolitiska beslut (prop. 2001/02:55, bet. 2001/02:MJU10, rskr. 2001/02:163). Enligt det energipolitiska beslutet är energipolitikens mål att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på med omvärlden konkurrenskraftiga villkor. Energipolitiken skall skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och kostnadseffektiv energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle. Enligt det klimatpolitiska beslutet skall de svenska utsläppen av växthusgaser som ett medelvärde för perioden 2008–2012 vara minst fyra procent lägre än utsläppen år 1990. År 2050 bör utsläppen för Sverige sammantaget vara lägre än 4,5 ton koldioxidekvivalenter per år och invånare, för att därefter minska ytterligare. Vidare bör energipolitiken, med utgångspunkt i 1997 års energipolitiska beslut, bidra till att delmålet för perioden 2008–2012 uppnås och att en god grund läggs för att det långsiktiga klimatmålet till år 2050 kan uppnås samt möjliggöra att detta kan ske parallellt med den fortsatta omställningen av energisystemet.

Användningen av fossila bränslen har minskat för uppvärmningsändamål särskilt inom fjärrvärmesektorn. Inom framför allt transportsektorn används dock fossila bränslen i stor utsträckning. Sverige kommer även fortsatt att verka för att subventioner till fossil energi inom EU fasas ut.

En effektiv energianvändning är ytterligare en viktig komponent i svensk energipolitik. Här riktas statliga insatser mot att stödja den effektivisering som sker spontant i samhället och som en följd av olika styrmedel. Syftet med insatserna är att stimulera användningen av befintlig effektiv teknik och främja introduktion av ny teknik.

För att begränsa klimatpåverkan, bl.a. från energisektorn och industrin, infördes redan år 1991 en koldioxidskatt. Denna har höjts successivt under 1990-talet vilket har lett till en kraftig ökning av användningen av förnybar energi inom de områden där koldioxidskatten har full effekt. Inom områden där begränsad koldioxidskatt tas ut har ökningen inte varit lika påtaglig. Genom den s.k. gröna skatteväxlingen (prop. 2002/03:1) ges koldioxidskatten successivt en ökad tyngd. Ett komplement till koldioxidskatt skulle kunna vara ett program för långsiktiga avtal med energiintensiv industri. Möjligheterna att införa ett sådant program undersöks för närvarande.

Förnybar elproduktion

Det energipolitiska beslutet innebär en stor satsning på förnybar elproduktion. Målet är att bygga ut den förnybara elproduktionen med 10 TWh till år 2010. Detta skall stimuleras genom ett kvotbaserat elcertifikatsystem som föreslås träda i kraft den 1 maj 2003 (prop. 2002/03:1). Det energipolitiska beslutet innebär även en ytterligare effektivisering av energimarknaden. Handeln med el över Sveriges gränser har sedan avregleringen år 1996 ökat i betydelse. Detta har lett till ett effektivare utnyttjande av de tillgängliga resurserna. Arbetet med att integrera elmarknaderna kommer även fortsättningsvis att vara en central fråga i svensk energipolitik. Motsvarande arbete har påbörjats för att avreglera naturgasmarknaden.

EU har ett övergripande vägledande mål att öka andelen förnybar energi från dagens cirka 6 till 12 procent år 2010. Främjande av el från förnybara energikällor är ytterligare en viktig prioritering för EU. Främjandet av förnybar energi utgör en viktig del av det åtgärdsprogram som behövs för att uppfylla Kyotoprotokollet. Även främjande av kraftvärme är en viktig åtgärd.

När det gäller främjandet av förnybar elproduktion finns en gemensam lagstiftning genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/77/EG från den 27 september 2001 om främjande av el från förnybara energikällor på den inre marknaden för el. Genomförande av direktivet innebär en ökning av andelen förnybar elproduktion till cirka 22,1 procent år 2010. Varje land har i direktivet tilldelats ett vägledande mål för förnybar elproduktion.

Inom det föreslagna programmet Intelligent energi för Europa (KOM(2002)162 slutlig) föreslås gemenskapen satsa i storleksordningen 215 miljoner euro under perioden 2003–2006. De tyngsta delarna i programmet innebär ytterligare satsning på förnybar energi och energieffektivisering. Programmet kommer bl.a. att bidra till att utsläppen av koldioxid i unionen minskar.

Energibrist och klimatförändringar

Två miljarder människor saknar tillgång till kommersiell energi. Därigenom hämmas allvarligt deras möjlighet till utveckling. Samtidigt orsakar smutsig energiproduktion i många hem och på många arbetsplatser svåra hälsoproblem. Internationellt samarbete måste tillstånd för att lösa dessa problem och samtidigt motverka klimatförändringar och andra negativa effekter på hållbar utveckling. Sverige deltar aktivt i det internationella klimatarbetet bl.a. genom att

vara pådrivande inom EU. EU:s 15 medlemsstater och EG ratificerade gemensamt Kyotoprotokollet den 31 maj 2002 som ett led i att möjliggöra Kyotoprotokollets ikraftträdande vid toppmötet i Johannesburg år 2002.

Sverige bidrar även till att begränsa utsläppen av växthusgaser genom att arbeta inom ramen för Kyotoprotokollets s.k. projektbaserade mekanismer. Projekt, som syftar till att främja förnybara energislag och minska klimatpåverkan, pågår bl.a. i Baltikum i form av gemensamt genomförande. Förberedelser för att genomföra liknande projekt i u-länder, med hänsyn tagen till Kyotoprotokollets mekanism för ren utveckling, pågår också via Statens energimyndighet och Sida. Sveriges nya och tillkommande bidrag till utvecklingssamarbete med u-länderna, till stöd för klimatkonventionen, går främst genom GEF.

Kapacitetsutveckling och forskning

Sverige finansierar utvecklingssamarbete inom olika sektorer som har betydelse för att minska utsläppen av växthusgaser och för att öka upptaget av koldioxid. Merparten av insatserna har inte minskade utsläpp av växthusgaser som huvudsyfte, men har på ett direkt eller indirekt sätt betydelse för klimatfrågan.

Satsningar på vetenskap och forskning är av avgörande betydelse för möjligheten att fatta informerade beslut syftande till att minimera klimatförändringarna. Ett viktigt bidrag till förståelsen av klimatsystemet och de förändringar som det genomgår till följd av människans utsläpp är att det finns ett globalt nätverk som förser forskarna med tillförlitliga observationer och andra klimatdata.

SMHI är ansvarig myndighet för Sveriges väderobservationer. Klimatobservationer och observationer av andra parametrar som används i klimatforskningen registreras också av andra myndigheter (Sveriges geologiska undersökning, Lantmäteriet, Rymdstyrelsen och Naturvårdsverket) men även t.ex. inom ramen för högskolans forskning. SMHI deltar också i det internationella samarbetet inom GCOS (Global Change Observing Systems) och inom Meteorologiska världsorganisationen (WMO).

Sverige bidrar också aktivt till arbetet inom FN:s vetenskapliga klimatpanel (IPCC) dels genom frivilliga bidrag till organisationen, dels genom att svenska forskare deltagit som författare och granskare av flera kapitel i IPCC:s utvärderingsrapporter och specialrapporter. Naturvårdsverket samordnar det svenska IPCC arbetet.

4.7 Hälsa

Världstoppmötets genomförandeplan anger på flera punkter direkta samband mellan miljö och hälsa. Den lyfter fram att det finns ett brådskande behov av att ta itu med orsakerna till ohälsa med särskild tonvikt på kvinnor och barn samt utsatta samhällsgrupper lokalt, nationellt och globalt. Ett av delmålen i genomförandeplanen är att folkhälsan skall förbättras. I Johannesburg enades världens regeringar också om att stärka Internationella arbetsorganisationens (ILO) och Världshälsoorganisationens (WHO) arbete för en god arbetsmiljö och för

folkhälsa. I världstoppmötets genomförandeplan har Sverige och andra regeringar åtagit sig att skapa program som förebygger och avhjälpas problem med bl.a. alkoholmissbruk, tobak, ohälsosam kost och fysisk inaktivitet.

Folkhälsoarbetets inriktning – bestämningsfaktorer och integrering i flera politikområden

Det nationella folkhälsoarbetet har inriktats på faktorer som påverkar hälsan, s.k. bestämningsfaktorer eller hälsodeterminanter, och inte enbart på enskilda sjukdomar. I syfte att förbättra folkhälsan, och bl.a. minska de sociala och könsmissiga skillnaderna vad gäller hälsa, har regeringen i den kommande propositionen Mål för folkhälsa (prop. 2002/03:35) föreslagit ett övergripande nationellt mål för folkhälsa samt elva målområden för de viktigaste bestämningsfaktorerna. De elva målområdena är Delaktighet och inflytande i samhället, Ekonomisk och social trygghet, Trygga och goda uppväxtvillkor, Ökad hälsa i arbetslivet, Sunda och säkra miljöer och produkter, En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård, Gott skydd mot smittspridning, Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa, Ökad fysisk aktivitet, Goda matvanor och säkra livsmedel, Minskat bruk av tobak och alkohol, Ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt Minskade skadeverkningar av överdrivet spelande. Det nationella målet för folkhälsa bör vara att skapa samhällseliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. I propositionen redovisas synen på formerna för nationell samordning samt behovet av en gemensam struktur för det tvärssektoriella folkhälsoarbetet och en samlad uppföljning och utvärdering. Möjligheter till kulturella upplevelser är en viktig del i det moderna folkhälsoarbetet.

Statens folkhälsoinstituts roll när det gäller samordning och uppföljning förtydligas genom propositionen. Den första nationella folkhälsopolitiska rapporten skall presenteras under mandatperioden. Denna blir ett betydelsefullt komplement till den kontinuerliga uppföljningen av hälsoutvecklingen i Sverige. Vidare har Socialstyrelsen i uppdrag att vidareutveckla befintliga sammanfattande hälsomått samt förutsättningarna för ett nationellt folkhälsoindex.

WHO formulerade år 2000 visionen Hälsa för alla. Den väckte engagemang för hälsofrågornas betydelse för samhällsutvecklingen i hela världen. Sverige antog tillsammans med övriga medlemsländer i WHO:s europaregion år 1998 en hälsopolitisk strategi med 21 mål, Hälsa 21, som skall fungera som vägledning för arbetet i varje land inom europaregionen. En revidering planeras till år 2005. I Sverige har Hälsa 21 varit en viktig inspirationskälla i arbetet med den nya inriktningen för folkhälsopolitiken och propositionen om Mål för folkhälsan.

Genom Sveriges bidrag till WHO stöds också arbetet med frågor kring miljö och hälsa, utveckling av hälsokonsekvensbedömningar, samarbete kring alkoholfrågor m.m.

Ett alleuropeiskt ministermöte om miljö och hälsa på temat "Framtiden för våra barn" hålls år 2004 i Budapest. Socialstyrelsen gör särskilda satsningar och nästa miljöhälso rapport behandlar dessa frågor.

Genom Sveriges bilaterala samarbete med Sydafrika har initiativ tagits till ett hälsoforum. Hiv/aids, utveckling av hälsofrämjande arbete,

hälsokonsekvensbedömningar, skador, reproduktiv hälsa samt hälso- och sjukvårdorganisation utgör diskuterade områden för samarbete. Förberedelser för ett första Hälsoforum i Sydafrika år 2003 pågår.

Sverige deltar aktivt i arbetet för genomförandet av EU:s nya folkhälsoprogram. Programmet skall komplettera den nationella politiken och syfta till att skydda människors hälsa samt förbättra folkhälsan.

Ett fyraårigt handlingsprogram för att minska social inneslutning och uteslutning har antagits i syfte att öka effektiviteten i medlemsstaternas politik. För att minska social utslagning har bl.a. indikatorer tagits fram och informationsutbyten främjas av innovativa arbetssätt.

Inom ramen för EU:s Nordliga dimension har, på finskt initiativ, ett forum om hälsa och sociala frågor hållits under september 2002. Ett nytt samarbete för folkhälsa och social välfärd står i fokus, med särskild inriktning på förebyggande arbete i Ryssland. En uppföljningskonferens kommer att hållas om cirka ett år i Norge.

En viktig del i den nya inriktningen av folkhälsoarbetet handlar om integrering i andra politikområden. Inom ramen för miljöpolitiken i Sverige har arbetet med hälsoaspekter redan kommit långt. En stor del av de miljörelaterade hälsofrågorna ingår i arbetet för att uppnå miljö kvalitetsmålen. Under år 2002 har miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö kompletterats med delmål för inomhusmiljön genom propositionen Vissa inomhusmiljöfrågor (prop. 2001/02:128, bet. 2001/02:BOU14, rskr. 2001/02:291).

Folkhälsoinstitutet genomför en hälsokonsekvensbedömning av fyra sektorer inom EU:s jordbrukspolitik – mjölksektorn, vinsektorn, frukt- och gröntsektorn samt tobakssektorn – avseende tillgänglighet och förväntad betydelse för konsumtionen.

För utveckling av hälso- och sjukvården samt för vissa nationella insatser tillförs landstingen och kommunerna, under åren 2001–2004, totalt 9 miljarder kronor. En särskild satsning för att förbättra vårdens tillgänglighet görs genom att 1,25 miljarder kronor tillförs landstingen för vart och ett av åren 2002–2004, totalt 3,75 miljarder kronor.

Ohälsa är en av fattigdomens många dimensioner. Fattiga människor är särskilt utsatta för den ohälsa som beror på föroreningar i luft, vatten och mark. Sida beslutade under hösten 2002 om ett nytt policyramverk för sitt hälsorelaterade bistånd där hälsofrågorna placeras i ett brett utvecklingsperspektiv.

Sveriges samlade direkt hälsorelaterade bistånd uppgår till cirka 11 procent av det totala utvecklingssamarbetet. Samarbetet bidrar till att utveckla och effektivisera hälsosystem, till att öka tillgängligheten till grundläggande hälso- och sjukvårdsservice samt till det förebyggande arbetet som ett led i kampen mot fattigdomen.

Särskilt utsatta grupper hälsa

Ohälsa tar sig olika uttryck under olika perioder i livet. Levnadsvanorna grundläggs under barn- och ungdomsåren. De har stor inverkan på hälsotillståndet under resten av livet. Därför är barn och ungdomar några av de strategiskt viktigaste målgrupperna i folkhälsoarbetet. Äldre personer är en annan viktig målgrupp eftersom ohälsan är stor i denna grupp och för att vi lever allt längre och antalet äldre därmed ökar.

I syfte att bryta den sociala, etniska diskriminerande segregationen och skapa goda förutsättningar för tillväxt görs särskilda satsningar i storstäderna. Staten har träffat lokala utvecklingsavtal med sju storstadskommuner som möjliggör långsiktiga och samordnade insatser i socialt utsatta stadsdelar.

Stödet till barn och ungdomar med psykiska problem och insatserna för äldre med psykisk ohälsa skall utvecklas. Statens folkhälsoinstitut har påbörjat ett arbete med att följa utvecklingen på området psykisk hälsa genom en baslinjestudie, där unga vuxna särskilt uppmärksammas. Förutom hälsodata skall studien ge en beskrivning av faktorer för psykisk hälsa och resultera i ett strategidokument.

Under de senaste åren har situationen för flickor i familjer med starkt patriarkala värderingar uppmärksammas och debatterats i Sverige. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att motverka det förtryck som kan förekomma av dessa flickor. Insatserna berör rättsväsende, socialpolitik, utbildningspolitik och ungdomspolitik. Regeringen har genomfört kunskapsseminarier med företrädare för myndigheter, kvinnojourer, olika frivilligorganisationer m.fl. om bl.a. samarbete för att förbättra flickornas situation.

Under 1990-talet som helhet minskade antalet aborter bland tonåringar. Under de senaste sju åren har emellertid antalet aborter bland tonåringar ökat och samhället bedriver därför ett kontinuerligt och intensivt arbete för att aborttalet återigen skall minska. I juni 2001 överlämnade Statens folkhälsoinstitut ett förslag till handlingsplan i syfte att förebygga oönskade graviditeter. Förslaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Kunskapsunderlaget om livssituationen och hälsoläget för homo- och bisexuella samt transpersoner är mycket begränsat, men tyder på att hälsan i dessa grupper är sämre än hos heterosexuella. Regeringen har givit Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att följa upp och analysera hälsan hos homo- och bisexuella samt transpersoner. Särskild fokus sätts på ungdomar.

För att förbättra situationen för funktionshindrade, och för att undanröja att en funktionsnedsättning blir ett handikapp i förhållande till omgivningen, krävs insatser på många samhällsområden. Ett sådant arbete tas upp i den kommande propositionen om mål för folkhälsan.

Hälsofrämjande insatser ökar förutsättningarna för äldre att fortsätta leva ett självständigt liv på egna villkor med god livskvalitet. Arbetet för att stödja äldres hälsa utgår från den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken. Statliga stimulansbidrag har under åren 1999–2002 utgått till försöksverksamhet med uppsökande verksamhet i 21 kommuner. Verksamheten har riktat sig till hemmaboende äldre. I december 2002 redovisar Socialstyrelsen den nationella utvärderingen i en rapport till regeringen.

Ett mänskligare arbetsliv i Sverige

En nationell satsning görs för att minska ohälsan i arbetslivet genom regeringens 11-punktsprogram för att minska ohälsan. Särskilt uppmärksammas stressen i arbetslivet. Sammanlagt satsas cirka 750 miljoner kronor per år för olika aktiviteter under åren 2003–2004. Trepårtssamtal, ekonomiska drivkrafter för arbetsgivare att åtgärda

ohälsan, bättre arbetsmiljö och tydligare arbetsgivaransvar, informations-satsningar, utveckling av företagshälsovård och åtgärder för snabb återgång till arbete vid ohälsa samt metodutveckling är några av de åtgärder som genomförs.

Inom EU har Europeiska kommissionen lagt fram ett förslag till en arbetsmiljöstrategi för åren 2002–2006. Målet bör vara att kontinuerligt förbättra den fysiska, psykiska och sociala trivselen på arbetet.

Alkohol, narkotika, tobak

Av handlingsplanen mot narkotika för åren 2002–2005 (prop. 2001/02:91, bet. 2001/02:SoU15, rskr. 2001/02:193) framgår att förebyggande insatser riktade mot ungdomar är ett av de prioriterade områdena. En särskild nationell narkotikasamordnare (S 2002:03) har fått i uppdrag att ansvara för genomförandet av handlingsplanen, för vilken 325 miljoner kronor har avsatts för de fyra första åren.

För det internationella arbetet tog Sida för två år sedan fram riktlinjer för narkotikarelaterade biståndsinsatser och lyfter där särskilt fram det preventiva arbetet liksom insatser som handlar om att bygga upp nationell institutionell kapacitet för att hantera narkotikaproblem.

Åren 2002–2004 har totalt 90 miljoner kronor avsatts för statliga insatser när det gäller tobaksprevention. Av dessa fördelas 60 miljoner kronor till metodutveckling inom det tobakspreventiva området, 15 miljoner kronor avsätts till att upprätthålla en nationell Sluta-Röka-Linje, och 15 miljoner kronor avsätts för stöd till frivilligorganisationer inom det tobakspreventiva området. Riksdagen har också skärpt tobakslagen på väsentliga områden avseende rökning i serveringslokaler, anmälningsskyldighet för försäljning av tobak samt införandet av förbud för vissa väl definierade former av indirekt reklam.

Den 2 december 2002 antogs ett direktiv om tobakskontroll och om initiativ för en effektivare bekämpning av rökning och annat tobaksbruk av EU:s ministerråd. Beslut fattades den 2 december 2002 även om en rekommendation om tobaksreklam som bl.a. behandlar direktreklam och sponsring som har gränsöverskridande effekt. Sverige anser att frågan om reglering av reklam på EU-nivå är angelägen.

Inom WHO pågår en förhandling för att utarbeta en internationell ramkonvention om tobakskontroll som förväntas antas i maj 2003. Konventionen kommer att innebära bindande internationella regler och kommer att vara ett stöd för länder att bygga upp en nationell lagstiftning.

Regeringen presenterade hösten 2000 en nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador (prop. 2000/01:20, bet. 2000/01:SoU8, rskr. 2000/01:144). Syftet är att för perioden 2001–2005 lägga fast grundvalarna för en alkoholpolitik som leder till minskad alkoholkonsumtion och begränsade alkoholskador. Förstärkta åtgärder som bör genomföras fram till år 2005 gäller särskilda stödinsatser för riskgrupper och individer med riskbeteende.

Under år 2001 tog Sverige initiativ till en europeisk alkoholstrategi. Förslaget antogs av ministerrådet år 2001 och Europeiska kommissionen har nu i uppdrag att ta fram en samlad strategi och tidsplan för hur arbetet skall bedrivas. Sverige har även tagit initiativ till de pågående s.k. ECAS-studierna om jämförande alkoholstudier i medlemsländerna.

Fysisk aktivitet och goda matvanor

Regeringen har gett Statens folkhälsoinstitut ett uppdrag att formulera en nationell strategi för ökad fysisk aktivitet, "Håll Sverige i rörelse", som skall slutredovisas år 2004.

I regeringsförklaringen framgår att regeringen avser att satsa en miljard kronor på idrottsrörelsen under mandatperioden under förutsättning att idrottsrörelsen öppnar dörrarna för fler, håller tillbaka avgifterna, satsar mer på flickidrotten, deltar i kampen mot droger och vidgar samarbetet med skolorna. Redan under år 2003 tillförs 100 miljoner kronor, därefter 200, 300 respektive 400 miljoner kronor årligen.

Statens folkhälsoinstitut har hösten 2002 publicerat en inventering av pågående studier och projekt i Sverige inom området fysisk aktivitet och matvanor som syftar till att minska förekomsten av övervikt och fetma i befolkningen. Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) utkom i juni 2002 med en rapport om behandling av fetma och åtgärder. Båda rapporterna är del av ett regeringsuppdrag om övervikt och fetma som gavs under år 2001.

Hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar samt reproduktiv hälsa

Människors alltmer omfattande resande samt handeln med livsmedel över gränserna medför att infektionssjukdomar som uppstår i en del av världen har mycket större spridningspotential än tidigare. Samtidigt har redan kända sjukdomar återuppstått, uppträtt i nya regioner eller uppträtt på ett förändrat sätt. Ett fördjupat internationellt samarbete inom smittskyddsområdet är av stor vikt för att spridningen av både tidigare kända och nya allvarliga infektionssjukdomar skall kunna hanteras.

I syfte att ytterligare förbättra smittskyddet i landet avser regeringen att utarbeta en proposition med förslag till ny smittskyddslag med utgångspunkt i förslagen i smittskyddskommitténs slutbetänkande Smittskydd, individ och samhälle (SOU 1999:51).

Bakterier som har utvecklat resistens mot antibiotika har blivit ett mycket stort problem runt om i världen. När det gäller antibiotikaresistens har ett förslag till nationell handlingsplan utarbetats av Socialstyrelsen. Regeringen avser att återkomma med förslag till hur uppkomsten och spridningen av antibiotikaresistens kan motverkas.

En allt större grupp av människor lever med hiv/aids i Sverige och det finns oroande tecken på spridning av hiv/aids liksom risk för biverkningar och resistensutveckling till följd av läkemedelsbehandling. I juni 2001 genomförde FN:s generalförsamling en särskild session med fokus på hiv/aidsfrågorna i världen. Vid mötet enades medlemsstaterna om en deklaration om insatser för att bekämpa hiv/aids och dess följdverkningar. Som en följd av deklarationen har regeringen beslutat tillsätta en särskild utredare med uppgift att göra en samlad översyn av samhällets insatser mot hiv/aids och lämna förslag till en nationell handlingsplan mot hiv/aids.

Inom EU:s utvecklingsarbete har 22 miljoner euro avsatts för att motverka hiv/aids i utvecklingsländerna. Särskild uppmärksamhet skall ägnas kvinnors behov. Insatser för reproduktiv hälsa i utvecklingsländerna finansieras med 32 miljoner euro och skall genomföras i samarbete med FN:s befolkningsfond (UNFPA) och International

Planned Parenthood Federation (IPPF). Familjeplanering, folkhälso-rådgivning och hälsa samt sexualupplysning ingår i programmet som skall pågå i tre och ett halvt år.

Sverige har ett omfattande arbete och engagemang internationellt vad gäller hiv/aids. Strategin ”Investing in Future Generations”, som godkändes av regeringen i mars 1999, är utgångspunkten och betonar hiv/aids som en bred utvecklingsfråga. Sverige ger stora bidrag till FN:s samlade program för hiv/aidsinsatser, UNAIDS, och till den Globala fonden för hiv/aids, malaria och tuberkulos. Sverige ingår i den globala fondens styrelse. Inom ramen för ett omfattande bilateralt utvecklings-samarbete prioriteras insatser som riktar sig till ungdomar. Ungdomars rätt till sexualundervisning uppmärksammas liksom hälso- och sjukvårdssystemens snabbt växande behov av utökade resurser för hiv/aids-arbetet.

4.8 Jordbruk

Jordbruk är en mångfacetterad verksamhet, med multifunktionell betydelse för samhället. Påverkan på miljön är såväl positiv som negativ. Vid sidan av livsmedelsproduktionen påverkar jordbruket i olika former och grad mark, vatten och luft samtidigt som det skapar en mängd kultur- och naturvärden. Jordbruket måste därför, för att bidra till en positiv utveckling, på nationell, liksom EU och global nivå vara såväl ekonomiskt, socialt som miljömässigt hållbart. Ett jordbruk med denna inriktning kan bidra till bl.a. fattigdomsbekämpning, öka kvinnors delaktighet i beslut som rör landsbygdsutveckling och livsmedelsproduktion samt ge ökad livsmedelssäkerhet.

De specifika insatser som krävs för att åstadkomma ett hållbart jordbruk varierar som en följd av de vitt skilda förutsättningarna världen över. I genomförandeplanen från världstoppmötet betonas jordbrukets roll för att möta behoven hos en växande global befolkning. Att stärka kvinnors roll i allt som rör landsbygdsutveckling, inklusive jordbruk, är nödvändigt.

Behovet av åtgärdsplaner på alla nivåer

Målet för livsmedelspolitiken är en miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbar produktion av livsmedel. I Sverige är de långsiktiga målen för en hållbar livsmedelsproduktion i stora delar fastlagda genom de nationella miljö kvalitetsmålen. För jordbrukssektorn är de mest centrala målen Ett rikt odlingslandskap, Ingen övergödning, Grundvatten av god kvalitet och Giftfri miljö. Sverige ligger långt framme i omställningen till ett ekologiskt hållbart jordbruk. Den ekologiska odlingen är en av flera delar i omställningen till ett ekologiskt hållbart jordbruk. Det är nu drygt 15 procent av åkerarealen som brukas ekologiskt. Förutsättningarna att nå regeringens mål om 20 procent ekologiskt odlad mark år 2005 är goda.

Jordbrukarens val av insatsmedel, produktionsmetoder m.m. är avgörande för graden av miljöpåverkan. Här är jordbrukarens kunskap om olika åtgärds effekter på miljön viktig för framgång i miljöarbetet. Kunskapsunderlag i form av forskning, försöks- och utvecklingsverksamhet tillsammans med en väl fungerande och tillgänglig

rådgivningsverksamhet är en viktig del i de svenska nationella åtgärdsprogrammen för jordbrukets miljöpåverkan.

Ett sådant exempel är det viktiga kunskaps- och rådgivningsprojektet Greppa näringen som sker i samarbete mellan Statens jordbruksverk, länsstyrelser och lantbruksnäringen. Projektet som syftar till att minska läckaget av övergödande ämnen till våra vatten, i synnerhet till haven och kusterna omfattar Blekinge, Halland och Skåne. Som ett uttryck för en ambitionshöjning kommer det att ytterligare utvidgas geografiskt samt utvecklas i sak. Andra viktiga styrmedel i arbetet för att nå miljömålen är det omfattande Miljö- och landsbygdsprogrammet som erbjuder jordbrukare ersättning för en mängd olika miljöåtgärder. Naringens ökade engagemang för miljöfrågor t.ex. i form av kampanjen Säkert växtskydd är av stor vikt för att nå miljömålen. Ett förslag till ett fjärde handlingsprogram för användningen av bekämpningsmedel i jordbruket och trädgårdsnäringen har utarbetats av Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med anledning av förslaget.

Inom EU är en integrering av miljöhänsyn och hållbar utveckling i den gemensamma jordbrukspolitiken en viktig grundsten för utvecklingen av ett hållbart jordbruk. Europeiska rådet enades i Helsingfors om en strategi för detta. Det är centralt att fortsatt arbeta vidare för att jordbruksrådet ska ta ett ökat ansvar för den gemensamma jordbrukspolitikens inverkan på den biologiska mångfalden vid genomförande och framtida utveckling av politiken.

I det regionala arbetet finns två viktiga processer för hållbar utveckling i vårt närområde. Syftet med Baltic 21 är att nå en hållbar utveckling i regionen i ett 30-års perspektiv där fokus finns på bl.a. jordbrukssektorn. Den nordiska strategin för hållbar utveckling innehåller en åtgärdsplan för jordbrukssektorn. Strategin är ett första steg där det miljömässiga perspektivet dominerar. De ekonomiska och sociala aspekterna skall utvecklas i det fortsatta arbetet.

Jämställdhet och jordbruk

Betydelsen av en näring som ger arbetsmöjligheter åt både män och kvinnor är viktig att uppmärksamma. Kvinnors förutsättningar, kompetens och rätt till beslutsfattande bör tas till vara i så stor utsträckning som möjligt, både nationellt och internationellt. Nordiska ministerrådet har beslutat att anta en jämställdhetsplan för det nordiska arbetet inom jord- och skogsbrukssektorn vilken också kan utgöra en god grund för jämställdhetsarbetet inom sektorn i Sverige. Det är mycket angeläget för sektorn att den nordiska planen verkställs även nationellt, för att i framtiden kunna bidra till jämställdhet mellan kvinnor och män.

Sverige har inom jordbruksrådet uppmärksammat kvinnornas roll inom utvecklingen av landsbygden. Kvinnors betydande roll i europeiskt jordbruk och kvinnors bidrag till sektorns multifunktionalitet är viktiga delar. Genom initiativet har jämställdhetsaspekten inom EU fått större fokus. Europeiska kommissionen har som en följd av jordbruksrådets diskussion under år 2002 fått ökat ansvar att ta hänsyn till jämställdhetsaspekten.

I det nationella perspektivet arbetar Sverige för att kvinnors betydelse i jordbruks- och landsbygdssektorn måste uppmärksammas och deras

ställning stärkas. I Sveriges utvecklingssamarbete skall policy och operativt bistånd utformas i enlighet med jämställdhetsmålet och ett genusperspektiv skall genomsyra verksamheten. Kvinnor i utvecklingsländer är jordbrukare i hög utsträckning och har en viktig roll inom livsmedelsförsörjningen.

Handel med jordbruksprodukter

Åtaganden i Johannesburg om ökat tillträde till existerande marknader samt utveckling av nya marknader för förädlade jordbruksprodukter är enligt svensk mening ett viktigt åtagande som ligger i linje med svensk strategi på handelsområdet. Inte minst kan detta få betydelse för de pågående WTO-förhandlingarna.

För att uppnå detta mål förordar Sverige generella tullsänkningar och en minskning av spridningen i tullnivåer samt en eliminering av tulltoppar, dvs. mycket höga tullar i jämförelse med genomsnittstullen. Sverige driver vidare att tullestapling (högre tull ju högre en varus förädlingsgrad är) skall elimineras. Tullestapling innebär att tullstrukturen gynnar den inhemska förädlingsindustrin och drabbar framför allt utvecklingsländerna vilket hindrar en utveckling av deras livsmedelsindustri.

Livsmedelssäkerhet och försörjningssystem

Antalet undernärda människor i världen idag beräknas vara drygt 800 miljoner. Av dessa lever 75 procent på landsbygden och är helt eller delvis beroende av småskaligt jordbruk, boskapsskötsel eller fiske för sin överlevnad.

Sverige har ett omfattande internationellt samarbete, såväl bilateralt som multilateralt, som syftar till att förbättra den fattiga landsbygdsbefolkningens situation på ett hållbart sätt. Sida har förberett och genomfört större landsbygdsinsatser i Etiopien, Tanzania, Zambia, Laos, Vietnam, Kambodja och Nicaragua. Insatserna tar sin utgångspunkt i en helhetssyn där de fattiga hushållens försörjningssystem och tryggade tillgång till naturresurser sätts i centrum. Resultatet av analysen blir ofta att det krävs insatser inom olika områden och på olika nivåer i samhället. Det kan handla om allt från det som har med själva produktionen att göra till kvinnors tillgång till mark, effekter av hiv/aids, vidareförädling av grödor eller tillgång till marknader och krediter.

Svenska insatser för jordbruket i u-länder bör, i enlighet med genomförandeplanen från toppmötet, utgå från en helhetssyn på hållbar utveckling. I Kambodja har exempelvis stöd givits till infrastrukturinvesteringar och lokal institutionsuppbyggnad på landsbygden. Detta har bl.a. resulterat i ett ökat kvinnligt deltagande i beslutsfattande samt att befolkningar från tidigare gerillaområden har kunnat återintegreras i samhället med minskad fattigdom som följd. Genom Regional Land Management Unit (RELMA) som verkar i östra och södra Afrika stödjer Sverige insatser av innovativt slag med målet att förbättra livsmedels-säkerheten bland småbrukare. Insatserna är som regel av pilotkaraktär, där ny teknik och nya arbetsmetoder identifieras, testas och utvärderas i nära samarbete med lokalbefolkningen.

FN:s fördrag om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk utgör en viktig grund i det globala arbetet. Dess mest centrala del utgörs

av ett multilateralt system för förenklat tillträde till och vinstdelning vid användning av flertalet viktiga genresurser av betydelse för livsmedelssäkerheten. Fördraget, som har skrivits under av Sverige och som regeringen avser föreslå riksdagen att ratificera, innebär bl.a. ett erkännande av de stora insatser som under tusentals år gjorts av människor i hela världen för att bevara och utveckla de genetiska resurser som i dag utgör grunden för jordbruket och den moderna växtförädlingen. Fördraget innebär också en skyldighet för parterna att vid behov och i enlighet med den nationella lagstiftningen skydda och stärka jordbrukarnas rättigheter, t.ex. genom en rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid användning av genetiska resurser och rätt att delta i beslut som berör bevarande och användning av traditionell kunskap och traditionellt odlade växtsorter.

4.9 Biologisk mångfald

Tillgången till biologiska resurser är en förutsättning för människans överlevnad. Den fattigaste delen av världens befolkning är mer direkt beroende av sina lokala naturresurser och de är därmed särskilt utsatta för utarmningen av de biologiska resurserna. Bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald och naturresurser är därmed en förutsättning för välfärd och hållbar tillväxt. Inte minst ökar biologiska resurser i betydelse som vara i den internationella handelspolitiken och har därmed en betydande potential för många utvecklingsländers möjlighet att öka sin del av den globala marknaden. Biologisk mångfald spelar dessutom en central roll när det gäller människors behov av upplevelser och rekreation, inte minst i många stressade tätortsmiljöer.

Initiativ för bevarande och hållbart nyttjande

Som ett steg i att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden har regeringen givit Naturvårdsverket och Centrum för biologisk mångfald (CBM) i uppdrag att arbeta fram ett underlag till ett nytt sextonde miljö kvalitetsmål för biologisk mångfald. I uppdraget ingår att precisera delmål. Arbetet tar avstamp bl.a. i världstoppmötet.

Nyligen antog regeringen en samlad naturvårdspolitik (skr. 2001/02:173) där riktlinjer för den fortsatta nationella naturvårdspolitikens slås fast. Inte minst understryks vikten av att verka i nära samarbete med lokala intressenter, brukare och näringslivet för att öka sektorsintegreringen och ansvaret avseende naturvård.

Nyligen har Sida tillsammans med CBM initierat ett projekt för att närmare integrera biologisk mångfald, naturresursförvaltningen, biosäkerhet och utvecklingsaspekterna. Denna koppling är avgörande för att i framtiden nå hållbar utveckling och målen i genomförandeplanen.

Sverige ratificerade den 8 augusti 2002 Cartagena-protokollet om biosäkerhet under konventionen om biologisk mångfald. Protokollet syftar till att säkerställa skyddet för den biologiska mångfalden vid handel och hantering av genetiskt modifierade organismer (GMO).

Bättre förståelse för den biologiska mångfalden

Regeringen har givit Naturvårdsverket i samarbete med Artdatabanken och Fiskeriverket i uppdrag att belysa de ekologiska konsekvenserna av utsättningar av främmande arter i vattenmiljöer (M2002/1573/Na). Dessutom skall CBM utreda existerande regelverk och system för bedömningar av riskerna med avsiktlig och oavsiktlig införsel av främmande arter i landet.

Regeringen har också satsat cirka 40 miljoner kronor på ett långsiktigt taxonomiprojekt för att öka kunskapen om den biologiska mångfalden. Projektet sker i Artdatabankens regi och syftar bl.a. till att öka förståelse om vilka arter som finns, deras roll i ekosystemen samt deras samspel. Taxonomiprojektet skall ses som ett konkret steg att uppfylla Johannesburgsmålet om reduktion av förlusten av biologisk mångfald till år 2010.

Sverige stödjer finansiellt, genom Sida, det globala taxonomiinitiativet (GTI) som drivs under konventionen om biologisk mångfald (CBD) och som är av stor betydelse för att öka kunskap om biologisk mångfald men också för att finna referensramar i arbetet med att nå Johannesburgsmålet.

Regeringens vetenskapliga expertorgan, Vetenskapliga rådet för biologisk mångfald, kommer framöver att fokusera på och ta initiativ när det gäller skyddade områden. Syftet är primärt att analysera olika skyddssystem för bevarande och hållbart nyttjande av mångfalden. Aspekter av vikt är bl.a. olika stödformer, förvaltningsansvar och skydd av stora geografiska områden.

Hållbara skogar

Sveriges skogspolitik ligger sedan långt tillbaka väl i linje med genomförandeplanen. Regeringen avser att lägga en proposition som på nytt stadfäster och utvecklar detta arbete i en anda av hållbarhetstänkande.

Regeringen avser att fram till år 2010 genom olika mekanismer undanta ytterligare 900 000 hektar skyddsvärd skogsmark från skogsproduktion i landet. Skogsvårdsorganisationen har genomfört projektet Grönare Skog för att bl.a. öka kunskapen hos skogsägare om vikten av hållbart nyttjande och bevarande av skogsmark. Organisationen arbetar också med skogens sociala värden där friluftsliv och tätortsnära skogsmiljöer är viktiga aspekter för bevarande och hållbart nyttjande av skogen som resurs.

Sverige kommer att ge en fortsatt hög prioritet åt det internationella skogssamarbetet och verka aktivt för hållbart skogsbruk (Sustainable Forest Management, SFM) i alla fora. Sverige stöttar särskilt forskning till stöd för SFM.

Återuppbyggande av fiskebestånd

Naturvårdsverket har i samarbete med Fiskeriverket fått i uppdrag att utreda möjligheterna av att, senast år 2005, ytterligare fem marina områden skall vara skyddade som reservat varav i ett fiskeförbud skall råda. Dessutom skall dessa myndigheter utveckla ytterligare åtgärdsplaner för hotade marina organismer exempelvis tumlare och gråsäl.

Regeringen avser också att under våren 2003 lägga en proposition om bl.a. kust- och insjöfisket som ett led i att skapa ett hållbart fiske på alla områden.

Sverige verkar dessutom för ett stopp för torskfiske i Östersjön. Fiskeriverket har efter samråd med Naturvårdsverket, berörda länsstyrelser och organisationer utrett vilka biologiska effekter och ekonomiska konsekvenser ett sådant stopp skulle få.

Fiskeriverket har även fått i uppdrag att utreda hur olika fiskemetoder såsom drivgarn och bottentrålning påverkar de marina ekosystemen. Dessutom skall mer selektiva fångstmetoder även fortsättningsvis utvecklas för att säkerställa ett hållbart fiske och att bestånden hålls inom biologiskt säkra gränser.

Regeringen lämnade under året en skrivelse om EU:s framtida fiskeripolitik, Ansvarsfullt fiske – svenska prioriteringar för EU:s framtida fiskeripolitik, m.m. (skr. 2001/02:152, bet. 2001/02:MJU23, rskr. 2001/02:321), till riksdagen. Skrivelsen utgår från regeringens mål att förvaltningen av gemenskapens fiskeresurser ska ske på ett hållbart sätt och i enlighet med såväl försiktighetsprincipen som ekosystemansatsen. Det innebär att förvaltningsbeslut skall baseras på forskarnas rekommendationer avseende tekniska åtgärder såväl som på högsta tillåtna fångstmängder och moratorium. Subventioner som bidrar till överkapacitet skall fasas ut. En minskning av flottans kapacitet är också nödvändig för att anpassas till resursens storlek.

Åtagandet i genomförandeplanen, som inkluderar fiskeriförvaltning, visar att den institutionella och juridiska ramen för varaktig förvaltning existerar både internationellt och regionalt medan ytterligare åtgärder krävs för fullständigt genomförande på alla nivåer. Detta återspeglar etablerad svensk politik – riksdagen har godkänt FN-avtalet om gränsöverskridande fiskbestånd. Sverige arbetar aktivt och på bred front för genomförandet av detta avtal och övriga internationella instrument som återopades i Johannesburg.

En av de viktiga förutsättningarna för att nå en hållbar global förvaltning är att politiska målsättningar genomförs.

En annan central förutsättning är en minskning av det olagliga och oreglerade fisket vars omfattning dels utgör allvarliga hot mot bestånden i flera delar av världen, bl.a. i djuphavsgravar, dels underminerar de regionala fiskerierorganisationernas verksamhet. Ett brett och skyndsamt genomförande av den internationella handlingsplanen för att hindra och eliminera olagligt, icke rapporterat och oreglerat fiske är likaså ett prioriterat svenskt område.

En tredje och fjärde förutsättning för att nå en hållbar förvaltning är förstärkningen av de regionala fiskerierorganisationernas arbete med att genomföra ett hållbart fiske, och att den fiskeripolitiskt relevanta forskningen och de vetenskapliga rådens kvalitet ständigt utvecklas och förbättras.

Ett avskaffande av snedvridande subventioner genom överenskommelse i pågående WTO-förhandlingar och ett uppfyllande av åtaganden i den internationella handlingsplanen, när det gäller kapacitetshöjande subventioner, är andra viktiga faktorer i arbetet med att återuppbygga hotade bestånd.

Inom EU verkar Sverige aktivt för att öka integreringen av och ansvaret för miljö i allmänhet och biologisk mångfald i synnerhet, inom andra sektorer. Sverige drev skyddet av biologisk mångfald aktivt under framtagandet av EU:s sjätte miljöhandlingsprogram.

Sverige verkar i dag också inom unionen när det gäller att leva upp till de åtaganden som följer av CBD. Inte minst blir detta synligt inom jordbruksområdet. Arbetet är främst inriktat på att EU aktivt skall verka för att arbetet med och inom CBD och andra internationella avtal med anknytning till biologisk mångfald drivs framåt. Bland annat verkar Sverige för att ytterligare hotade arter skall listas i det s.k. Bernavtalet och därmed bli skyddade inom EU och listade på unionens Art- och habitatdirektiv.

Sverige driver på samma sätt aktivt frågan om utveckling och effektivisering av arbetet inom de internationella avtal som berör frågorna runt bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Inom CBD verkar Sverige bl.a. för att problematiken runt främmande arter hanteras liksom vikten av att finna mekanismer för att säkerställa u-ländernas (och särskilt då ursprungs- och lokalbefolkningarnas) del av vinsterna som emanerar från nyttjandet av genetiska resurser och traditionell kunskap som kommer från dessa länder och befolkningar.

Regeringen verkar aktivt för att säkerställa att åtagandena inom CBD avseende tillgång till och rättvis fördelning av vinsterna vid användning av genetiska resurser och traditionell kunskap och de åtaganden som gäller enligt WTO:s TRIPS-avtal är ömsesidigt stödjande. Sverige anser det vara av särskild vikt att de aspekter och problemställningar som utvecklingsländerna för fram beaktas noga i såväl CBD som TRIPS.

Sverige har lämnat stöd till insatser för att bevara och hållbart nyttja biologisk mångfald i u-länder under många år och arbetet med att integrera målsättningarna i konventionen om biologisk mångfald i Sveriges utvecklingssamarbete har pågått sedan konventionen undertecknades. Följande områden inom det svenska bilaterala utvecklingssamarbetet för biologisk mångfald är prioriterade:

- Arbete för att respektera, bibehålla och utveckla kunskap om bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald hos lokalsamhällen och ursprungsbefolkningar, inklusive stöd till stärkt lokal kontroll över användning av biologiska resurser och rättvis fördelning av nyttan av biologiska resurser och av användningen av lokal kunskap.
- Bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald i områden som brukas av människan. Detta innefattar bruk av jord, skog och akvatiska resurser.
- Forskning och utveckling rörande tillträde till och rättvis fördelning av genetiska resurser och kunskap om biologisk mångfald, inklusive stöd till kapacitetsuppbyggnad för biosäkerhet och hantering av bioteknik.

Sverige bidrar även till GEF vars huvuduppgift är att finansiera verksamhet i u-länderna som syftar till att uppnå globala miljövinster inom bl.a. områdena biologisk mångfald, klimatförändringar och

internationellt vatten. Inom biologisk mångfald har hittills utbetalats cirka 12 miljarder kronor.

Sverige arbetar också inom andra internationella fora och avtal såsom Bonnkonventionen om skydd för vilda flyttande arter, konventionen om internationell handel med hotade arter (CITES) och Internationella valfångstkommissionen (IWC) för att säkerställa ett högt och effektivt skydd av fauna och flora.

4.10 Kunskap och information om hållbar utveckling

Allmänhetens och beslutfattares tillgång till kunskap och information är grundläggande för framgång i arbetet med hållbar utveckling. Genomförandeplanen anger att insyn och delaktighet skall genomsyra uppföljningen av Johannesburg.

En nödvändig del i att åstadkomma hållbar utveckling i Sverige, inom EU och internationellt är en god vetenskaplig grund att stå på, en hög grad av förståelse bland medborgarna och en legitim tillgång till information. I genomförandeplanen från Johannesburg sägs att beslutsfattande på alla nivåer bör förbättras genom ökad samverkan mellan naturvetenskap och samhällsvetenskap samt mellan forskare och beslutsfattare. Utbildningsfrågor ges också en framskjuten plats i genomförandeplanen med betoning på dess roll som nyckelfaktor för förändring.

Genomförandeplanen från Johannesburg ger tydliga signaler om hur forskning för hållbar utveckling behöver stödjas och utvecklas, inte minst i fattiga länder. Det handlar både om allmänt större kapacitet för forskning och teknologiutveckling för hållbar utveckling och om partnerskap mellan nord och syd. Kapacitetsuppbyggnad i syd, samarbete mellan olika discipliner, arenor för kontakt mellan forskare och politiker liksom mellan forskare och andra aktörer, är nödvändiga liksom nätverk och kanaler för att förmedla användarnas önskemål till forskarsamhället. Kunskap från forskarna till beslutsfattare på olika nivåer, internationella nätverk mellan "centers of scientific excellence", tvärvetenskapliga studier och syntesstudier, nyttiggörande av lokal kunskap samt ett mer utvecklat, vetenskapligt baserat riskhanteringssystem är andra viktiga faktorer för framtidens forskning.

IPCC lyfts i genomförandeplanen fram som ett exempel på hur internationella vetenskapliga analyser kan bidra till politiska beslut. De industrialiserade länderna åtar sig att försöka bidra till att bygga upp forskningskapacitet, miljöövervakning och miljöförvaltning i utvecklingsländer.

Samverkan och delaktighet

Världstoppmötet i Johannesburg rekommenderade olika former av samverkan och partnerskap för att på alla nivåer och med olika grupper i samhället främja arbetet med hållbar utveckling. Nationella råd för hållbar utveckling bör enligt genomförandeplanen skapas eller förstärkas. Genomförandeplanen anger vidare att allmänhetens intresse bör gagnas genom fortsatt öppenhet och tillgång till information om det pågående arbetet. Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat väntas inom kort

lämna förslag till hur nationella, regionala och lokala samverkansinitiativ för hållbar utveckling mellan myndigheter och viktiga samhällsgrupper, däribland näringsliv, folkrörelser och forskningsinstitutioner, kan uppmuntras. En samlad kunskap om pågående och nya partnerskap för hållbar utveckling är önskvärd. Initiativ som involverar många sektorer och som uppvisar förmåga att effektivt främja hållbar utveckling bör framhållas så att lärdomar kan dras. Regeringen kommer i sin revidering av Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling att beakta hur samverkansinitiativ kan tas till vara i den samlade politiken för hållbar utveckling.

Ett fungerande näringsliv är en väsentlig aktör i arbetet med att minska fattigdomen. Näringslivet producerar varor och tjänster som kan öka välbefinnandet. Ansvarstagande företag minskar resursförbrukningen i produktionen och ökar det sociala välbefinnandet hos sina anställda. För att stödja svenska företags ökade insatser för hållbar utveckling kommer regeringen att fortsätta utveckla initiativet Globalt ansvar tillsammans med det svenska näringslivet. Samverkan för att skapa boendemiljöer och handel i Sverige som understödjer hållbar utveckling har pågått i flera år. De måldokument som tagits fram gemensamt är i färd med att omsättas i handling.

De svenska folkrörelserna bär på en tradition som i hög grad bidragit till vårt lands demokrati, välfärd och miljöansvar. Folkbildningen som bidragit till att lägga grunden till allmänhetens medvetenhet i frågor som rör hållbar utveckling har fortsatt en viktig roll härvidlag.

En ledande svensk FN-politik är beroende av folkligt stöd, kunnande och engagemang. Representanter för folkrörelser och ungdomsorganisationer inbjöds därför att ingå i den svenska förhandlingsdelegationen genom hela Johannesburgprocessen. Svenska folkrörelser spelar också en handgriplig och betydelsefull roll i det internationella utvecklingsarbetet och i kampen för jämställdhet, mänskliga rättigheter och fattigdomsbekämpning.

Människor skall ha bästa möjliga förutsättningar att bilda och delta i olika typer av folkrörelser och föreningar. Regeringen kommer därför att genomföra återkommande s.k. folkrörelseforum för dialoger mellan regeringen och företrädare för folkrörelser, föreningar och andra medborgarsammanslutningar. Under år 2003 kommer ett sådant Folkrörelseforum med tre seminarier och en stor konferens att arrangeras för att diskutera förutsättningar att verka i den ideella sektorn. Den statliga folkrörelsepolitiken samordnas genom en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med representanter för samtliga departement (Ju 2001:O).

Ungdomar lämnade ett mycket viktigt bidrag till den svenska uppföljningen av Riokonferensen 1992 genom att driva på det lokala Agenda 21-arbetet. Inför världstoppmötet i Johannesburg gav regeringen stöd till ungdomsrörelser i syfte att låta dem ge uttryck för sina idéer och sin kritik. I maj 2001 arrangerade Miljödepartementet, som en del i det svenska EU-ordförandeskapsprogrammet, en ungdomskonferens i Borgholm med omkring 250 deltagare från 107 länder. Regeringen ger i uppföljningen av världstoppmötet stöd till Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, LSU, som genomför en informationsinsats i svenska skolor om hållbar utveckling.

Utbildning

Genomförandeplanen framhåller att utbildning är en viktig faktor för att främja hållbar utveckling och att aspekten hållbar utveckling skall integreras på alla nivåer av utbildningssystem för att främja utbildning som en nyckelfaktor för förändring. Alla medborgare måste dessutom ha tillgång till ett brett spektrum av formell och informell utbildning för livslångt lärande och för att främja hållbar utveckling. Regeringen avser att fortsatt sträva efter att alla former och nivåer av utbildning i Sverige skall inkludera aspekten hållbar utveckling. Det skall ingå som en naturlig del i alla ämnen där det är relevant men även kunna ges, särskilt vid högre utbildning, som specialiserade kurser.

Lärarna har en avgörande betydelse för att aspekten hållbar utveckling inkluderas i undervisningen. Eftersom denna aspekt omfattar både sociala, ekonomiska och miljömässiga faktorer som är sinsemellan beroende ökar lärarnas behov av att samarbeta över ämnesgränser. Utbildningen av lärare måste beakta detta och dagens lärare ges möjlighet till kvalificerad kompetensutveckling såväl i valet av undervisningsmetoder som inom respektive ämne. Insatser för didaktisk forskning och utveckling med tanke på utbildning för hållbar utveckling måste därför ske.

Omställningen till ett hållbart samhälle fordrar att personer i alla positioner i livet har kunskap för detta. Det betyder att beslutsfattare och andra yrkesverksamma, som inte fått del av aspekten hållbar utveckling under sin reguljära utbildningstid, har ett behov av fortbildning för detta ändamål. Det är nödvändigt att vuxenutbildningen och högre utbildningen kan erbjuda sådan möjlighet men även folkbildningen kan fylla en viktig funktion härvidlag.

Sverige är ledande i arbetet med att ta fram en strategi för utbildning för hållbar utveckling inom ECE-regionen. Strategin avses kunna behandlas vid miljöministermötet i Kiev år 2003 och bör leda till ett fortsatt nationellt arbete med att ta fram planer för hållbar utveckling. Även inom Baltic 21 finns ett handlingsprogram för utbildning och hållbar utveckling. Europarådet behandlade utbildningsfrågorna, efter toppmötet i Johannesburg, vid ett möte i november dit Sverige inbjöds att presentera det pågående arbetet inom Baltic 21 och UNECE.

I sitt tal vid världstoppmötet underströk statsministern bl.a. behovet av att stödja utbildning för hållbar utveckling. Han nämnde därvid att Sverige är berett att under år 2003 inbjuda representanter för pedagogisk och vetenskaplig verksamhet på högsta nivå till ett internationellt seminarium med syftet att bana nya vägar för utbildning för hållbar utveckling.

Forskning

I Sverige har den traditionella miljöforskningen länge varit stark och det finns stor anledning att väl förvalta denna kompetens som det har tagit lång tid att bygga upp. Inför framtiden står svensk och internationell forskning inför nya stora utmaningar för att kunna utgöra grunden för beslutsfattande som vänder icke hållbara trender i samhället. Genomförandeplanen anger att det finns behov av sektorsövergripande och tvärvetenskapliga forskningsansatser för att ge underlag för beslutsfattande om hållbar utveckling. Att utveckla kopplingen mellan

forskning och politik i samspel med lokal kunskap är en stor gemensam utmaning.

Miljövårdsberedningen arrangerade tillsammans med ett flertal svenska forskningsråd den 5 december 2002 en konferens om forskning och hållbar utveckling "Efter Johannesburg – utmaningar för forskarsamhället". Konferensen behandlade vad svensk forskning kan bidra med för att klara uppdragen efter världstoppmötet och framtidens utmaningar för hållbar utveckling.

Regeringen bedömer att forskningen är en nyckelfaktor för hållbar utveckling. Det är naturligt att beakta dessa frågor i det arbete som snart inleds med att ta fram en forskningspolitisk proposition, som regeringen avser att lämna till riksdagen år 2004.

Under de senaste åren har ett arbete pågått med att utveckla EU:s forskningspolitik. Under hösten 2002 har detta arbete kulminerat genom att det sjätte ramprogrammet, Ramprogram för forskning och teknisk utveckling, färdigställts.

Regeringen står bakom den nya inriktningen. Den innebär inte minst en ökad öppenhet för gränsöverskridande forskningsprogram inom EU. Finansieringen av forskning inom ramen för programmet uppgår till 17,5 miljarder euro. Hållbar utveckling får genom sjätte ramprogrammet en central roll i europeisk forskning.

Under det svenska ordförandeskapet i EU lades grunden till denna genom ett svenskt förslag. Som en del i ordförandeskapet arrangerade regeringen också den europeiska vetenskapskonferensen "Bridging the Gap" om relationen mellan vetenskap och samhälle för hållbar utveckling.

Det internationella forskningsarbetet är av fundamental betydelse för ett litet land som Sverige som har höga ambitioner inom forskningsområdet. Efter inträdet i EU har en stor del av detta samarbete ägt rum i Europa men alltmer intresse riktas nu gentemot länder utanför EU. Ett uttryck för detta är de tekniska och vetenskapliga kontor som Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) har etablerat vid ambassaderna i Washington, Los Angeles och Tokyo. Bevakningen av forskning och utveckling inom området hållbar utveckling är ett viktigt område för kontoren.

Alla statliga forskningsfinansiärer har ett uppdrag att på olika sätt stödja och främja internationellt forskarutbyte. Ett särskilt uppdrag har forskningsavdelningen SAREC inom Sida som har omfattande medel för att bygga upp forskarmiljöer i utvecklingsländer samt att stödja forskning om u-länder. Forskning om hållbar utveckling är ett särskilt prioriterat område.

Information och indikatorer

Sverige har tagit fram en första uppsättning nationella indikatorer för hållbar utveckling, Sustainable Development Indicators for Sweden, som publicerades av SCB i samarbete med Naturvårdsverket i maj 2001. För närvarande genomförs en utvärdering av hur dessa indikatorer förhåller sig till den nationella strategin för hållbar utveckling och till internationella indikatorer för hållbar utveckling. Därefter kommer indikatoruppsättningen att ses över så att indikatorerna speglar hur vägen mot målen i strategin utvecklas.

Även i miljömålsarbetet sker utveckling av indikatorer för att redovisa en samlad bedömning av utvecklingen mot miljö kvalitetsmålen. Resultaten presenteras årligen i en rapport från Miljömålsrådet.

Det pågår ett arbete med att utveckla indikatorer för hållbar utveckling inom det Nordiska ministerrådet, Baltic 21, EU, i OECD och inom CSD. Inom ramen för arbetet med EU:s strategi för hållbar utveckling vidareutvecklas indikatorer. Här verkar Sverige för att även indikatorer för folkhälsoområdet skall utvecklas.

Genom att delta i arbetet med utvecklande av den s.k. Århuskonventionen (konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslut och rätt till överprövning i miljöfrågor) har Sverige medverkat till att Riodeklarationens princip 10 inom UNECE-regionen kommit till uttryck i en rättsligt bindande form. Sverige har undertecknat konventionen och förberedelser pågår för en ratificering. Sverige deltar också aktivt i, och bidrar ekonomiskt till, det arbete som utförs inom ramen för konventionen för att utveckla dess regelverk och sprida kunskap om dess innehåll.

Inom ramen för det europeiska samarbetet deltar Sverige i utvecklandet av tre direktiv som syftar till att införa Århuskonventionens principer i gemenskapsrätten. Arbetet har också påbörjats med en rättsakt genom vilken konventionens regler om allmänhetens tillgång till miljöinformation, deltagande i beslut och tillgång till rättslig prövning skall göras tillämpliga även på EG och dess institutioner.

Sverige anslöt sig i Johannesburg till initiativet Partnership Principle 10, som verkar för information, deltagande och möjlighet till rättslig prövning vid beslut om miljöfrågor. Sida stödjer arbetet i u-länder och diskussioner förs med Naturvårdsverket om hur arbetet ska utformas i Sverige.

Under världstoppmötet förmedlade Regeringskansliet löpande information om händelserna i Johannesburg via Internet. På så sätt ökade allmänhetens och intresseorganisationernas insyn. Regeringen har som ett led i uppföljningen av Johannesburg kraftigt förstärkt utbudet av information om hållbar utveckling på hemsidan www.regeringen.se.

Miljökonsekvensbeskrivningar

Miljöbalkskommittén (M 1999:03) utreder till den 31 december 2003, på regeringens uppdrag, reglerna om miljökonsekvensbeskrivningar i miljöbalken. Bland annat studeras om förfarandet är effektivt och ger miljökonsekvensbeskrivningar av tillräckligt hög kvalitet och om myndigheter, allmänhet m.fl. har tillräckligt stort inflytande över begränsningar av skadeverkningar av projekten.

Hur det nya EG-direktivet om miljöbedömningar av vissa planer och programs miljöpåverkan (01/42/EG) kan genomföras i svensk lagstiftning utreds på regeringens uppdrag av den parlamentariska kommitté (M 2002:05) som ser över plan- och bygglagstiftningen. Med den nya lagstiftningen kommer miljöpåverkan av bl.a. kommunernas fysiska planer att redovisas tydligare och mer utförligt än hittills.

Sverige deltar aktivt i förhandlingarna inom UNECE om ett nytt protokoll om strategiska miljöbedömningar till konventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang (Esbokonventionen) som skall gälla planer, program och eventuell policy

och lagstiftning. Protokollet avses öppnas för undertecknande vid miljöministerkonferensen i Kiev i maj 2003. Skr. 2002/03:29

5 Nationell uppföljningskonferens

Alla samhällsgrupper behövs i den svenska uppföljningen av världstoppmötet. Samarbetet mellan statliga och icke-statliga aktörer, såväl offentliga som privata och frivilliga, är av avgörande betydelse för att Sverige skall kunna förverkliga omställningen till hållbar utveckling.

Regeringskansliet arrangerade, tillsammans med Västerås stad, Länsstyrelsen i Västmanlands län och Landstinget Västmanland, den nationella uppföljningskonferensen Envisions i Västerås den 25–26 november 2002 med cirka 800 deltagare. Ett fyrtiotal workshops och seminarier ingick i konferensen, arrangerade av högskolor, folkrörelser, näringsliv och myndigheter, inklusive flera av departementen.

Konferensen erbjöd alla intresserade möjlighet att diskutera innebörden av överenskommelserna vid världstoppmötet och utveckla konkreta förslag på åtgärder för det fortsatta arbetet för hållbar utveckling. Konferensens inledande programpunkt, Café Johannesburg, en workshop i jätteformat, var speciellt inriktad på att skapa dialog och delaktighet. Med hjälp av en beprövad dialogteknik fick alla Envisions deltagare möjlighet att komma till tals.

För att nå hållbar utveckling krävs delaktighet från medborgarna. Med anledning av detta skapade Regeringskansliet möjlighet för intresserade som inte kunde komma till Västerås att delta aktivt på Envisions via Regeringskansliets webbplats. Via webben kunde tittarna dels följa konferensen i direktsändning, dels delta aktivt i Café Johannesburg. Cirka 400 personer följde sändningen och 17 satellitgrupper bestående av bl.a. studenter och representanter för folkrörelser och företag skickade in förslag.

Efter diskussioner i små grupper runt caféborden eller vid datorerna presenterade varje grupp tre åtgärdsförslag. Slutligen röstade deltagarna fram prioriterade förslag på åtgärder som regeringen borde vidta för att åstadkomma hållbar utveckling inom de tio tematiska områden som behandlats i föregående avsnitt av denna skrivelse. Resultatet av omröstningen och en kortfattad analys återfinns på webbplatsen www.regeringen.se/envisions och kommer att tas tillvara i regeringens fortsatta uppföljning av världstoppmötet.

Förslagen lade stor tonvikt vid utbildning och information samt vid ekonomiska styrmedel för att åstadkomma hållbar utveckling. En tredje metod för att driva på förändring, som fick brett genomslag, var förslag om samverkan mellan olika samhällsaktörer. Café Johannesburg föreslog också en lång rad åtgärder för att skapa ett produktivt samarbete över intressegränserna, i syfte att åstadkomma ekonomisk tillväxt och social välfärd utan miljöförstöring. Allmänt efterfrågades tydlig politisk styrning med staten som föregångare i omställningen till hållbar utveckling. Behovet av mötesplatser för erfarenhetsutbyte samt en vitaliserad demokrati med fördjupad syn på välfärd betonades.

Under konferensen skapades vidare ett stort träd. Mer än 250 löv fylldes av deltagarnas tankar och idéer. Även dessa idéer och förslag publicerades på webben (se konferensens webbplats: www.envisions.nu) för att kunna användas i det fortsatta arbetet efter världstoppmötet.

Regeringen överväger hur man bäst kan bidra till att hålla kreativiteten i det svenska arbetet för hållbar utveckling vid liv. Dialogen och förslagen från Envisions kommer att beaktas i arbetet med den kommande utvecklingspropositionen och revideringen av den nationella strategin för hållbar utveckling.

Möjligheterna att använda regeringens webbplats som idébank och behovet av någon form av återkommande mötesplats kommer särskilt att beaktas. En konferensrapport med huvuddragen från Envisions seminarier kommer att tas fram tillsammans med en kort film, som publiceras på www.regeringen.se.

6 Sammanfattning av det fortsatta arbetet

Världstoppmötet om hållbar utveckling skall få bestående effekter i den svenska politiken för global utveckling, i svensk inrikespolitik och i det svenska samhället. All utveckling skall vara hållbar utveckling. Omställningen är omfattande från en epok då människor och naturresurser var förbrukningsvaror i industrialiseringen till ett system där all utveckling sker inom gränserna för ekosystemens bärkraft och där social utveckling ställs i centrum. Det ligger samtidigt en möjlighet i att förverkliga åtagandet i genomförandeplanen att främja de tre dimensionerna av hållbar utveckling såsom ömsesidigt beroende och stärkande.

Resultatet vid världstoppmötet föranleder regeringen att analysera hur arbetet för hållbar utveckling bör samordnas på nationell nivå. Sverige har kommit en bra bit på väg sedan Stockholmskonferensen 1972. Ändå förestår långtgående förändringar av livsstil och samhällsordning för att leva upp till målsättningarna från Johannesburg. Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat väntas inom kort i sitt slutbetänkande bidra med förslag till regeringen hur resultaten från Rio de Janeiro och Johannesburg bör förvaltas och föras vidare. Även den fortlöpande uppföljningen och utvärderingen av den nationella strategin är en del i det långsiktiga förändringsarbetet för en hållbar utveckling.

Mål, åtgärder och utmaningar

I skrivelsen har redovisats av regeringen genomförda och pågående åtgärder som leder till uppfyllelse av målen i genomförandeplanen. Några av de utmaningar som förestår har också belysts. I det följande görs en översiktlig sammanfattning av skrivelsens innehåll. Ett urval av för svenskt vidkommande viktiga mål i genomförandeplanen anges enligt samma tematiska struktur som i skrivelsens avsnitt 4. Referens görs inom parentes till relevanta paragrafer i genomförandeplanen. I de två övriga kolumnerna redovisas exempel på åtgärder respektive utmaningar.

Sammanställningen är inte avsedd att vara fullständig men underlättar förhoppningsvis tolkningen av de mer utförliga beskrivningarna i skrivelsen.

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>1. Globalisering</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Göra globaliseringen tillgänglig och rättvis för alla (47). ▪ Öppen handel som främjar hållbar utveckling och social rättvisa (47). ▪ Utveckla och genomföra mellanstatliga avtal om företagens ansvar (49). ▪ Öka utlandsinvesteringar i u-länder (84). ▪ Reformera den internationella finansiella arkitekturen och stabilisera kortsiktiga kapitalflöden (86). ▪ Minska och på sikt avskaffa tullar på icke-jordbruksprodukter samt exportsubventioner (92). ▪ Uppmuntra frivillig användning av miljökonsekvensbedömningar (97). ▪ Göra handelssystem och miljöavtal ömsesidigt stödjande (98). 	<p>Arbetsgrupp för globaliseringsfrågor har hittills skrivit två rapporter.</p> <p>Sverige söker ändra EU:s förordning 2029/91 om ekologisk produktion och inrätta en EU-ombudsman för exporterande u-länder.</p> <p>Initiativ till hållbarhetsbedömningar av handels- och samarbetsavtal.</p> <p>Svenskt stöd till Europeiska kommissionens Grönbok om företagens sociala ansvar.</p> <p>Projektet Globalt ansvar stimulerar företag att följa OECD:s och FN:s etiska riktlinjer.</p> <p>Ekonomiskt stöd till handelskammare, diversifiering av export m.m. i u-länder.</p> <p>Initiativ med Frankrike till en internationell 'Task Force for Global Public Goods' med sekretariat i Stockholm.</p>	<p>Tillvarata invandrares kompetens, bekämpa ohälsa, öka jämställdheten, satsa på fortbildning.</p> <p>Främja öppenhet för handel på rättvisa villkor, investeringar och kunskapsutbyte.</p> <p>Främja jämställdhet i alla delar av utvecklingspolitiken.</p> <p>Det internationella samarbetet behöver god samhällsstyrning i fokus.</p> <p>Ömsesidigt stödjande relation mellan WTO och miljöavtal. Internationellt överenskomna miljöregler skall inte få undergrävas av handelsavtal.</p> <p>Forma globaliseringen så att den sker på rättvisa villkor och utveckla WTO:s regelverk så att de begränsar länders utsatthet.</p> <p>Utveckla den generella välfärden och anpassa den till globaliseringens förutsättningar.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>2. Institutionellt ramverk för hållbar utveckling</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sammanväga och förstärka miljömässiga, sociala och ekonomiska hänsyn (2). ▪ Säkerställa inhemska ekonomiska villkor som främjar sparande, investeringsproduktivitet och mänsklig kapacitet (83). ▪ Öka mänsklig och institutionell kapacitetsbyggnad (127). ▪ Främja rättssäkerheten, förstärka regeringsinstitutioner samt fördjupa det internationella samarbetet (139). ▪ Anta hållbar utveckling som grundläggande i FN:s övergripande ramar (143). ▪ Genomföra Agenda 21 och genomförandeplanen på regional nivå (158). ▪ Genomföra nationella strategier för hållbar utveckling senast år 2005 (162). 	<p>Nationell strategi för hållbar utveckling presenterades 2002 och revideras under 2003 efter konsultationsprocess.</p> <p>Klimatinvesteringsprogrammet KLIMP syftar till att under 2002-2004 minska utsläpp av växthusgaser och spara energi genom positiva strukturförändringar.</p> <p>Översyn av EU:s strategi för hållbar utveckling från Göteborg 2001 vid Europeiska rådets vårtoppmöte.</p> <p>Sverige deltar i strategiarbete för hållbar utveckling inom OECD, Norden och Arktiska rådet.</p> <p>Förberedelser har hösten 2002 inletts inför OECD:s översyn av svensk miljöpolitik.</p> <p>Miljöministermöte i Luleå hösten 2003 inom Nordiska ministerrådet, Barentsrådet och Östersjöstaternas råd.</p> <p>Sverige har medverkat till resolution i FN:s generalförsamling om uppföljning av världstoppmötet i Johannesburg.</p>	<p>Förstärka samordningen av arbetet med hållbar utveckling på nationell nivå.</p> <p>Tillämpa ett arbetssätt som bygger på dialog med berörda parter på lokal och regional nivå.</p> <p>Understöda ett intensifierat arbete bland lokala aktörer, präglat av helhetssyn och förnyelse.</p> <p>Förstärka EU:s Cardiffprocess för integrering av miljöhänsyn i alla politikområden samt Lissabonprocessen för hållbar utveckling både inom unionen och i dess relationer till omvärlden.</p> <p>Vidareutveckla UNECE:s arbete med hållbar utveckling och stärka erfarenhetsutbytet med andra regioner.</p> <p>Bidra till förbättrad samordning mellan FN:s funktionella kommissioner och inom den internationella miljöförvaltningen.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>3. Förändrade konsumtions- och produktionsmönster</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tioårigt ramverk av handlingsprogram för hållbara konsumtions- och produktionsmönster (15). ▪ Genomföra transportstrategier som bl.a. leder till minskade utsläpp av koldioxid (20). ▪ Förebygga och minimera avfall (22). ▪ Kemikalier produceras och används på ett sätt som minimerar negativa effekter på människa och miljö år 2020 (23). ▪ Till år 2005 utveckla strategi för internationell kemikaliehantering (23). ▪ Senast år 2008 tillämpa globalt system för klassificering och märkning av kemikalier (23). ▪ Öka internationellt samarbete till skydd för ozonskiktet (39). ▪ Främja hållbar turism (43). ▪ Öka gruvnäringens bidrag till hållbar utveckling (46). ▪ Främja spridning av miljöanpassad teknologi (105). 	<p>Strategi för ett giftfritt och resurssnålt samhälle presenteras under 2003.</p> <p>Stöd till Europeiska kommissionens vitbok om integrerad produktpolitik.</p> <p>Regeringen stöder skapandet av ett internationellt kemikaliesekretariat.</p> <p>EU-direktiv om deponering och förbränning av avfall följs upp med mottagningskriterier.</p> <p>Svenskt förbud mot användning av bromerade flamskyddsmedel och HA-oljor i bildäck utreds.</p> <p>Nationellt centrum skapas för utveckling och export av miljöteknik.</p> <p>EU-överenskommelse med biltillverkare att minska bränsleförbrukning till 2007.</p> <p>Koldioxidneutrala drivmedel ges skattelättnader från 2003.</p> <p>Kvalitetsmärkning av svensk ekoturism.</p> <p>Samarbete med Kina om hållbara städer.</p>	<p>Kartlägga vad som redan görs i Sverige och EU samt vilka ytterligare insatser som krävs för att motsvara genomförandeplanen.</p> <p>Skapa ett långsiktigt hållbart transportsystem genom bl.a. kollektiva transportmedel och samverkan mellan skilda slag av godstransporter.</p> <p>Använda livscykelperspektivet på produkter och avfall.</p> <p>Öka spridningen av etiskt märkta produkter.</p> <p>Pris på varor och tjänster skall vara rättvisande och integrera sociala och miljökostnader.</p> <p>EU:s kemikalielagstiftning behöver utvidgas och industrin skall känna till egenskaperna hos kemiska ämnen som marknadsförs. Nya lagförslag väntas från Kommissionen år 2003.</p> <p>Skapa förutsättningar inom EU för innovationer och introduktion av produkter och tjänster som främjar hållbar utveckling.</p> <p>Nya ozonnedbrytande ämnen behöver tillföras Montrealprotokollet och illegal handel stävjas.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>4. Stöd till fattigdomsbekämpning</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Halvera andelen människor som lever på mindre än en dollar per dag och andelen som svälter (7). ▪ Utveckla nationella program för hållbar utveckling som ger fattiga mer egenmakt (7). ▪ Ge kvinnor lika tillträde till beslutsfattande och integrera jämställdhet i alla politikområden (7). ▪ Förbättra utvecklingsmöjligheterna för ursprungsbefolkningar (7). ▪ Förbättra levnadsvillkoren för minst 100 miljoner sluminvånare till år 2020 (11). ▪ Minska riskerna för översvämning och torka i sårbara länder (37). ▪ Skapa förutsättningar för oavbruten ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling i Afrika (62). ▪ Främja ökade utländska direktinvesteringar för hållbar utveckling (84). ▪ Undersöka innovativ finansiering (88). ▪ Minska ohållbara skuldbördor (89). 	<p>Utvecklings- och metodarbete för att förebygga hemlöshet leds av Socialstyrelsen.</p> <p>Handlingsplaner mot fattigdom och social utslagning inom EU-länderna har analyserats och utvecklas 2003-2005.</p> <p>Utvecklingsproposition för en samlad svensk politik för global utveckling lämnas till riksdagen våren 2003.</p> <p>Sida har sammanställt ett dokument som grund och vägledning för integrering av ett mångdimensionellt fattigdomsperspektiv i helas Sidas verksamhet.</p> <p>Målen i genomförandeplanen integreras i fattigdomsbekämpningsstrategier (PRS) med stöd av svenskt bistånd.</p> <p>Mandatet för Globala miljöfonden vidgas och det svenska bidraget höjs.</p>	<p>Halvera socialbidragsberoendet i Sverige perioden 1999-2004.</p> <p>Komma tillrätta med värderingar som tillåter prostitution och kvinnohandel.</p> <p>Socialstyrelsen leder metodutveckling för att förebygga hemlöshet.</p> <p>Särskilda insatser från det internationella samfundet krävs för att Afrika och Sydasien skall kunna uppnå millenniemålen.</p> <p>Främja u-länders möjlighet att tillvarata sina genetiska resurser i ekosystemen.</p> <p>Stödja de mest skuldyngda u-länderna att åtgärda orsaker till skuld och nå en hanterlig skuldbörda.</p> <p>Förbättra situationen för funktionshindrade i u-länder, ev. med en konvention.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>5. Vatten</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Andelen människor som saknar rent vatten och grundläggande sanitet skall halveras till år 2015 (25). ▪ Fram till år 2005 utforma planer för integrerad och effektiv vattenanvändning (26). ▪ Främja effektiv samordning mellan internationella organ och processer som hanterar vattenrelaterade frågor, bl.a. i samband med Internationella sötvattenåret 2003 (29). ▪ Tillämpning senast år 2010 av ekosystemansatsen för hållbar utveckling av haven (30). ▪ Utveckla nationella, regionala och internationella program för att hejda förlusten av marin biologisk mångfald (32). ▪ Senast år 2004 etablera en regelbunden FN-process för global rapportering och analys av den marina miljöns tillstånd (36). 	<p>Havsmiljökommission tillsattes år 2002 för att presentera förslag senast juni 2003.</p> <p>Förberedelser har inletts inför Nordsjökonferensens ministermöte år 2006 om sjöfartens miljöpåverkan och fiskets konsekvenser.</p> <p>Enligt EG:s ramdirektiv för vatten skall förvaltningsplaner för vattendistrikt vara framtagna senast år 2009.</p> <p>EU:s initiativ Water for Life börjar genomföras efter World Water Forum III i Japan, mars 2003.</p> <p>Swedish Water House har skapats för att stärka Sveriges möjligheter att bidra till internationella åtaganden inom vattenområdet.</p> <p>Global Water Partnership Organisation har initierats i Stockholm av bl.a. Sverige.</p> <p>Sida har utarbetat ett marint initiativ för bl.a. jordbruk, fiske, sjöfart och landsbygdsutveckling.</p>	<p>Arbete krävs för att se hur en nationell plan för integrerad vattenförvaltning effektivast skall utformas.</p> <p>EU utarbetar en strategi för marina frågor, som skall vara färdig år 2005.</p> <p>Östersjön eller delar av Östersjön bör klassas som särskilt känsligt område.</p> <p>EU bör förvalta fiskeresurserna i enlighet med försiktighetsprincipen och ekosystemansatsen utan subventioner.</p> <p>Samarbete över gränserna för styrning och planering av internationella vattenresurser behöver förbättras, trots att det inte står i genomförandeplanen.</p> <p>Målen för vatten och sanitet bör genomföras integrerat med hygienutbildning för att säkerställa förbättrad hälsa.</p> <p>Ekologisk sanitet behöver lyftas fram som ett alternativt sanitetssystem.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>6. Energi</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Förbättra tillgången till tillförlitliga och överkomliga energitjänster för hållbar utveckling (9). ▪ Kraftigt öka andelen förnybar energi av den totala energiproduktionen (20). ▪ Avveckla subventioner till energislag som är skadliga för hållbar utveckling, inte minst i i-länder (20). ▪ Sörja för tekniköverföring, kapacitetsuppbyggnad samt spridning av miljöanpassad teknik (20). ▪ Utforma inhemska program för en effektiv energianvändning (20). ▪ Främja etablering av kontaktnät mellan kompetenscentra när det gäller hållbar energi (20). ▪ Främja forskning om och utveckling av energitekniker (20). ▪ Stabilisera koncentrationen av växthusgaser i atmosfären (38). 	<p>Energipolitiska beslutet år 2001 leder till stor satsning på förnybar elproduktion.</p> <p>Kvotbaserat elcertifikatsystem föreslås träda i kraft i maj 2003 för att främja förnybar el.</p> <p>Den s.k. gröna skatteväxlingen ger koldioxidskatt en allt större tyngd.</p> <p>Europeiska kommissionen har föreslagit att ca två miljarder kronor skall satsas 2003-2006 på energieffektivisering och förnybara källor.</p> <p>EU tog i Johannesburg initiativ till ett partnerskap kring förnybar energi, inriktat främst på samarbete med Afrika.</p> <p>Sida bidrar till genomförande av Klimatkonventionen i u-länder och gemensamt genomförande har inletts i Baltikum.</p>	<p>Stimulera användning av befintlig effektiv energiteknik och främja introduktionen av ny.</p> <p>Avreglerad och integrerad elmarknad över Sveriges gränser skall utvecklas för att utnyttja tillgängliga resurser effektivt.</p> <p>Möjligheterna att införa ett program för långsiktiga avtal med energiintensiv industri undersöks av regeringen.</p> <p>Stora satsningar på vetenskap och forskning krävs för att kunna fatta informerade beslut i klimatfrågan.</p> <p>Bygga ut den förnybara elproduktionen med 10 TWh till år 2010.</p> <p>Internationell koalition för förnybar energi, skapad av EU i Johannesburg, skall sätta och uppnå konkreta mål.</p> <p>Internationellt samarbete krävs för att åtgärda hälsoproblem orsakade av energiproduktion.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>7. Hälsa</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Brådskande angripa orsakerna till ohälsa, särskilt för kvinnor, barn och sårbara grupper (53). ▪ Minska dödligheten bland barn under 5 år med två tredjedelar och bland mödrar med tre fjärdedelar åren 2000-2015 (54). ▪ Erbjuda effektiv hälsovård som alla har råd med, däribland förebyggande hälsovård och säkra läkemedel (54). ▪ Inrikta och tillämpa forskning på prioriterade folkhälsofrågor (54). ▪ Bygga kapacitet för att fastställa samband mellan hälsa och miljö (54). ▪ Förstärka program mot icke-smittsamma sjukdomar och dess orsaker såsom alkohol, tobak, dålig kost och brist på fysisk aktivitet (54). ▪ Fullgöra alla åtaganden inom överenskomna tidsramar i den åtagandeförklaring rörande hiv/aids som generalförsamlingen antog vid sitt tjugosjätte extra möte (55). ▪ Tolka och genomföra TRIPS-avtalet så att allas tillgång till läkemedel främjas (100). 	<p>Landsting och kommuner tillförs åren 2001-2004 totalt 9 miljarder kr för utveckling av hälso- och sjukvården.</p> <p>Ett 11-punktsprogram för hälsosamt arbetsliv genomförs under 2003-2004.</p> <p>En miljard kronor satsas på insatser av idrottsrörelsen åren 2003-2006.</p> <p>Regeringen överväger åtgärder i syfte att förebygga önskade graviditeter.</p> <p>325 miljoner kr satsas 2002-2005 på förebyggande insatser mot svenska ungdomars narkotikamissbruk.</p> <p>Ökat svenskt stöd till åtgärder som bidrar till arbetet mot hiv/aids, bl.a. via UNAIDS och Globala fonden mot aids, tbc och malaria.</p> <p>I det internationella utvecklingssamarbetet avsätts cirka 11 procent av biståndsbudgeten till hälsoinsatser.</p> <p>Barnets rätt till hälsa ingår i tiopunktsprogrammet för ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete.</p>	<p>Skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen, såsom anges i 2002/2003 års proposition Mål för folkhälsa.</p> <p>Stöd till barn och ungdomar med psykiska problem behöver utvecklas och risk- och friskfaktorer för ungas psykiska hälsa beskrivas.</p> <p>Allergier, astma och överkänslighet bland barn kräver insatser.</p> <p>Ökad fysisk aktivitet behöver uppmuntras genom en kommande svensk strategi, "Håll Sverige i rörelse".</p> <p>Stärka det förebyggande arbetet och åtgärder mot fattigdomens sjukdomar, främst hiv/aids, malaria, tuberkulos inklusive fortsätta forskningssamarbetet för utveckling av samarbetsländernas kapacitet, t.ex. vad gäller TRIPS, IT-PGR, vatten, sanitet, tropiska sjukdomar, sexuell och reproduktiv hälsa, barn- och mödrahälsovård.</p> <p>Slutföra arbetet med WHO:s tobakskonvention.</p> <p>Stärka tvärsektorielt arbete för tillgång till rent vatten och sanitet, ren luft samt ren inomhus-, arbets- och urban miljö.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>8. Jordbruk</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Halvera andelen människor som svälter senast år 2015 (40). ▪ Stärka kvinnors roll på alla nivåer i landsbygdsutveckling, jordbruk och livsmedelsförsörjning (40). ▪ Höja myndigheters kapacitet att övervaka och förvalta mark- och vattenresurser (40). ▪ Garantera rättigheter till mark- och vattenanvändning och främja rättssäkerhet beträffande besittningsrätt (40). ▪ Förbättra tillträdet till marknader för jordbruksprodukter (40). ▪ Stärka internationellt samarbete mot olaglig odling av narkotika (40). ▪ Främja program för miljöanpassade metoder inom jordbruket (40). 	<p>Miljö- och landsbygdsprogrammet ersätter jordbrukare för utförda miljöåtgärder.</p> <p>Kunskaps- och rådgivningsprojektet Greppa näringen skall spridas vidare utanför Sveriges tre sydligaste län.</p> <p>Förslag till ett fjärde handlingsprogram för minskade risker vid användningen av bekämpningsmedel övervägs av regeringen.</p> <p>Nordiska ministerrådet utarbetar en jämställdhetsplan för jord- och skogsbrukssektorn.</p> <p>Europeiska kommissionen har fått ökat ansvar för att ta hänsyn till jämställdhetsaspekten i jordbruket.</p> <p>Svenskt stöd till pilotverksamhet för livsmedelssäkerhet i u-länder utvärderas och utvecklas.</p>	<p>Engagera jordbrukare i frågor som rör hållbar utveckling, bl.a. genom olika miljöinriktade kampanjer som Säkert växtskydd, Greppa näringen.</p> <p>EU:s gemensamma jordbrukspolitik behöver reformeras för att bidra till att uppnå hållbar utveckling.</p> <p>En strategi för hållbar användning av bekämpningsmedel utarbetas inom EU.</p> <p>EU:s förslag i de pågående WTO-förhandlingarna när det gäller tullnivåer på jordbruksprodukter bör justeras i enlighet med genomförandeplanen.</p> <p>Internationella åtagandet om växtgenetiska resurser behöver träda i kraft för att bidra till förenklat tillträde till och vinstdelning vid användning av viktiga genresurser.</p> <p>Öka andelen ekologiskt odlad mark till 20 procent år 2005 som ett led i att ställa om till ekologiskt hållbar jordbruk.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>9. Biomångfald</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Upprätthålla eller återställa fiskebestånden snarast och om möjligt senast år 2015 (31). ▪ Förhindra olagligt, orapporterat och oreglerat fiske till år 2004 (31). ▪ Till år 2005 utforma och genomföra nationella och regionala handlingsplaner för fiskeförvaltning (31). ▪ Motverka skogsskövling, erosion, markförstöring, störning av vattenflöden och glaciärers tillbakagång i bergsekosystem (42). ▪ Avsevärt minska förlusten av biologisk mångfald senast år 2010 (44). ▪ Stärka synergieffekter mellan konventioner som skyddar biologisk mångfald (44). ▪ Brett tillämpa och vidareutveckla ekosystemansatsen (44). ▪ Med ursprungsfolk fördela nyttan av traditionella kunskaper och metoder (44). ▪ Skapa en internationell ordning för rättvist utnyttjande av genetiska resurser (44). ▪ Uppnå en hållbar skogsförvaltning nationellt och globalt (45). 	<p>Ett sextonde nationellt miljö kvalitetsmål för biologisk mångfald tas fram med utgångspunkt i genomförandeplanen.</p> <p>En långsiktig satsning görs på ökad kunskap om biomångfald genom ett taxonomiprojekt i Artdatabankens regi.</p> <p>Svenskt stöd ges till det globala taxonomiinitiativet.</p> <p>En samlad svensk naturvårdspolitik, som beslutades av riksdagen år 2002, understryker samarbete med lokala aktörer.</p> <p>Ytterligare 900 000 hektar skyddsvärd skogsmark skall undantas från skogsproduktion i Sverige till år 2010.</p> <p>Möjligheten att i ett skyddat marint område på sikt införa fiskeförbud utreds.</p> <p>En proposition om bl.a. kust- och insjöfisket planeras våren 2003.</p>	<p>Kopplingar mellan biologisk mångfald, naturresursförvaltning, biosäkerhet och utveckling behöver studeras närmare.</p> <p>Svensk skogspolitik för hållbar utveckling skall befästas och utvecklas.</p> <p>Hållbart fiske behöver utvecklas på alla områden.</p> <p>U-ländernas del i avkastningen från nyttjandet av genetiska resurser behöver säkras.</p> <p>Integrera och öka ansvaret för biologisk mångfald i alla samhällssektorer för att nå målet att minska artförlusten till år 2010.</p> <p>Öka kunskapen om den biologiska mångfalden bl.a. genom globala taxonomiprojekt för att ge svar på arters betydelse och roller i ekosystemen.</p>

Genomförandeplanens mål	Genomförda eller pågående åtgärder	Förestående utmaningar
<p>10. Kunskap och information</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Förbättra forskarsamarbetet mellan discipliner och med beslutsfattare (109). ▪ År 2015 skall alla barn kunna fullfölja hela grundskolan (116). ▪ Undanröja orättvisor mellan könen i skolan till år 2005 (120). ▪ Integrera hållbar utveckling i undervisningssystemen på alla nivåer (121). ▪ Säkra tillgång till information, deltagande och juridiska processer vid beslut om miljön (128). ▪ Främja ytterligare arbete med indikatorer (130-131). ▪ Främja bredare tillämpning av MKB (135). ▪ Utveckla metoder för beslutsfattande för hållbar utveckling (136). ▪ Upprätta råd och samordningsstrukturer för hållbar utveckling med deltagande av flera intressenter (165). ▪ Fördjupa partnerskap för hållbar utveckling mellan aktörer (168). 	<p>Folkrörelseforum skall arrangeras för dialog mellan regering och folkrörelser.</p> <p>Stöd ges till LSU för informationsinsats om hållbar utveckling i svenska skolor.</p> <p>Initiativet Globalt ansvar utvecklas vidare tillsammans med näringslivet i Sverige.</p> <p>EU:s sjätte ramprogram för integrering och stärkande av europeisk forskning färdigt hösten 2002, hållbar utveckling centralt.</p> <p>Sverige ledande i UNECE:s framtagande av strategi för utbildning för hållbar utveckling.</p> <p>Sverige har erbjudit värdskap för internationellt seminarium år 2003 om utbildning för hållbar utveckling.</p> <p>Nationella indikatorer för hållbar utveckling utvärderas och utvecklas.</p> <p>Miljökonsekvensbeskrivningars effektivitet utreds till år 2003.</p> <p>Indikatorer för hållbar utveckling har hösten 2002 presenterats av OECD och inom det nordiska samarbetet.</p>	<p>Samverkansinitiativ bör tas tillvara i den samlade politiken för hållbar utveckling.</p> <p>Alla former och nivåer av utbildning i Sverige skall inkludera aspekten hållbar utveckling.</p> <p>Lärare skall ges kvalificerad kompetensutveckling och insatser göras för didaktisk forskning för hållbar utveckling.</p> <p>Vuxenutbildning och högre utbildning behöver kunna erbjuda fortbildning för omställningen till ett hållbart samhälle.</p> <p>Forskning som nyckelfaktor för hållbar utveckling skall beaktas i framtida forskningsstrategi.</p> <p>Ratificering förbereds av Århuskonventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslut och rätt till överprövning i miljöfrågor.</p>

Från vårt ursprung till framtiden

1. Vi, företrädare för världens folk, som samlats till Världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg, Sydafrika, den 2–4 september 2002, bekräftar på nytt vårt åtagande att uppnå hållbar utveckling.
2. Vi åtar oss att skapa ett mänskligt, rättvist och hänsynsfullt globalt samhälle som uppmärksammar behovet av mänsklig värdighet för alla.
3. Början av detta toppmöte talade världens barn till oss. De uttryckte enkelt men tydligt att framtiden tillhör dem och uppmanade oss därför att genom vårt agerande se till att den värld de tar över är fri från den förödmjukelse och de kränkningar som orsakas av fattigdom, miljöförstöring och en ohållbar utveckling.
4. Som en del av vårt svar till dessa barn, vilka representerar vår gemensamma framtid, förenas och drivs vi, som kommer från världens alla hörn och är präglade av olika livserfarenheter, av en djupt rotad känsla att vi måste skapa en ny och hoppfullare värld.
5. Vi påtar oss därför ett gemensamt ansvar för att främja och förstärka de ömsesidigt beroende och förstärkande pelare som utgör grunden för hållbar utveckling – ekonomisk utveckling, social utveckling och miljöskydd – på lokal, nationell, regional och global nivå.
6. Från denna kontinent, som är mänsklighetens vagga, betygar vi genom den genomförandeplan som har antagits av Världstoppmötet om hållbar utveckling och denna deklaration vårt ansvar gentemot varandra, gentemot den större livsgemenskapen och gentemot våra barn.
7. Med insikt om att mänskligheten står vid en skiljeväg har vi förenats i en gemensam föresats att genom beslutsamma ansträngningar se till att det upprättas en ändamålsenlig och konkret plan för att utrota fattigdom och uppnå mänsklig utveckling.

Från Stockholm till Rio de Janeiro och Johannesburg

8. För trettio år sedan enades vi i Stockholm om behovet av att skyndsamt hantera problemet med miljöförstöring.¹ Vid Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro² för tio år sedan enades vi med utgångspunkt i Rioprinciperna om att social och

¹ *Report of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 5–16 June 1972* (United Nations publication, Sales No. E.73.II.A.14 and corrigendum), kap. I.

² *Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3–14 June 1992* (United Nations publication, Sales No. E.93.I.8 and corrigenda), vol. I–III.

ekonomisk utveckling samt miljöskydd utgör grunden för hållbar utveckling. För att uppnå en sådan utveckling antog vi det globala programmet Agenda 21³ och Riodeklarationen om miljö och utveckling och vi bekräftar på nytt vår uppslutning bakom dessa dokument. Riokonferensen var en viktig milstolpe som fastställde en ny dagordning för hållbar utveckling.

9. Mellan mötena i Rio och Johannesburg har världens nationer samlats till flera stora konferenser under Förenta nationernas beskydd, däribland den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering⁴ och ministerkonferensen i Doha⁵. Vid dessa konferenser fastställdes inför världen en övergripande vision för mänsklighetens framtid.

10. Vid toppmötet i Johannesburg har vi åstadkommit mycket genom att sammanföra så många olika folkslag och åsikter i ett konstruktivt sökande efter en gemensam väg mot en värld som respekterar och förverkligar visionen om hållbar utveckling. Johannesburgtoppmötet har också bekräftat att stora framsteg har gjorts i strävan att uppnå ett globalt samförstånd och partnerskap mellan alla människor på vår planet.

De utmaningar som väntar

11. Vi erkänner att fattigdomsutrotning, förändringar av konsumtions- och produktionsmönster samt skydd och förvaltning av naturresursbasen för ekonomisk och social utveckling både är övergripande mål och grundläggande förutsättningar för hållbar utveckling.

12. Den skarpa skiljelinje som delar in mänskligheten i rika och fattiga och den ständigt växande klyftan mellan de utvecklade länderna och utvecklingsländerna utgör ett allvarligt hot mot den globala välfärden, säkerheten och stabiliteten.

13. Den globala miljön fortsätter att ta skada. Förlusterna av biologisk mångfald och utfiskningen av fiskebestånden fortsätter, allt fler bördiga områden försvinner till följd av öknarnas utbredning, klimatförändringarnas negativa effekter är redan uppenbara, naturkatastrofer inträffar oftare och har mer förödande konsekvenser, utvecklingsländerna blir allt sårbarare och föroreningarna av luft, vatten och hav fortsätter att beröva miljontals människor möjligheten till ett anständigt liv.

14. Till följd av globaliseringen har dessa utmaningar fått en ny dimension. Den snabba integreringen av marknader, kapitalets rörlighet och de betydligt större investeringsflödena världen över har medfört nya

³ Ibid., vol. I: *Resolutions adopted by the Conference*, resolution I, bilagorna I och II.

⁴ *Report of the International Conference on Financing for Development, Monterrey, Mexico, 18–22 March 2002* (United Nations publication, Sales No. E.02.II.A.7), kap. I, resolution I, bilaga.

⁵ Se A/C.2/56/7, bilaga.

utmaningar och möjligheter i strävan efter att uppnå hållbar utveckling. Globaliseringens vinster och kostnader är emellertid ojämnt fördelade och utvecklingsländerna står inför särskilda svårigheter att hantera denna utmaning.

Skr. 2002/03:29
Bilaga 1

15. Det finns en risk att dessa globala skillnader befästs och om vi inte vidtar åtgärder för att i grunden förändra deras liv kan världens fattiga förlora förtroendet för sina representanter och för de demokratiska system som vi förblir trogna och uppfatta sina representanter som bara ekande brons, en skrällande cymbal.

Vår uppslutning bakom hållbar utveckling

16. Vi är fast beslutna att säkerställa att den rika mångfald som är vår gemensamma styrka används för ett konstruktivt partnerskap som syftar till förändring och till uppnåendet av vårt gemensamma mål om hållbar utveckling.

17. Med insikt om vikten av att skapa en känsla av samhörighet mellan människor manar vi till dialog och samarbete mellan världens kulturer och folk, utan hänsyn till ras, funktionshinder, religion, språk, kultur och traditioner.

18. Vi välkomnar Johannesburgtoppmötets fokusering på den mänskliga värdighetens odelbarhet och är fast beslutna att genom beslut om mål, tidsplaner och partnerskap skyndsamt öka tillgången till sådana grundläggande förutsättningar som rent vatten, sanitet, rimliga bostäder, energi, hälso- och sjukvård, en säker livsmedelsförsörjning och skydd av den biologiska mångfalden. Vi kommer samtidigt att arbeta tillsammans för att hjälpa varandra att få tillgång till finansiella resurser, utnyttja öppnandet av marknader, säkerställa kapacitetssupplegning, använda modern teknik för att uppnå utveckling och ombesörja tekniköverföring, utveckling av arbetskraften och utbildning för att för alltid utplåna underutveckling.

19. Vi bekräftar på nytt vårt löfte att särskilt fokusera på och prioritera bekämpningen av de globala förhållanden som allvarligt hotar våra folks hållbara utveckling, däribland kronisk svält, undernäring, utländsk ockupation, väpnade konflikter, narkotikaproblem, organiserad brottslighet, korruption, naturkatastrofer, olaglig vapenhandel, människohandel, terrorism, intolerans och uppvigling till hat på rasmässiga, etniska, religiösa eller andra grunder, främlingsfientlighet och endemiska, smittsamma och kroniska sjukdomar, särskilt hiv/aids, malaria och tuberkulos.

20. Vi förbinder oss att säkerställa att kvinnors frigörelse och möjligheter att få makt och inflytande över sina liv samt jämställdhet mellan könen integreras i all verksamhet inom ramen för Agenda 21,

millennieutvecklingsmålen⁶ och Johannesburgtoppmötets genomförandeplan.

Skr. 2002/03:29
Bilaga 1

21. Vi erkänner att det globala samhället i själva verket har de medel och resurser som krävs för att ta sig an de utmaningar som hela mänskligheten står inför när det gäller att utrota fattigdomen och uppnå hållbar utveckling. Tillsammans kommer vi att vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa att dessa tillgängliga resurser används för mänsklighetens bästa.

22. För att medverka till uppnåendet av våra utvecklingsmål uppmanar vi i detta sammanhang de utvecklade länder som inte redan har gjort detta att göra konkreta ansträngningar för att uppnå de internationellt överenskomna nivåerna för det offentliga utvecklingsbiståndet.

23. Vi välkomnar och stödjer utvecklingen av starkare regionala grupperingar och allianser, såsom det nya partnerskapet för Afrikas utveckling (NEPAD), vilka främjar regionalt samarbete, ett utökat internationellt samarbete och hållbar utveckling.

24. Vi kommer även i fortsättningen att särskilt uppmärksamma behoven av utveckling hos små ö-stater under utveckling och de minst utvecklade länderna.

25. Vi bekräftar på nytt ursprungsbefolkningarnas avgörande roll i en hållbar utveckling.

26. Vi erkänner att hållbar utveckling förutsätter ett långsiktigt perspektiv och ett brett deltagande i utformning av politik, beslutsfattande och genomförande på alla nivåer. Som deltagare och partner kommer vi att fortsätta att arbeta för stabila partnerskap med alla viktiga samhällsgrupper och respektera deras självständiga och viktiga roller.

27. Vi är eniga om att den privata sektorn, inbegripet såväl stora som små företag, i sin legitima verksamhet har en skyldighet att bidra till utvecklingen av rättvisa och hållbara samhällen.

28. Vi är också eniga om att ge stöd för att skapa fler inkomstgenererande sysselsättningsmöjligheter och i detta sammanhang ta hänsyn till Internationella arbetsorganisationens deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet⁷.

29. Vi är eniga om behovet av att företag inom den privata sektorn iakttar ett företagsansvar och att detta sker i en öppen och stabil regemiljö.

⁶ Se generalförsamlingens resolution 55/2.

⁷ Se *ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up Adopted by the International Labour Conference at its Eighty-sixth Session, Geneva, 18 June 1998* (Genève, Internationella arbetsbyrån, 1998).

30. Vi åtar oss att förstärka och förbättra samhällsstyrningen på alla nivåer för att säkerställa ett effektivt genomförande av Agenda 21, millennieutvecklingsmålen och toppmötets genomförandeplan. Skr. 2002/03:29
Bilaga 1

Multilateralism är framtiden

31. För att uppnå våra mål om hållbar utveckling behöver vi effektivare, demokratiska och ansvariga internationella och multilaterala institutioner.

32. Vi bekräftar på nytt vår uppslutning bakom FN-stadgans och folkrättens principer och syften och bakom en starkare multilateralism. Vi stödjer att Förenta nationerna, såsom varande den mest universella och representativa organisationen i världen och den som är bäst skickad att främja hållbar utveckling, har en ledarskapsroll.

33. Vi åtar oss vidare att regelbundet övervaka vilka framsteg som görs i uppnåendet av våra mål om hållbar utveckling.

Att se till att det blir verklighet!

34. Vi är eniga om att detta skall vara en allomfattande process, i vilken alla viktiga samhällsgrupper och stater som deltog i det historiska Johannesburgtoppmötet medverkar.

35. Vi åtar oss att agera tillsammans, förenade av en gemensam beslutsamhet att rädda vår planet, främja mänsklig utveckling och skapa välfärd och fred över hela världen.

36. Vi åtar oss att fullfölja den genomförandeplan som har antagits av Världstoppmötet och verka för att uppnå dess tidsbundna, socioekonomiska och miljömässiga mål.

37. Från den afrikanska kontinenten och mänsklighetens vagga lovar vi världens folk och de generationer som skall ärva denna jord att vi är fast beslutna att se till att våra gemensamma förhoppningar om hållbar utveckling infrias.

Genomförandeplan antagen av världstoppmötet om hållbar utveckling

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

I. Inledning

1. Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling, som hölls i Rio de Janeiro år 1992⁸, angav de grundläggande principerna och handlingsprogrammet för att uppnå hållbar utveckling. Vi bekräftar med kraft vår uppslutning bakom Rioprinciperna⁹, det fullständiga genomförandet av Agenda 21² och programmet för det fortsatta genomförandet av Agenda 21¹⁰. Vi åtar oss också att uppnå de internationellt överenskomna utvecklingsmålen, inbegripet målen i Förenta nationernas Millenniedeklaration¹¹ samt resultaten av större FN-konferenser och internationella avtal efter år 1992.

2. Denna genomförandeplan bygger vidare på de framsteg som har gjorts efter Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling och påskyndar uppnåendet av de återstående målen. Vi förbinder oss därför att med beaktande av Rioprinciperna, inbegripet princip 7 i Riodeklarationen om miljö och utveckling¹² om ett gemensamt men differentierat ansvar, genomföra konkreta insatser och åtgärder på alla nivåer samt utöka det internationella samarbetet. Detta arbete skall även främja en integrering av de tre komponenterna i hållbar utveckling – ekonomisk utveckling, social utveckling och miljöskydd – såsom varande ömsesidigt beroende och förstärkande pelare. Att utrota fattigdom, förändra ohållbara produktions- och konsumtionsmönster och skydda och förvalta naturresursbasen för ekonomisk och social utveckling är både övergripande mål och grundläggande förutsättningar för hållbar utveckling.

3. Vi erkänner att genomförandet av toppmötets resultat skall gagna alla människor, inte minst kvinnor, ungdomar, barn och sårbara befolkningsgrupper. För att uppnå de gemensamma målen om hållbar utveckling bör dessutom alla relevanta aktörer delta i detta genomförande genom partnerskap, särskilt mellan stater i Nord och Syd, och mellan stater och viktiga samhällsgrupper. Som framgår av Monterreykonsensus¹³ är sådana partnerskap avgörande i arbetet för hållbar utveckling i en globaliserande värld.

⁸ *Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3–14 June 1992* (United Nations publication, Sales No. E.93.I.8 and corrigenda).

⁹ *Ibid.*, vol. I: *Resolutions Adopted by the Conference*, resolution I, bilagorna I och II.

¹⁰ Generalförsamlingens resolution S-19/2, bilaga.

¹¹ Generalförsamlingens resolution 55/2.

¹² *Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3–14 June 1992* (United Nations publication, Sales No. E.93.I.8 and corrigenda), vol. I: *Resolutions Adopted by the Conference*, resolution I, bilaga I.

¹³ *Report of the International Conference on Financing for Development, Monterrey, Mexico, 18–22 March 2002* (United Nations publication, Sales No. E.02.II.A.7), kap. I, resolution I, bilaga.

4. God samhällsstyrning i de enskilda länderna och på internationell nivå är en förutsättning för hållbar utveckling. På nationell nivå läggs grunden till hållbar utveckling genom en sund miljö-, social- och ekonomisk politik, demokratiska institutioner som är lyhörda för människors behov, rättssäkerhet, korruptionsbekämpning, jämställdhet mellan kvinnor och män samt ett gynnsamt investeringsklimat. Till följd av globaliseringen har omvärldsfaktorer fått en avgörande betydelse för om utvecklingsländerna lyckas eller misslyckas i sina nationella ansträngningar. Klyftan mellan utvecklade länder och utvecklingsländer visar att om takten i de globala framstegen mot hållbar utveckling skall kunna upprätthållas eller öka kommer det även i fortsättningen att krävas ett dynamiskt och gynnsamt internationellt ekonomiskt klimat som främjar internationellt samarbete, särskilt i frågor om finansiering, tekniköverföring, skuldsättning och handel samt utvecklingsländernas fullständiga och faktiska deltagande i det globala beslutsfattandet.

5. Fred, säkerhet, stabilitet och respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inbegripet rätten till utveckling, samt respekt för kulturell mångfald är förutsättningar för att hållbar utveckling skall kunna uppnås och gagna alla människor.

6. Vi erkänner vikten av etik för hållbar utveckling och understryker därför att hänsyn måste tas till etik i genomförandet av Agenda 21.

II. Fattigdomsutrotning

7. Att utrota fattigdomen är den största globala utmaning som världen står inför idag och en nödvändig förutsättning för hållbar utveckling, särskilt i utvecklingsländerna. Även om de enskilda länderna har det primära ansvaret för att själva uppnå hållbar utveckling och utrota fattigdomen, och den roll som nationell politik och nationella utvecklingsstrategier spelar inte kan överbetonas, krävs samordnade och konkreta åtgärder på alla nivåer för att utvecklingsländerna skall kunna uppnå sina mål rörande hållbar utveckling, vilka är förbundna med de internationellt överenskomna fattigdomsrelaterade målen, inbegripet målen i Agenda 21, i relevanta resultat från andra FN-konferenser och i Förenta nationernas Millenniedeklaration. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) fram till år 2015 halvera den andel av världens befolkning vars inkomster är lägre än 1 US-dollar per dag och andelen människor som svälter samt fram till samma tidpunkt halvera andelen människor som saknar tillgång till säkert dricksvatten,

b) inrätta en internationell solidaritetsfond för att på villkor som skall fastställas av generalförsamlingen utrota fattigdom och främja social och mänsklig utveckling i utvecklingsländerna. Bidragens frivilliga karaktär och behovet av att undvika överlappning med befintliga FN-fonder betonas och den privata sektorns och enskilda

medborgares roll vid sidan om staternas i finansieringen av dessa ansträngningar uppmuntras,

Skr. 2002/03:29

Bilaga 2

c) utveckla nationella program för hållbar utveckling och för lokal utveckling, i lämpliga fall inom ramen för strategier för fattigdomsbekämpning som förvaltas av länderna själva, för att ge människor som lever i fattigdom och deras organisationer makt och inflytande över sin situation. Programmen bör avspegla deras prioriteringar och göra det möjligt för dem att förbättra tillgången till produktionsresurser, offentliga tjänster och institutioner, särskilt mark, vatten, sysselsättningsmöjligheter, lån, utbildning och hälso- och sjukvård,

d) med jämställdhet som utgångspunkt främja kvinnors lika tillträde till och fullständiga deltagande i beslutsfattandet på alla nivåer, integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla politikområden och strategier, undanröja alla former av våld mot och diskriminering av kvinnor samt förbättra kvinnors och flickors ställning, hälsa och ekonomiska välfärd genom att skapa lika och fullständiga förutsättningar för dem i fråga om ekonomiska möjligheter, markägande, låne- och utbildningsmöjligheter samt hälso- och sjukvård,

e) utveckla en politik och erforderliga medel att förbättra möjligheterna för ursprungsbefolkningar och deras samhällen att delta i ekonomiska aktiviteter och förbättra deras sysselsättningsmöjligheter, i lämpliga fall genom åtgärder som utbildning, tekniskt bistånd och låneordningar. Erkänna att det traditionella och direkta beroendet av förnybara resurser och ekosystem, vilket inbegriper ett hållbart uttag, fortsätter att vara en förutsättning för ursprungsbefolkningarnas och deras samhällens kulturella, ekonomiska och fysiska välfärd,

f) säkerställa att alla människor har tillgång till grundläggande hälso- och sjukvård och minska miljöhälsorisker, varvid hänsyn skall tas till barns särskilda behov och sambanden mellan fattigdom, hälsa och miljö, och i detta sammanhang ombesörja finansiella resurser, tekniskt bistånd och kunskapsöverföring till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier,

g) säkerställa att alla barn, både flickor och pojkar, får möjlighet att fullfölja grundskoleutbildningen och får lika tillträde till utbildning på alla nivåer,

h) ge människor som lever i fattigdom, framför allt kvinnor och ursprungsbefolkningar, tillgång till jordbruksresurser och i lämpliga fall främja bestämmelser om markägande som erkänner och skyddar ursprungsbefolkningars och gemensamma resursförvaltningssystem,

i) anlägga grundläggande infrastruktur på landsbygden, diversifiera ekonomin och förbättra kommunikationer och marknadstillträde, tillgång till marknadsinformation och lånemöjligheter för landsbygdens fattiga för att främja ett hållbart jordbruk och en hållbar landsbygdsutveckling,

j) överföra grundläggande och hållbara jordbrukstekniska metoder och kunskaper, inbegripet naturresursförvaltning, till små och medelstora jordbrukare, fiskare och landsbygdens fattiga, särskilt i utvecklingsländer, bland annat genom strategier som omfattar flera

intressenter och offentlig-privata partnerskap inriktade på att öka jordbruksproduktionen och uppnå en säker livsmedelsförsörjning,

k) öka tillgången till ekonomiskt överkomliga livsmedel, bland annat med hjälp av skördeteknik och livsmedelshantering, samt förekomsten av rättvisa och effektiva distributionssystem, till exempel genom att stödja lokala partnerskap mellan stads- och landsbygdsbefolkning och företag,

l) bekämpa ökenspridning och lindra effekterna av torka och översvämningar genom åtgärder såsom bättre utnyttjande av klimatinformation och väderprognoser, system för tidig varning, mark- och naturresursförvaltning, jordbruksmetoder och skydd av ekosystem i syfte att hejda de nuvarande utvecklingstendenserna och minimera mark- och vattenförstöring. Tillhandahålla tillräckliga och förutsägbara finansiella resurser för att genomföra Förenta nationernas konvention för bekämpning av ökenspridning i de länder som drabbas av allvarlig torka och/eller ökenspridning, särskilt i Afrika¹⁴, som ett hjälpmedel för att utrota fattigdom,

m) öka tillgången till sanitet för att förbättra människors hälsa och minska dödligheten bland spädbarn och barn samt prioritera vatten- och sanitetsfrågor i nationella strategier för hållbar utveckling och befintliga strategier för fattigdomsbekämpning.

8. Tillgång till rent dricksvatten och tillfredsställande sanitet är nödvändig för att skydda människors hälsa och miljön. I detta avseende enas vi om att fram till år 2015 halvera andelen människor som inte kan få tag på eller inte har råd med säkert dricksvatten (såsom fastställs i Millenniedeklarationen) och andelen människor som inte har tillgång till grundläggande sanitet. Detta förutsätter insatser på alla nivåer för att

- a) utveckla och införa effektiva sanitära system för hushåll,
- b) förbättra de sanitära anläggningarna i offentliga institutioner, särskilt skolor,
- c) främja säkra hygienrutiner,
- d) främja upplysning och uppsökande verksamhet inriktad på barn som kan fungera som förmedlare av beteendeförändringar,
- e) främja ekonomiskt överkomlig samt socialt och kulturellt acceptabel teknik och praxis,
- f) utveckla innovativa finansierings- och partnerskapsmekanismer,
- g) integrera sanitetsfrågor i vattenförvaltningsstrategier.

9. Vidta gemensamma åtgärder och öka ansträngningarna för att på alla nivåer samarbeta för att förbättra tillgången till tillförlitliga och ekonomiskt överkomliga energitjänster för hållbar utveckling som är tillräckliga för att underlätta uppnåendet av millennieutvecklingsmålen, inbegripet målet att fram till år 2015 halvera andelen människor som lever i fattigdom, och som ett sätt att generera andra viktiga tjänster som lindrar fattigdomen, eftersom tillgång till energi underlättar fattigdomsutrotning. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

¹⁴ Förenta nationerna, *Treaty Series*, vol. 1954, nr. 33480.

a) förbättra tillgången till energitjänster och energiresurser som är tillförlitliga, ekonomiskt överkomliga, ekonomiskt bärkraftiga, socialt acceptabla och miljövänliga, varvid hänsyn på olika sätt skall tas till nationella särdrag och omständigheter, till exempel genom utvidgad elektrifiering av landsbygden, decentraliserade energisystem, ökad användning av förnybara energislag, renare flytande och gasformiga bränslen och effektivare energianvändning. Detta skall ske genom ett intensivare regionalt och internationellt samarbete för att stödja nationella ansträngningar, bland annat genom kapacitetsuppbyggnad, finansiellt och tekniskt bistånd och innovativa finansieringsmekanismer, även på mikro- och mesonivå, och med insikt om de särskilda faktorer som måste beaktas för att säkerställa tillgång för de fattiga,

b) förbättra tillgången till modern biomassateknik och tillgången till och lagren av brännved, samt kommersialisera bruket av biomassa, inbegripet användningen av jordbruksavfall, på landsbygden och där sådana metoder är hållbara,

c) främja en hållbar användning av biomassa och, i lämpliga fall, andra förnybara energislag genom att förbättra det nuvarande användningsmönstret, till exempel resursförvaltning, effektivare brännvedsanvändning och nya eller förbättrade produkter och tekniska metoder,

d) stödja övergången till en renare användning av flytande och gasformiga fossila bränslen, där sådan användning anses vara mer miljövänlig, socialt acceptabel och kostnadseffektiv,

e) på nationell nivå utforma en energipolitik och ett regelsystem som bidrar till att skapa de ekonomiska, sociala och institutionella villkor inom energisektorn som är nödvändiga för att förbättra tillgången till tillförlitliga, ekonomiskt överkomliga, ekonomiskt bärkraftiga, socialt acceptabla och miljövänliga energitjänster för hållbar utveckling och fattigdomsutrotning på landsbygden, i stadsnära områden och i städer,

f) som en nödvändig del av program för fattigdomsbekämpning utöka det internationella och regionala samarbetet för att förbättra tillgången till tillförlitliga, ekonomiskt överkomliga, ekonomiskt bärkraftiga, socialt acceptabla och miljövänliga energitjänster, genom att främja gynnsamma förutsättningar och tillgodose behov av kapacitetsuppbyggnad, i lämpliga fall med särskild uppmärksamhet på landsbygd och isolerade områden,

g) i snabbare takt och med finansiellt och tekniskt bistånd från de utvecklade länderna, samt genom offentlig-privata partnerskap, medverka till och främja fattiga människors tillgång till tillförlitliga, ekonomiskt överkomliga, ekonomiskt bärkraftiga, socialt acceptabla och miljövänliga energitjänster. I detta sammanhang skall hänsyn tas till den avgörande roll som utformningen av en nationell energipolitik för hållbar utveckling spelar, till att det krävs betydande ökning av energitjänster i utvecklingsländerna för att förbättra invånarnas levnadsstandard samt till att energitjänster bidrar till fattigdomsutrotning och höjer levnadsstandarden.

10. Öka industriutvecklingens bidrag till fattigdomsutrotning och hållbar naturresursförvaltning. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

a) ge bistånd och mobilisera resurser för att förbättra industriell produktivitet och konkurrensförmåga samt industriutveckling i utvecklingsländer, vilket inbegriper överföring av miljövänlig teknik på ömsesidigt överenskomna förmånliga villkor,

b) ge bistånd för att skapa fler inkomstgenererande sysselsättningsmöjligheter, varvid hänsyn skall tas till Internationella arbetsorganisationens deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet¹⁵,

c) främja utvecklingen av mikroföretag samt små och medelstora företag, bland annat genom utbildning och kompetensutveckling, med särskild inriktning på jordbrukets förädlingsindustri som skapar försörjningsmöjligheter för landsbygdssamhällen,

d) ge finansiellt och tekniskt stöd i lämpliga fall till landsbygdssamhällen i utvecklingsländer, så att de kan dra nytta av säkra och hållbara försörjningsmöjligheter i småskaliga gruvprojekt,

e) ge stöd till utvecklingsländerna så att de kan utveckla säker och billig teknik som tillför eller sparar bränsle som används i samband med matlagning och uppvärmning av vatten,

f) ge stöd till naturresursförvaltning som syftar till att skapa hållbara försörjningsmöjligheter för fattiga människor.

11. Fram till år 2020 uppnå en betydande förbättring av levnadsvillkoren för minst 100 miljoner sluminvånare, såsom föreslagits i initiativet Städer utan slum. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) förbättra möjligheterna för fattiga i städer och på landsbygden att få tillgång till mark och fastigheter, rimliga bostäder och grundläggande samhällstjänster och i detta sammanhang särskilt uppmärksamma kvinnliga familjeförsörjare,

b) använda ekonomiskt överkomliga och hållbara material och lämplig teknik för att bygga lämpliga och säkra bostäder för fattiga, vilket skall ske med hjälp av finansiellt och tekniskt bistånd till utvecklingsländerna och under det att hänsyn tas till deras kultur, klimat, särskilda sociala villkor och utsatthet när det gäller naturkatastrofer,

c) öka förutsättningarna att finna god sysselsättning samt låne- och inkomstmöjligheter för fattiga i städer genom en lämplig nationell politik som främjar lika möjligheter för kvinnor och män,

d) undanröja onödiga regelverk och andra hinder för mikroföretag och den informella sektorn,

e) hjälpa lokala myndigheter att inom ramen för sin stadsplanering utforma program för upprustning av slumområden och underlätta tillgången till information om bostadslagstiftning, särskilt för fattiga människor.

¹⁵ Se *ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up Adopted by the International Labour Conference at its Eighty-sixth Session, Geneva, 18 June 1998* (Genève, Internationella arbetsbyrå, 1998).

12. Vidta omedelbara och effektiva åtgärder för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete, såsom dessa definieras i Internationella arbetsorganisationens konvention nr 182, och utforma och genomföra strategier för att avskaffa barnarbete som strider mot vedertagna internationella normer.

13. Främja internationellt samarbete för att på begäran hjälpa utvecklingsländerna att angripa barnarbete och dess grundläggande orsaker, bland annat genom en social och ekonomisk politik som är inriktad på fattigdomsförhållanden, men i detta sammanhang betona att arbetsnormer inte bör användas för handelsprotektionistiska ändamål.

III. Att förändra ohållbara konsumtions- och produktionsmönster

14. Det krävs genomgripande förändringar av hur samhällen producerar och konsumerar för att uppnå en global hållbar utveckling. Alla länder bör främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster i en process där de utvecklade länderna går i täten och alla länder gynnas, med beaktande av Rioprinciperna, bland annat principen om gemensamt men differentierat ansvar såsom den anges i princip 7 i Riodeklarationen om miljö och utveckling. Stater, relevanta internationella organisationer, den privata sektorn och alla viktiga samhällsgrupper bör spela en aktiv roll i arbetet för att förändra ohållbara konsumtions- och produktionsmönster. Detta förutsätter de insatser på alla nivåer som beskrivs i det följande.

15. Uppmuntra och främja utvecklingen av ett tioårigt ramverk av program till stöd för regionala och nationella initiativ som påskyndar omställningen till en hållbar konsumtion och produktion och inom ramen för ekosystemens bärkraft främjar social och ekonomisk utveckling, genom att angripa och om lämpligt bryta sambanden mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring med hjälp av åtgärder för att göra resursanvändning och produktionsprocesser effektivare och mer hållbara, samt för att minska resursförstöring, föroreningar och avfall. Alla länder bör vidta åtgärder och de utvecklade länderna skall gå i täten och hänsyn tas till utvecklingsländernas behov av utveckling och deras förmåga genom att det från alla källor mobiliseras finansiellt och tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad för dessa länder. Detta bör inbegripa insatser på alla nivåer för att

a) fastställa särskilda aktiviteter, verktyg, politiska program, åtgärder samt övervaknings- och utvärderingsmekanismer, i lämpliga fall inbegripet livscykelanalyser och nationella indikatorer för att mäta framsteg, varvid hänsyn skall tas till att standarder som tillämpas av vissa länder kan vara olämpliga och medföra orimliga ekonomiska och sociala kostnader för andra länder, framför allt utvecklingsländer,

b) anta och genomföra en politik och åtgärder som syftar till att främja hållbara produktions- och konsumtionsmönster och bland annat

tillämpa principen om att förorenaren skall betala beskriven i princip 16 i Riodeklarationen om miljö och utveckling,

c) utforma en produktions- och konsumtionspolitik för att förbättra produkter och tjänster och samtidigt minska inverkan på miljö och hälsa, i lämpliga fall med hjälp av vetenskapligt baserade metoder, till exempel livscykelanalyser,

d) utforma program för att höja medvetenheten om vikten av hållbara produktions- och konsumtionsmönster, i synnerhet bland ungdomar och relevanta befolkningsgrupper i alla länder, särskilt utvecklade länder, genom bland annat utbildning, offentlig information, konsumentinformation, reklam och andra medier, varvid hänsyn skall tas till lokala, nationella och regionala kulturella värderingar,

e) i lämpliga fall och på frivillig grundval utveckla och införa effektiva, transparenta, kontrollerbara, icke-vilseledande och icke-diskriminerande verktyg för konsumentupplysning för att ge information om hållbar konsumtion och produktion, bland annat om aspekter som rör människors hälsa och säkerhet. Dessa verktyg bör inte användas som förtäckta handelshinder,

f) i samarbete med relevanta internationella organisationer öka ekoeffektiviteten, efter ömsesidig överenskommelse med hjälp av finansiellt stöd från alla källor till kapacitetsuppbyggnad, tekniköverföring och teknikutbyte riktat till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier.

16. Öka investeringar i renare produktion och ekoeffektivitet i alla länder genom bland annat incitament, stödordningar och en politik inriktad på att fastställa lämpliga regulativa, finansiella och rättsliga ramar. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) utforma och stödja program och centra för renare produktion samt effektivare produktionsmetoder, bland annat genom att erbjuda incitament och kapacitetsuppbyggnad för att hjälpa företag, framför allt små och medelstora företag och särskilt i utvecklingsländer, att uppnå produktivetsförbättringar och hållbar utveckling,

b) skapa incitament för investeringar i renare produktion och ekoeffektivitet i alla länder, till exempel genom statsfinansierade lån, riskkapital, tekniskt bistånd och utbildningsprogram för små och medelstora företag, men undvika handelsnedvridande åtgärder som är oförenliga med Världshandelsorganisationens regler,

c) samla in och sprida information om kostnadseffektiva exempel på renare produktion, ekoeffektivitet och miljöledning, och främja ett utbyte mellan offentliga och privata institutioner av bra metoder och kunnande när det gäller miljövänlig teknik,

d) erbjuda små och medelstora företag utbildningsprogram om användning av informations- och kommunikationsteknik.

17. Integrera frågan om produktions- och konsumtionsmönster i politik, program och strategier för hållbar utveckling, samt i tillämpliga fall i strategier för fattigdomsbekämpning.

18. Öka företagens miljömässiga och sociala ansvar och ansvarighet. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) uppmuntra näringslivet att genom frivilliga initiativ som miljöledningssystem, uppförandekoder, certifiering och offentlig rapportering av miljömässiga och sociala frågor förbättra sin verksamhet i socialt och miljömässigt hänseende, och i detta sammanhang ta hänsyn till initiativ som Internationella standardiseringsorganisationens standarder, GRI:s (Global Reporting Initiative) riktlinjer om hållbarhetsrapporter samt princip 11 i Riodeklarationen om miljö och utveckling,

b) uppmuntra en dialog mellan företag och de lokalsamhällen i vilka de är verksamma samt andra intressenter,

c) uppmuntra finansieringsinstitutioner att beakta hänsyn rörande hållbar utveckling i sina beslutsprocesser,

d) utveckla arbetsplatsbaserade partnerskap och program, inbegripet utbildningsprogram.

19. Uppmuntra relevanta myndigheter på alla nivåer att beakta hänsyn rörande hållbar utveckling i sina beslut om bland annat nationell och lokal utvecklingsplanering, investeringar i infrastruktur, företagsutveckling och offentlig upphandling. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) stödja utarbetandet av strategier och program som beaktar hållbar utveckling, bland annat för beslut om investeringar i infrastruktur och företagsutveckling,

b) fortsätta att främja en internalisering av miljökostnader och användning av ekonomiska styrmedel, med beaktande av att förorenaren i princip skall bära kostnaderna för föroreningarna, med vederbörlig hänsyn till allmänintresset samt utan att snedvrída internationell handel och internationella investeringar,

c) främja en politik för offentlig upphandling som uppmuntrar utveckling och spridning av miljövänliga varor och tjänster,

d) tillhandahålla kapacitetsuppbyggnad och utbildning för att hjälpa relevanta myndigheter i genomförandet av de initiativ som räknas upp i denna punkt,

e) använda miljökonsekvensbedömningar.

20. Uppmana stater, relevanta regionala och internationella organisationer och andra relevanta intressenter att med beaktande av nationella och regionala särdrag och omständigheter genomföra de rekommendationer och slutsatser som Kommissionen för hållbar utveckling antog vid sitt nionde möte rörande energi för hållbar utveckling, inbegripet de frågor och alternativ som behandlas nedan. I detta sammanhang skall hänsyn tas till att stater har ett gemensamt men differentierat ansvar eftersom deras bidrag till den globala miljöförstöringen varierar. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) vidta fortsatta åtgärder för att mobilisera tillhandahållandet av finansiella resurser, tekniköverföring, kapacitetsuppbyggnad samt spridning av miljövänlig teknik i enlighet med de rekommendationer och slutsatser som har antagits av Kommissionen för hållbar utveckling, vilka återfinns i avsnitt A, punkt 3 och avsnitt D, punkt 30 i kommissionens beslut 9/1¹⁶ om energi för hållbar utveckling,

b) integrera sådana energirelaterade hänsyn som effektiv energianvändning, ekonomisk överkomlighet och tillgänglighet i socioekonomiska program, särskilt i politiken för stora energiförbrukande sektorer, och i planeringen, driften och underhållet av energiförbrukande infrastruktur med lång livslängd, inbegripet politiken för den offentliga sektorn och transport-, industri-, jordbruks-, stadsplanerings-, turism- och byggsektorerna,

c) utveckla och sprida alternativ energiteknik i syfte att utöka de förnybara energislagens andel av energibalansen, bidra till en effektivare energianvändning och främja ett ökat utnyttjande av avancerad energiteknik, inbegripet renare teknik för fossila bränslen,

d) på lämpligt sätt kombinera ökad användning av förnybara energislag, effektivare energianvändning, ökat utnyttjande av avancerad energiteknik, inbegripet avancerad och renare teknik för fossila bränslen, samt hållbar användning av traditionella energislag, vilket skulle kunna tillgodose det växande behovet av energitjänster på längre sikt för att uppnå hållbar utveckling,

e) diversifiera energiutbudet genom utveckling av avancerad, renare, effektivare, mer ekonomiskt överkomlig och kostnadseffektiv energiteknik, bland annat teknik för fossila bränslen och förnybara energislag, inbegripet vattenkraft, och överföra denna teknik till utvecklingsländerna på ömsesidigt överenskomna och koncessionella villkor. Skyndsamt åstadkomma en väsentlig ökning av andelen förnybara energikällor på global nivå för att öka deras bidrag till den totala energiförsörjningen och i detta sammanhang erkänna vikten av nationella och befintliga frivilliga regionala mål och initiativ samt säkerställa att energipolitiken främjar utvecklingsländernas ansträngningar att utrota fattigdomen, samt regelbundet granska tillgängliga uppgifter för att kontrollera framstegen mot detta mål,

f) genom bland annat finansiellt och tekniskt bistånd till utvecklingsländerna och med den privata sektorns deltagande stödja ansträngningarna att minska fackling och tömning av gasformiga restprodukter i samband med råoljeproduktion,

g) utveckla och utnyttja traditionella energikällor och infrastrukturer för olika lokala användningsområden och främja landsbygdssamhällets och lokala Agenda 21-gruppernas deltagande, med världssamfundets stöd, i utvecklingen och utnyttjandet av teknik för förnybara energislag, för att finna enkla och lokalt förankrade lösningar som tillgodoser deras dagliga energibehov,

¹⁶ *Official Records of the Economic and Social Council, 2001, Supplement No. 9 (E/2001/29), kap. I.B.*

h) utforma inhemska program för effektiv energianvändning, i lämpliga fall genom att med nödvändigt stöd från världssamfundet bland annat påskynda utnyttjandet av teknik för effektiv energianvändning,

i) påskynda utvecklingen, spridningen och utnyttjandet av ekonomiskt överkomlig och renare teknik för effektiv energianvändning och energisparande, samt överföringen av denna teknik, framför allt till utvecklingsländer, på ömsesidigt överenskomna och fördelaktiga villkor, inbegripet koncessionella och förmånliga villkor,

j) rekommendera internationella finansieringsinstitutioner och andra organ att i sina handlingsprogram stödja utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier i deras ansträngningar att fastställa politiska och regulativa ramar som skapar lika konkurrensvillkor mellan: förnybara energislag, effektiv energianvändning, avancerad energiteknik, inbegripet avancerad och renare teknik för fossila bränslen, samt centraliserade, distribuerade och decentraliserade energisystem,

k) främja ökad forskning och utveckling, både nationellt och genom internationellt samarbete, när det gäller olika energitekniker, inbegripet teknik för förnybara energislag, effektiv energianvändning och avancerad energiteknik, inbegripet avancerad och renare teknik för fossila bränslen. Förstärka nationella och regionala institutioner/centra för forskning om och utveckling av tillförlitlig, ekonomiskt överkomlig, ekonomiskt bärkraftig, socialt acceptabel och miljövänlig energi för hållbar utveckling,

l) främja etableringen av kontaktnät mellan kompetenscentra när det gäller energi för hållbar utveckling, inbegripet regionala kontaktnät, genom att knyta samman centra med kompetens inom energiteknik för hållbar utveckling som kan stödja och främja kapacitetsuppbyggnad och tekniköverföring, framför allt i utvecklingsländerna, och fungera som informationscentraler,

m) främja utbildning för att ge både kvinnor och män information om tillgängliga energikällor och energiteknik,

n) utnyttja finansieringsinstrument och finansieringsmekanismer, särskilt Globala miljöfonden inom ramen för dess mandat, för att ge finansiella resurser till utvecklingsländerna, särskilt de minst utvecklade länderna och små ö-stater under utveckling, i syfte att tillgodose deras kapacitetsbehov i fråga om utbildning, tekniskt kunnande och starkare nationella institutioner när det gäller tillförlitlig, ekonomiskt överkomlig, ekonomiskt bärkraftig, socialt acceptabel och miljövänlig energi, samt främja effektiv energianvändning och energisparande, förnybar energi och avancerad energiteknik, inbegripet avancerad och renare teknik för fossila bränslen,

o) stödja ansträngningar att förbättra funktion, insyn och information när det gäller energimarknaderna med avseende på såväl utbud som efterfrågan, så att de blir mer stabila och förutsägbara och konsumenterna får tillgång till tillförlitliga, ekonomiskt överkomliga, ekonomiskt bärkraftiga, socialt acceptabla och miljövänliga energitjänster,

p) politiska åtgärder för att minska snedvridningar på marknaden skulle gynna energisystem som är förenliga med hållbar utveckling genom att leda till bättre marknadssignaler och undanröja snedvridningar,

till exempel omstrukturera beskattningen och avveckla eventuella skadliga subventioner, för att avspegla deras effekter på miljön. En sådan politik måste fullt ut ta hänsyn till utvecklingsländernas särskilda behov och förhållanden och ha som mål att minimera eventuella negativa effekter på deras utveckling,

q) i lämpliga fall vidta åtgärder för att inom detta område avveckla subventioner som hämmar hållbar utveckling, med beaktande av enskilda länders särskilda förhållanden och olika utvecklingsnivåer och subventionernas negativa effekter, framför allt på utvecklingsländerna,

r) staterna anmodas förbättra de nationella energimarknadernas funktion så att de främjar hållbar utveckling, övervinna marknadshinder och underlätta marknadstillträdet, med beaktande av att en sådan politik bör beslutas av de enskilda länderna och hänsyn tas till deras särdrag, förmåga och utvecklingsnivå, särskilt såsom dessa avspeglas i eventuella nationella strategier för hållbar utveckling,

s) förstärka nationella och regionala institutioner eller ordningar på energiområdet för att utöka det regionala och internationella samarbetet när det gäller energi för hållbar utveckling, särskilt i syfte att hjälpa utvecklingsländerna i deras inhemska ansträngningar att erbjuda alla befolkningsgrupper tillförlitliga, ekonomiskt överkomliga, ekonomiskt bärkraftiga, socialt acceptabla och miljövänliga energitjänster,

t) länderna uppmanas att utveckla och genomföra insatser som identifierats inom ramen för det nionde mötet i Kommissionen för hållbar utveckling, bland annat genom offentlig-privata partnerskap, med beaktande av ländernas olika omständigheter och utifrån de lärdomar som har dragits av stater, internationella institutioner och intressenter, inbegripet näringslivet, när det gäller tillgång till energi, inbegripet förnybar energi och effektiv energianvändning, samt avancerad energiteknik, inbegripet avancerad och renare teknik för fossila bränslen,

u) främja samarbete mellan internationella och regionala institutioner och organ som inom ramen för sina nuvarande mandat hanterar olika aspekter av energi för hållbar utveckling, varvid hänsyn skall tas till punkt 46 h i programmet för det fortsatta genomförandet av Agenda 21, samt i lämpliga fall förstärka regionala och nationella åtgärder för att främja utbildning och kapacitetsuppbyggnad när det gäller energi för hållbar utveckling,

v) i lämpliga fall förstärka och underlätta regionala samarbetsordningar för att främja gränsöverskridande energihandel, inbegripet sammankoppling av elnät och olje- och gasledningar,

w) förstärka och i lämpliga fall underlätta forum för dialoger mellan regionala, nationella och internationella energiproducenter och energiförbrukare.

21. Främja ett integrerat tillvägagångssätt vid utformningen av politik för transporttjänster och transportsystem på nationell, regional och lokal nivå i syfte att främja hållbar utveckling, inbegripet politik och planering som rör markanvändning, infrastruktur, allmänna transportsystem och leveransnät, i syfte att tillhandahålla säkra, ekonomiskt överkomliga och effektiva transporter, effektivisera energianvändningen, minska föroreningar, överbelastning och negativa hälsoeffekter samt begränsa

städernas ohämmade tillväxt, under det att hänsyn tas till nationella prioriteringar och omständigheter. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

a) genomföra transportstrategier för hållbar utveckling, som avspeglar särskilda regionala, nationella och lokala förhållanden, för att åstadkomma mer ekonomiskt överkomliga, effektiva och bekväma transporter, samt förbättra luftkvalitet och hälsa i städerna och minska utsläppen av växthusgaser, bland annat genom utveckling av bättre fordonsteknik som är mer miljövänlig, ekonomiskt överkomlig och socialt acceptabel,

b) främja investeringar och partnerskap för utveckling av hållbara, energieffektiva system för multimodala transporter, inbegripet allmänna kollektivtransportsystem och bättre transportsystem på landsbygden, genom tekniskt och finansiellt bistånd till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier.

22. Med offentliga myndigheters och alla intressenters medverkan förebygga och minimera avfall och maximera återanvändning, återvinning och användning av miljövänliga alternativa material för att minimera negativa miljöeffekter och bidra till en effektivare resursanvändning, med hjälp av finansiellt, tekniskt och annat bistånd till utvecklingsländerna. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) utveckla avfallshanteringsystem, varvid förebyggande, minimering, återanvändning och återvinning av avfall skall ha högsta prioritet, utveckla miljövänliga anläggningar för omhändertagande av avfall, inbegripet teknik för att ta tillvara energin i avfall, samt uppmuntra småskaliga initiativ för avfallsåtervinning som bidrar till avfallshanteringen i städer och på landsbygden och skapar inkomstgenererande möjligheter, med internationellt stöd till utvecklingsländerna,

b) främja förebyggande och minimering av avfall genom att uppmuntra produktion av konsumtionsvaror som kan återanvändas och biologiskt nedbrytbara produkter samt utveckla den infrastruktur som krävs.

23. Förnya det åtagande som gjordes i Agenda 21 beträffande en säker hantering av kemikalier under hela deras livstid och av farligt avfall, i syfte att uppnå hållbar utveckling och skydda människors hälsa och miljön och fram till år 2020 bland annat sträva efter att säkerställa att kemikalier används och produceras på ett sätt som minimerar betydande negativa effekter på människors hälsa och miljön. Detta skall ske med hjälp av transparent och vetenskapligt baserad riskbedömning och vetenskapligt baserad riskhantering samt med beaktande av försiktighetsansatsen såsom den fastställs i princip 15 i Riodeklarationen om miljö och utveckling. Hjälpa utvecklingsländerna att förbättra sin kapacitet att säkert hantera kemikalier och farligt avfall genom tekniskt och finansiellt bistånd. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) främja ratificering och genomförande av relevanta internationella rättsakter om kemikalier och farligt avfall, inbegripet Rotterdamkonventionen om förfarandet med förhandsgodkännande för vissa kemikalier och bekämpningsmedel i internationell handel¹⁷, så att denna konvention kan träda i kraft senast år 2003, och Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar¹⁸, så att denna konvention kan träda i kraft senast år 2004, samt uppmuntra och förbättra samordningen och stödja utvecklingsländerna i genomförandet av dessa konventioner,

b) på grundval av Bahiadeklarationen och de åtgärdsprioriteringar efter år 2000 som har fastställts av det mellanstatliga forumet för kemikaliesäkerhet¹⁹ fortsätta att fram till år 2005 utveckla en strategi för internationell kemikaliehantering och uppmana FN:s miljöprogram, det mellanstatliga forumet, andra internationella organisationer som hanterar kemikaliehanteringsfrågor och andra relevanta internationella organisationer och aktörer att på lämpligt sätt nära samarbeta med varandra i detta avseende,

c) uppmuntra länder att snarast möjligt genomföra det nya globalt harmoniserade systemet för klassificering och märkning av kemikalier, så att systemet kan tillämpas fullt ut senast år 2008,

d) uppmuntra partnerskap för att främja verksamhet som syftar till att förbättra en miljövänlig hantering av kemikalier och farligt avfall, genomföra multilaterala miljöavtal, höja medvetenheten om frågor rörande kemikalier och farligt avfall samt uppmuntra insamling och användning av ytterligare vetenskapliga uppgifter,

e) främja ansträngningar för att förhindra internationell olaglig handel med farliga kemikalier och farligt avfall och förhindra skador till följd av gränsöverskridande transporter och omhändertagande av farligt avfall, på ett sätt som överensstämmer med skyldigheterna enligt relevanta internationella rättsakter, inbegripet Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter och slutligt omhändertagande av farligt avfall²⁰,

f) uppmuntra utvecklingen av koherent och integrerad information om kemikalier, genom till exempel nationella register över utsläpp och spridning av föroreningar,

g) främja en minskning av riskerna med tungmetaller som är skadliga för människors hälsa och miljön, bland annat genom att granska relevanta undersökningar som FN:s miljöprogramms globala studie av kvicksilver och kvicksilverföreningar.

¹⁷ UNEP/FAO/PIC/CONF.5, bilaga III.

¹⁸ www.chem.unep.ch/sc.

¹⁹ Mellanstatligt forum för kemikaliesäkerhet, tredje mötet, Forum III slutrapport (IFCS/Forum III/23w), bilaga 6.

²⁰ Förenta nationerna, *Treaty Series*, vol. 1673, nr. 28911.

IV. Att skydda och förvalta de naturresurser som ligger till grund för ekonomisk och social utveckling

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

24. Mänsklig verksamhet inverkar i allt större utsträckning på de ekosystem som förser människan med resurser och tjänster som är nödvändiga för hennes välfärd och ekonomiska aktiviteter. En hållbar och integrerad förvaltning av naturresursbasen är en förutsättning för hållbar utveckling. För att snarast möjligt hejda den nuvarande trenden av naturresursförstöring måste strategier genomföras som omfattar mål fastställda på nationell och i lämpliga fall regional nivå, i syfte att skydda ekosystem och uppnå en integrerad förvaltning av mark- och vattenresurser och levande resurser, och samtidigt förstärka den regionala, nationella och lokala kapaciteten. Detta skulle inbegripa de insatser på alla nivåer som beskrivs nedan.

25. Lansera handlingsprogram, med finansiellt och tekniskt bistånd, för att uppnå millennieutvecklingsmålet om säkert dricksvatten. I detta sammanhang enas vi om att såsom fastställs i Millenniedeklarationen fram till år 2015 halvera andelen människor som inte kan få tag på eller har råd med säkert dricksvatten och andelen människor som inte har tillgång till grundläggande sanitet. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) mobilisera internationella och nationella finansiella resurser på alla nivåer, överföra teknik, främja bra metoder och stödja kapacitetsuppbyggnad för utveckling av infrastruktur och tjänster när det gäller vatten och sanitet, och i detta sammanhang säkerställa att de svarar mot behoven hos de fattiga samt uppmärksammar och tar hänsyn till könsmässiga mönster,

b) främja tillgången till offentlig information och allmänhetens, däribland kvinnors, möjligheter att delta på alla nivåer i utformningen av politik och fattandet av beslut om vattenresursförvaltning och genomförandet av projekt,

c) med stöd från alla intressenter främja prioriterade insatser av stater beträffande vattenförvaltning och kapacitetsuppbyggnad på nationell och i lämpliga fall regional nivå, samt främja och tillhandahålla nya och additionella finansiella resurser och innovativ teknik för att genomföra kapitel 18 i Agenda 21,

d) intensifiera arbetet för att förhindra vattenföroreningar i syfte att minska hälsorisker och skydda ekosystem, genom att införa teknik för ekonomiskt överkomlig sanitet och rening av avloppsvatten från hushåll och industri, genom att lindra effekterna av föroreningar av grundvattnet samt genom att på nationell nivå inrätta övervakningssystem och effektiva rättsliga ramar,

e) vidta förebyggande åtgärder och skyddsåtgärder för att främja en hållbar vattenanvändning och hantera problem med vattenbrist.

26. Fram till år 2005 utforma planer för integrerad vattenresursförvaltning och effektiv vattenanvändning och i detta

sammanhang ge stöd till utvecklingsländerna. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

a) utveckla och genomföra nationella/regionala strategier, planer och program när det gäller en integrerad förvaltning av flodbäcken, avrinningsområden och grundvatten samt vidta åtgärder för att effektivisera vatteninfrastrukturen i syfte att minska förluster och öka vattenåtervinningen,

b) använda alla tillgängliga politiska styrmedel, däribland regleringar, övervakning, frivilliga åtgärder, marknads- och informationsbaserade verktyg, förvaltning av markanvändning och kostnadstäckning beträffande vattentjänster, men utan att kostnadstäckningsmålen hindrar fattiga människor från att få tillgång till säkert vatten, samt anta en integrerad strategi för avrinningsområden,

c) verka för en effektivare användning av vattenresurser och för att deras fördelning mellan konkurrerande användningsområden skall ske på ett sätt som prioriterar tillgodoseendet av människors grundläggande behov och väger kravet att bevara eller återställa ekosystem och deras funktioner, särskilt i ömtåliga miljöer, mot människors behov i hushåll, industri och jordbruk, vilket även skall inbegripa skydd av dricksvattnets kvalitet,

d) utforma program för att lindra effekterna av extrema vattenrelaterade händelser,

e) stödja spridningen av teknik och kapacitet beträffande icke-konventionella vattenresurser och vattenvård till utvecklingsländer och regioner med vattenbrist eller som drabbas av torka och ökenspridning, genom tekniskt och finansiellt stöd och kapacitetsuppbyggnad,

f) i lämpliga fall stödja ansträngningar och program för energieffektiv, hållbar och kostnadseffektiv avsaltning av havsvatten, vattenåtervinning och utvinning av vatten från kustdimma i utvecklingsländer, genom teknologiskt, tekniskt och finansiellt bistånd och andra metoder,

g) inom ramen för av staterna fastställda stabila och transparenta nationella regelsystem, med respekt för lokala förhållanden och med deltagande av alla berörda intressenter, främja offentlig-privata partnerskap och andra former av partnerskap som prioriterar de fattigas behov, samt övervaka offentliga institutioners och privata företags agerande och öka deras ansvarighet.

27. Stödja utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier i deras ansträngningar att kontrollera och fastställa vattenresursernas kvantitet och kvalitet, bland annat genom att inrätta eller vidareutveckla nationella kontrollsystem och databaser över vattenresurser samt utveckla relevanta nationella indikatorer.

28. Förbättra vattenresursförvaltningen och öka de vetenskapliga kunskaperna om vattencykeln genom att samarbeta i gemensamma observationer och forskning och för detta ändamål uppmuntra och främja ett kunskapsutbyte och efter ömsesidig överenskommelse sörja för kapacitetsuppbyggnad och tekniköverföring, däribland fjärranalys och

satellit teknik, framför allt till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier.

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

29. Främja en effektiv samordning mellan de olika internationella och mellanstatliga organ och processer som hanterar vattenrelaterade frågor både inom FN-systemet och mellan FN och internationella finansieringsinstitutioner samt ta tillvara andra internationella institutioners och det civila samhällets bidrag i det mellanstatliga beslutsfattandet. En närmare samordning bör också främjas för att utarbeta och stödja förslag och genomföra verksamhet i samband med Internationella sötvattenåret 2003 och därefter.

30. Oceaner, hav, öar och kustområden utgör en integrerad och väsentlig del av jordens ekosystem och är av avgörande betydelse för en säker global livsmedelsförsörjning och för att upprätthålla många nationella ekonomiers ekonomiska välbefinnande och välfärd, framför allt i utvecklingsländer. För att säkerställa hållbar utveckling av oceanerna krävs en effektiv samordning och samarbete, även på global och regional nivå, mellan relevanta organ, samt insatser på alla nivåer för att

a) uppmana stater att ratificera eller ansluta sig till och genomföra Förenta nationernas havsrättskonvention från år 1982²¹, som utgör den övergripande rättsliga ramen för oceanrelaterad verksamhet,

b) främja genomförandet av kapitel 17 i Agenda 21 som utgör handlingsplanen för hållbar utveckling av oceaner, kustområden och hav genom programområdena för integrerad förvaltning och hållbar utveckling av kustområden och marina områden. Dessa inbegriper exklusiva ekonomiska zoner, skydd av den marina miljön, hållbar användning och bevarande av marina levande tillgångar, beaktande av osäkra faktorer av central betydelse för hantering av den marina miljön och klimatförändringar, stärka samarbetet och samordningen på internationell och regional nivå samt hållbar utveckling av små öar,

c) inom ramen för FN-systemet inrätta en effektiv, transparent och regelmässig mekanism för samordning mellan organen i frågor rörande oceaner och kustområden,

d) verka för en tillämpning senast år 2010 av ekosystemansatsen och i detta sammanhang beakta Reykjavikdeklarationen om ansvarsfullt fiske i det marina ekosystemet²² och beslut V/6 från konferensen mellan parterna i konventionen om biologisk mångfald²³,

e) främja en integrerad, flerdisciplinär och flersektoriell förvaltning av kustområden och oceaner på nationell nivå och uppmuntra och hjälpa kuststater i utvecklingen av en oceanpolitik och mekanismer för en integrerad kustförvaltning,

f) förstärka det regionala samarbetet och samordningen mellan relevanta regionala organisationer och program, de regionala havsprogrammen inom ramen för FN:s miljöprogram, regionala

²¹ *Official Records of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea*, vol. XVII (United Nations publication, Sales No. E.84.V.3), dokument A/CONF.62.122.

²² Se FN:s livsmedels- och jordbruksorganisations (FAO) dokument C200/INF/25, tillägg I.

²³ Se UNEP/CBD/COP/5/23, bilaga III.

organisationer som ansvarar för fiskeförvaltning och andra regionala organisationer som är verksamma inom forskning, hälsa och utveckling,

g) hjälpa utvecklingsländerna att samordna politik och program på regional och subregional nivå som syftar till skydd och hållbar förvaltning av fiskeresurser, och genomföra planer för integrerad kustförvaltning, bland annat genom att främja hållbart kustfiske och småskaligt fiske och i lämpliga fall utvecklingen av därmed förbunden infrastruktur,

h) beakta arbetet i den för alla medlemsstater öppna och informella samrådsprocess som inrättades av FN:s generalförsamling genom resolution 54/33, i syfte att underlätta generalförsamlingens årliga granskning av utvecklingen när det gäller oceanrelaterade frågor och den kommande granskning av dess effektivitet och användbarhet som i enlighet med ovannämnda resolution skall göras i samband med dess 57:e möte.

31. För att uppnå ett hållbart fiske krävs insatser på alla nivåer för att

a) upprätthålla eller återställa fiskebestånden till nivåer som möjliggör maximal hållbar avkastning, med målet att uppnå detta mål för utfiskade bestånd snarast möjligt och där så är möjligt senast år 2015,

b) ratificera eller ansluta sig till och faktiskt genomföra relevanta FN-avtal om fiske och i förekommande fall därmed sammanhängande regionala fiskeavtal eller överenskommelser, särskilt avtalet om genomförande av de bestämmelser i Förenta nationernas havsrättskonvention av den 10 december 1982 som rör bevarande och förvaltning av gränsöverskridande och långvandrande fiskbestånd²⁴ och 1993 års avtal om att främja fiskefartygens iakttagande av internationella bevarande- och förvaltningsåtgärder på det fria havet²⁵,

c) genomföra 1995 års uppförandekod för ansvarsfullt fiske²⁶, och i detta sammanhang ta hänsyn till utvecklingsländernas särskilda behov enligt artikel 5 i uppförandekoden och till de relevanta internationella handlingsplaner och tekniska riktlinjer som utarbetats av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation,

d) snarast möjligt utforma och genomföra nationella och i lämpliga fall regionala handlingsplaner för att fullfölja FN:s livsmedels- och jordbruksorganisationens internationella handlingsplaner, särskilt den internationella handlingsplanen för att fram till år 2005 uppnå en förvaltning av fiskekapaciteten²⁷, och den internationella handlingsplanen för att fram till år 2004 förebygga, hindra och undanröja olagligt, orapporterat och oreglerat fiske²⁸. Inrätta effektiv övervakning,

²⁴ Se *International Fisheries Instruments* (United Nations publication, Sales No. E.98.V.11), avsnitt I. Se även A/CONF.164/37.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid., avsnitt III.

²⁷ *International Plan of Action for Reducing Incidental Catch of Seabirds in Longline Fisheries, International Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks, International Plan of Action for the Management of Fishing Capacity* (Rom, FN:s livsmedels och jordbruksorganisation (FAO), 1999)

²⁸ Se *Food and Agriculture Organization of the United Nations Technical Guidelines for Responsible Fisheries, No. 9, tillägg I.*

rapportering och tillsyn, samt kontroll av fiskefartyg, även av flaggstater, för att främja den internationella handlingsplanen för att förebygga, hindra och undanröja olagligt, orapporterat och oreglerat fiske,

e) uppmuntra relevanta regionala fiskeförvaltningsorganisationer och institutioner att i samband med fördelningen av andelar av fiskeresurserna beträffande gränsöverskridande och långvandrande fiskbestånd på det fria havet och inom exklusiva ekonomiska zoner ta vederbörlig hänsyn till kuststaters rättigheter, skyldigheter och intressen samt utvecklingsländers särskilda behov, och i detta sammanhang beakta bestämmelserna i FN:s havsrättskonvention och avtalet om genomförande av de bestämmelser i Förenta nationernas havsrättskonvention av den 10 december 1982 som rör bevarande och förvaltning av gränsöverskridande och långvandrande fiskbestånd,

f) avskaffa subventioner som bidrar till olagligt, orapporterat och oreglerat fiske och till överkapacitet och samtidigt fullfölja arbetet inom Världshandelsorganisationen för att klargöra och förbättra dess discipliner rörande fiskesubventioner, med beaktande av denna sektors betydelse för utvecklingsländerna,

g) förstärka samordningen mellan biståndsgivare och partnerskapen mellan internationella finansieringsinstitutioner, bilaterala organ och andra relevanta intressenter för att göra det möjligt för utvecklingsländerna, särskilt de minst utvecklade länderna, små ö-stater under utveckling och länder med övergångsekonomier, att utveckla sin nationella, regionala och subregionala kapacitet när det gäller infrastruktur, integrerad fiskeförvaltning och ett hållbart utnyttjande av fiskerätten,

h) stödja hållbar utveckling av vattenbruk, däribland småskaligt vattenbruk, med tanke på dess växande betydelse för en säker livsmedelsförsörjning och ekonomisk utveckling.

32. I enlighet med kapitel 17 i Agenda 21 främja skydd och förvaltning av oceaner genom insatser på alla nivåer, under det att vederbörlig hänsyn tas till relevanta internationella rättsakter, för att

a) upprätthålla produktivitet och biologisk mångfald i viktiga och sårbara havs- och kustområden, vilket innefattar områden som ligger inom och utanför den nationella jurisdiktionen,

b) genomföra det arbetsprogram som är resultatet av Jakartamandatet om skydd och hållbart utnyttjande av den biologiska mångfalden inom ramen för konventionen om biologisk mångfald²⁹, bland annat genom att snarast möjligt mobilisera finansiella resurser och tekniskt bistånd samt utveckla mänsklig och institutionell kapacitet, framför allt i utvecklingsländerna,

c) utveckla och främja användning av olika tillvägagångssätt och verktyg, däribland ekosystemansatsen, avskaffande av destruktiva fiskemetoder, fastställande senast år 2012 av marina skyddsområden i enlighet med folkrätten och på grundval av vetenskaplig information, däribland representativa nätverk, fiskestopp under vissa perioder eller

²⁹ Se A/51/312, bilaga II, beslut II/10.

inom vissa områden för att skydda uppväxtområden och uppväxtperioder, lämplig användning av kustmark samt planering av avrinningsområden och integrering av förvaltningen av havs- och kustområden i viktiga sektorer,

d) utveckla nationella, regionala och internationella program för att hejda förlusten av marin biologisk mångfald, bland annat i korallrev och våtmarker,

e) genomföra konventionen om våtmarker av internationell betydelse i synnerhet såsom livsmiljö för våtmarksfåglar³⁰, däribland det gemensamma arbetsprogrammet med konventionen om biologisk mångfald³¹ och det handlingsprogram som har efterlysts av det internationella korallrevsinitiativet för att förstärka gemensamma förvaltningsplaner och upprätta internationella kontaktnät för våtmarksekosystem i kustområden, däribland korallrev, mangroveskogor, havsväxtområden och lerbankar.

33. Främja genomförandet av det globala handlingsprogrammet för att skydda den marina miljön från landbaserade aktiviteter³² och Montrealdeklarationen om skydd av den marina miljön från landbaserade aktiviteter³³, under perioden från år 2002 till år 2006 med särskild tonvikt på kommunalt avloppsvatten, ändringar av naturförhållanden och förstöring av livsmiljöer och näringsämnen genom insatser på alla nivåer för att

a) underlätta partnerskap, vetenskaplig forskning och spridning av tekniskt kunnande, mobilisera inhemska, regionala och internationella resurser, samt verka för mänsklig och institutionell kapacitetsuppbyggnad, med särskild tonvikt på utvecklingsländernas behov,

b) förstärka utvecklingsländernas kapacitet att utveckla av nationella och regionala program och mekanismer för att integrera målen i det globala handlingsprogrammet och hantera risker och effekter av föroreningar av världshaven,

c) utarbeta regionala handlingsprogram och förstärka sambanden med strategiska planer för hållbar utveckling av kustresurser och marina tillgångar, och i detta sammanhang särskilt beakta områden som är utsatta för snabba miljöförändringar och utvecklingspåfrestningar,

d) göra sitt yttersta för att uppnå hållbara framsteg före nästa konferens år 2006 om det globala handlingsprogrammet rörande skyddet av den marina miljön mot landbaserade aktiviteter.

34. Förbättra sjösäkerheten och skyddet av den marina miljön mot föroreningar genom åtgärder på alla nivåer för att

³⁰ United Nations, *Treaty Series*, vol. 996, nr 14583.

³¹ Se FN:s miljöprogram (UNEP), konventionen om biologisk mångfald (Environmental Law and Institution Programme Activity Centre), juni 1992.

³² A/51/116, bilaga II.

³³ Se E/CN.17/2002/PC.2/15.

a) uppmana stater att ratificera eller ansluta sig till samt genomföra Internationella sjöfartsorganisationens konventioner, protokoll och andra relevanta rättsakter om förbättring av sjösäkerheten och skydd av den marina miljön mot marina föroreningar och miljöförstöring som orsakas av fartyg, däribland användningen av giftiga bottenfärger, och uppmana Internationella sjöfartsorganisationen att överväga starkare mekanismer för att säkerställa att flaggstater genomför dess rättsakter,

b) påskynda åtgärderna för att hantera invaderande främmande arter i barlastvatten och uppmana Internationella sjöfartsorganisationen att slutföra sitt arbete med en internationell konvention om kontroll och hantering av fartygs barlastvatten och sediment.

35. Uppmuntra stater att, givet deras nationella omständigheter och med erinran om punkt 8 i resolution GC (44)/RES/17 som antogs av Internationella atomenergiorganets allmänna konferens samt med hänsyn till de mycket allvarliga effekter som radioaktivt avfall kan ha på miljön och människors hälsa, göra ansträngningar för att granska och ytterligare förbättra säkerhetsåtgärder och internationellt fastställda säkerhetsregler. Samtidigt understryka vikten av effektiva ansvarighetsmekanismer som är tillämpliga på internationella sjötransporter och andra gränsöverskridande transporter av radioaktivt material, radioaktivt avfall och utbränt bränsle, inbegripet ordningar för förhandsanmälan och samråd i enlighet med relevanta internationella rättsakter.

36. Förbättra den vetenskapliga förståelsen och bedömningen av marina ekosystem och ekosystem i kustområden som ett viktigt underlag för bra beslut, genom insatser på alla nivåer för att

a) utöka det vetenskapliga och tekniska samarbetet, däribland integrerade bedömningar på global och regional nivå, lämplig överföring av marinvetenskap och marinteknik för bevarande och förvaltning av levande och icke-levande marina tillgångar, samt utveckla havsobservationskapaciteten för att möjliggöra snabba förutsägelser och analyser av den marina miljöns tillstånd,

b) senast år 2004 etablera en regelbunden process under Förenta nationerna för global rapportering och analys av den marina miljöns tillstånd, vilken skall omfatta socioekonomiska aspekter idag och inom överskådlig framtid med utgångspunkt i befintliga regionala bedömningar,

c) ombesörja kapacitetsutveckling inom marin vetenskap, information och förvaltning, bland annat genom att främja användningen av miljökonsekvensbedömningar, miljöutvärderingar och miljörapporteringsmetoder i samband med projekt och aktiviteter som kan skada kust- och havsmiljöer och deras levande och icke-levande tillgångar,

d) förstärka förmågan hos den mellanstatliga oceanografiska kommittén vid FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur, FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation och andra relevanta internationella, regionala och subregionala organisationer att ombesörja

37. Ett integrerat och allomfattande tillvägagångssätt, som tar hänsyn till flera risker, när det gäller sårbarhet, riskbedömning och katastrofhantering, inbegripet förebyggande, lindring, beredskap, insatser och återhämtning, är grundläggande för en säkrare värld under det tjugoförsta århundradet. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) förstärka den internationella strategins för katastrofbegränsning roll och uppmuntra världssamfundet att tillföra dess fond nödvändiga finansiella resurser,

b) stödja fastställandet av effektiva regionala, subregionala och nationella strategier och vetenskapligt och tekniskt institutionellt stöd till katastrofhantering,

c) förstärka ländernas institutionella kapacitet och främja gemensamma internationella observations- och forskningsåtgärder genom bättre ytbaserad övervakning, ökad användning av satellitdata, spridning av tekniska och vetenskapliga kunskaper samt bistånd till sårbara länder,

d) minska riskerna för översvämning och torka i sårbara länder, bland annat genom att främja skydd och återställande av våtmarker och avrinningsområden, förbättra markanvändningsplanering, förbättra och utvidga tillämpningen av teknik och metoder för att fastställa de negativa effekter som klimatförändringarna kan ha på våtmarker samt i lämpliga fall hjälpa länder som är särskilt sårbara för sådana effekter,

e) förbättra den teknik och de metoder som används för att fastställa klimatförändringarnas effekter och uppmuntra den mellanstatliga panelen för klimatförändringar att fortlöpande göra uppskattningar av dessa negativa effekter,

f) uppmuntra spridning och användning av traditionella och inhemska kunskaper för att lindra katastrofers effekter och främja lokala myndigheters katastrofhanteringsplanering med utgångspunkt i lokala förhållanden, bland annat genom utbildningsverksamhet och medvetandehöjande åtgärder,

g) stödja fortlöpande och frivillig medverkan av icke-statliga organisationer, forskarvärlden och andra samverkande aktörer i hanteringen av naturkatastrofer enligt överenskomna och relevanta riktlinjer,

h) utveckla och förstärka system för tidig varning och informationsnätverk för katastrofhantering i överensstämmelse med den internationella strategin för katastrofbegränsning,

i) utveckla och förstärka kapaciteten på alla nivåer att samla in och sprida vetenskaplig och teknisk information samt förbättra system för tidig varning som används för att förutse extrema väderfenomen, särskilt El Niño/La Niña, genom bistånd till institutioner som hanterar sådana fenomen, däribland Internationella centret för undersökning av väderfenomenet El Niño,

j) främja samarbete för att förebygga, lindra, etablera en beredskap för och säkerställa en insats- och återhämtningskapacitet i samband med

stora tekniska och andra katastrofer med negativ miljöinverkan i syfte att förbättra drabbade länders förmåga att hantera sådana situationer.

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

38. Förändringen av jordens klimat och dess negativa effekter är en gemensam angelägenhet för mänskligheten. Vi är fortfarande djupt oroade över att riskerna för negativa effekter av klimatförändringar ökar för alla länder, men särskilt utvecklingsländer, inbegripet de minst utvecklade länderna och små ö-stater under utveckling, och erkänner att problemen med fattigdom, markförstöring, tillgång till vatten och livsmedel samt människors hälsa i detta sammanhang fortfarande står i centrum för den globala uppmärksamheten. Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändring³⁴ är den viktigaste rättsakten i hanteringen av klimatförändringsfrågan, som är en global angelägenhet, och vi bekräftar ånyo vårt åtagande att uppnå konventionens slutmål att stabilisera koncentrationerna av växthusgaser i atmosfären till en nivå som förhindrar farliga antropogena störningar av klimatsystemet inom en tidsrymd som är tillräcklig för ekosystemens naturliga anpassning till klimatförändringarna, för att säkerställa att livsmedelsproduktionen inte hotas och för en fortsatt hållbar ekonomisk utveckling, i enlighet med vårt gemensamma men differentierade ansvar och vår förmåga. Med erinran om Förenta nationernas Millenniedeklaration, i vilken stats- och regeringscheferna föresatte sig att göra allt som står i deras makt för att säkerställa att Kyotoprotokollet till Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändring³⁵ träder i kraft, helst före tioårsdagen av Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling år 2002, och att påbörja den erforderliga minskningen av utsläppen av växthusgaser, anmodar de stater som har ratificerat Kyotoprotokollet starkt övriga stater att omgående ratificera det. Insatser krävs på alla nivåer för att

- a) fullgöra alla åtaganden och skyldigheter enligt FN:s klimatkonvention,
- b) samarbeta för att uppfylla klimatkonventionens mål,
- c) ge tekniskt och finansiellt bistånd till och ombesörja kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier i enlighet med åtagandena i klimatkonventionen, inbegripet Marrakechavtalen³⁶,
- d) utveckla och förbättra den vetenskapliga och tekniska kapaciteten, bland annat genom fortsatt stöd till FN:s mellanstatliga panel för klimatförändringar för ett utbyte av vetenskapliga data och information, särskilt i utvecklingsländer,
- e) utveckla och överföra tekniska lösningar,
- f) utveckla och sprida innovativ teknik inom områden som är centrala för utveckling, särskilt energisektorn, och främja investeringar i detta avseende, bland annat genom den privata sektorns medverkan, marknadsorienterade tillvägagångssätt samt en understödjande offentlig politik och internationellt samarbete,

³⁴ A/AC.237/18 (Part II)/Add.1 and Corr. 1, bilaga I.

³⁵ FCCC/CP/1997/7/Add.1, beslut 7/CP.3, bilaga.

³⁶ FCCC/CP/2001/13 och Add.1–4.

g) främja systematiska observationer av jordens atmosfär, landområden och oceaner genom att förbättra övervakningsstationer, öka användningen av satelliter och en lämplig integration av dessa observationer för att sprida högkvalitativa uppgifter som kan användas av alla länder, särskilt utvecklingsländer,

h) förbättra genomförandet av nationella, regionala och internationella strategier för att övervaka jordens atmosfär, landområden och oceaner, vilket i lämpliga fall kan inbegripa strategier för integrerade globala observationer, bland annat med relevanta internationella organisationers medverkan, särskilt de specialiserade organen, i samarbete med klimatkonventionen,

i) stödja initiativ som syftar till att bedöma klimatförändringarnas konsekvenser, till exempel Arktiska rådets initiativ, däribland de miljömässiga, ekonomiska och sociala effekterna på lokal- och ursprungssamhällen.

39. Utöka samarbetet på internationell, regional och nationell nivå för att minska luftföroreningar, däribland gränsöverskridande luftföroreningar, surt nedfall och ozonuttuning, med beaktande av Rioprinciperna, däribland principen om att staterna har ett gemensamt men differentierat ansvar eftersom deras bidrag till den globala miljöförstörelsen varierar. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) förstärka kapaciteten hos utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier att mäta, minska och fastställa luftföroreningarnas effekter, däribland deras effekter på hälsan, och ge finansiellt och tekniskt stöd till sådan verksamhet,

b) underlätta genomförandet av Montrealprotokollet om ämnen som bryter ned ozonskiktet genom att säkerställa att tillräckliga medel anslås till dess fond fram till år 2005,

c) fortsätta att stödja den konkreta ordning för skydd av ozonskiktet som fastställs i Wienkonventionen om skydd av ozonskiktet och Montrealprotokollet, däribland dess mekanism för efterlevnad,

d) fram till år 2010 förbättra utvecklingsländernas tillgång till ekonomiskt överkomliga, tillgängliga, kostnadseffektiva, säkra och miljövänliga alternativ till ämnen som bryter ned ozonskiktet och hjälpa dem att följa tidtabellen för avveckling enligt Montrealprotokollet, med beaktande av de vetenskapliga och tekniska sambanden mellan uttunningen av ozonskiktet och klimatförändringarna,

e) vidta åtgärder för att ta itu med den olagliga handeln med ämnen som bryter ned ozonskiktet.

40. Jordbruket spelar en avgörande roll för att tillgodose behoven hos en växande global befolkning och är oupplösligt förbundet med fattigdomsutrotning, särskilt i utvecklingsländerna. Det är absolut nödvändigt att stärka kvinnornas roll på alla nivåer och i fråga om alla aspekter av landsbygdsutveckling, jordbruk, näringstillförsel och en säker livsmedelsförsörjning. Ett hållbart jordbruk och en hållbar landsbygdsutveckling är förutsättningar för genomförandet av en integrerad strategi för att öka livsmedelsproduktion och förbättra

a) uppnå målet i Millenniedeklarationen att fram till år 2015 halvera den andel av världens befolkning som svälter och förverkliga deras rätt till en levnadsstandard som är tillräcklig för deras egen och deras familjers hälsa och välbefinnande, inbegripet föda, bland annat genom att främja en säker livsmedelsförsörjning och bekämpa svält i kombination med åtgärder för att angripa fattigdom, i överensstämmelse med resultatet av Världslivsmedelstoppmötet och, för undertecknande stater, med den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter³⁷,

b) utveckla och genomföra planer för integrerad markförvaltning och vattenanvändning som grundas på hållbar användning av förnybara resurser och på samlade bedömningar av socioekonomiska och miljömässiga möjligheter, samt förstärka kapaciteten hos stater, lokala myndigheter och samhällen att övervaka och förvalta mark- och vattenresursernas kvantitet och kvalitet,

c) öka kunskaperna om hållbar användning, skydd och förvaltning av vattenresurser för att främja långsiktig hållbarhet när det gäller sötvattens-, kust- och havsmiljöer,

d) främja program för att på ett hållbart sätt förbättra markens produktivitet och effektivisera vattenresursanvändningen inom jordbruk, skogsbruk, våtmarker, icke-industriellt fiske och vattenbruk, särskilt genom traditionella och lokalt baserade tillvägagångssätt,

e) stödja utvecklingsländernas ansträngningar att skydda oaser mot silt, markförstöring och ökad salthalt genom lämpligt tekniskt och finansiellt bistånd,

f) öka kvinnors deltagande i alla aspekter och på alla nivåer av ett hållbart jordbruk och en säker livsmedelsförsörjning,

g) med stöd från relevanta internationella organisationer integrera befintliga informationssystem om markanvändningsmetoder genom att förstärka nationell forskning, rådgivningstjänster och jordbrukarorganisationer för att få till stånd ett utbyte av bra metoder mellan jordbrukare, till exempel miljövänlig lågkostnadsteknik,

h) i lämpliga fall anta åtgärder som skyddar inhemska resursförvaltningssystem och stödjer medverkan av alla lämpliga intressenter, såväl kvinnor som män, i landsbygdsplanering och landsbygdsutveckling,

i) anta en politik och genomföra lagar som garanterar väldefinierade och verkställbara rättigheter när det gäller mark- och vattenanvändning och främja rättssäkerhet beträffande markinnehav, med insikt om att det finns olika nationella lagar eller system för tillgång till mark och markinnehav, samt ge tekniskt och finansiellt bistånd till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier som genomför markinnehavsreformer för att förbättra de hållbara försörjningsmöjligheterna,

³⁷ Se generalförsamlingens resolution 220 A (XXI), bilaga.

j) vända trenden av minskad offentlig finansiering av ett hållbart jordbruk, ge lämpligt tekniskt och finansiellt bistånd, främja den privata sektorns investeringar och stödja ansträngningar i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier för att förstärka kapaciteten när det gäller jordbruksforskning och naturresursförvaltning samt spridningen av forskningsresultat till jordbrukssamhällen,

k) använda marknadsbaserade incitament för jordbruksföretag och jordbrukare för att övervaka och förvalta vattenanvändning och vattenkvalitet, bland annat genom att tillämpa sådana metoder som småskalig konstbevattning och återvinning och återanvändning av avloppsvatten,

l) förbättra tillträdet till befintliga marknader och utveckla nya marknader för jordbruksprodukter med ett mervärde,

m) öka saneringen av tidigare exploaterad mark i utvecklade länder och länder med övergångsekonomier, med lämpligt tekniskt bistånd om föroreningar utgör ett allvarligt problem,

n) utöka det internationella samarbetet för att bekämpa olaglig odling av narkotiska växter, med beaktande av deras negativa sociala, ekonomiska och miljömässiga effekter,

o) främja program för miljövänlig, effektiv och ändamålsenlig användning av metoder för jordförbättring och skadedjursbekämpning inom jordbruket,

p) förstärka och förbättra samordningen av befintliga initiativ för att bidra till en ökad hållbar jordbruksproduktion och en säker livsmedelsförsörjning,

q) uppmana länder som inte redan har gjort detta att ratificera det internationella fördraget om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk³⁸,

r) främja bevarande, hållbar användning och förvaltning av traditionella och inhemska jordbrukssystem och förstärka inhemska modeller för jordbruksproduktion.

41. Förstärka genomförandet av Förenta nationernas konvention för bekämpning av ökenspridning i de länder som drabbas av allvarlig torka och/eller ökenspridning, särskilt i Afrika, i syfte att angripa orsakerna till ökenspridning och markförstöring så att mark kan bevaras och återställas samt angripa den fattigdom som är ett resultat av markförstöring. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

(a) mobilisera tillräcklig och förutsägbar finansiering, tekniköverföring och kapacitetsuppbyggnad på alla nivåer,

b) utforma nationella handlingsprogram för att säkerställa ett snabbt och effektivt genomförande av konventionen och därmed sammanhängande projekt, med stöd från världssamfundet, bland annat genom decentraliserade projekt på lokal nivå,

c) uppmuntra Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändring, konventionen om biologisk mångfald och

³⁸ Report of the Conference of the Food and Agriculture Organization of the United Nation, Thirty-first Session, Rome, 2–13 November 2001 (C2001/REP), tillägg D.

konventionen för bekämpning av ökenspridning att under utarbetandet och genomförandet av planer och strategier inom ramen för respektive konvention, och med vederbörlig hänsyn till deras respektive mandat, fortsätta att eftersträva och öka synergieffekter,

d) integrera åtgärder för att förhindra och bekämpa ökenspridning samt för att lindra effekterna av torka genom en relevant politik och relevanta program, till exempel strategier för mark-, vatten- och skogsförvaltning, jordbruk, landsbygdsutveckling, system för tidig varning, miljö, energi, naturresurser, hälsa och utbildning, fattigdomsutrotning samt hållbar utveckling,

e) säkerställa ekonomiskt överkomlig tillgång till information på lokal nivå för att förbättra övervakningen och ge tidig varning när det gäller ökenspridning och torka,

f) uppmana Globala miljöfondens (GEF) andra församling att skrida till handling beträffande GEF-rådets rekommendationer om att markförstöring (ökenspridning och skogsskövling) bör utses till ett av GEF:s fokusområden, som ett sätt för GEF att stödja genomförandet av konventionen för bekämpning av ökenspridning samt följdenligt överväga att göra GEF till en finansieringsmekanism för konventionen, med beaktande av partskonferensens prerogativ och beslut och med erkännande av GEF:s och konventionens globala mekanisms kompletterande funktioner när det gäller att tillhandahålla och mobilisera resurser för utformningen och genomförandet av handlingsprogram,

g) förbättra hållbarheten när det gäller gräsmarksresurser genom att förstärka förvaltning och lagtillämpning samt genom finansiellt och tekniskt stöd från världssamfundet till utvecklingsländerna.

42. Bergsekosystem utgör basen för särskilda försörjningsmöjligheter och omfattar viktiga avrinningsområden, biologisk mångfald och ett unikt växt- och djurliv. Många av dem är särskilt ömtåliga och sårbara för klimatförändringarnas negativa effekter och kräver särskilt skydd. Insatser krävs på alla nivåer för att

a) utveckla och främja program, politik och tillvägagångssätt som integrerar de miljömässiga, ekonomiska och sociala komponenterna i en hållbar utveckling av bergsområden och förstärker det internationella samarbetet för dess positiva effekter på program för fattigdomsutrotning, särskilt i utvecklingsländer,

b) genomföra program för att i lämpliga fall motverka skogsskövling, erosion, markförstöring, förlust av biologisk mångfald, störningar av vattenflöden och glaciärens tillbakagång,

c) i lämpliga fall utveckla och genomföra politik och program som tar hänsyn till mäns och kvinnors olika förutsättningar och behov, däribland offentliga och privata investeringar som bidrar till att undanröja orättvisor som bergssamhällen står inför,

d) genomföra program för att främja diversifiering och traditionella ekonomier i bergsområden, hållbara försörjningsmöjligheter och småskaliga produktionssystem, däribland särskilda utbildningsprogram och bättre tillträde till nationella och internationella marknader,

kommunikationer och transportplanering, med beaktande av bergsområdets särskilda känslighet,

e) främja bergssamhällens fullständiga deltagande och medverkan i beslut som berör dem och integrera traditionella kunskaper, arv och värderingar i alla utvecklingsinitiativ,

f) mobilisera nationellt och internationellt stöd för tillämpad forskning och kapacitetsuppbyggnad, ge finansiellt och tekniskt bistånd för ett effektivt uppnående av hållbar utveckling av bergsekosystem i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier samt angripa fattigdomen bland människor som lever i bergsområden med hjälp av konkreta planer, projekt och program, med tillräckligt stöd från alla intressenter och med beaktande av syftet med det internationella året för bergsområden år 2002.

43. Främja hållbar utveckling av turism, däribland icke-förbrukande turism och ekoturism, med beaktande av syftet med det internationella året för ekoturism 2002, Förenta nationernas kulturarvsår 2002, Världstoppmötet om ekoturism år 2002 och dess Quebecdeklaration samt de globala etiska regler för turism som antogs av Världsturistorganisationen för att öka turismens fördelar för värdsamhällenas befolkning, samtidigt som värdsamhällenas kulturella och miljömässiga integritet bevaras och skyddet av ekologiskt känsliga områden och naturarv förbättras. Främja hållbar utveckling av turism och kapacitetsuppbyggnad för att bidra till att förstärka landsbygds- och lokalsamhällen. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) öka det internationella samarbetet, utländska direktinvesteringar och partnerskap med både den privata och den offentliga sektorn på alla nivåer,

b) utveckla program, däribland utbildningsprogram, som uppmuntrar människor att delta i ekoturism, gör det möjligt för ursprungs- och lokalsamhällen att utveckla och dra nytta av ekoturism samt ökar intressenternas medverkan i utvecklingen av turism och bevarandet av kulturarv i syfte att förbättra skyddet av miljö, naturresurser och kulturarv,

c) ge tekniskt bistånd till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier för att stödja hållbar utveckling av och investeringar i turistnäringen, samt program för att informera om turism i syfte att förbättra den inhemska turismen och stimulera framväxten av företag,

d) hjälpa värdsamhällena att hantera besök vid sina turistattraktioner så att de kan dra största möjliga nytta av dem och samtidigt säkerställa minsta möjliga negativa inverkan på och hot mot deras traditioner, kultur och miljö, med stöd från Världsturistorganisationen och andra relevanta organisationer,

e) främja en diversifiering av den ekonomiska verksamheten, bland annat genom att underlätta marknadstillträde och tillgång till kommersiell information, samt deltagande av framväxande lokala företag, särskilt små och medelstora företag.

44. Den biologiska mångfalden, som spelar en avgörande roll för en övergripande hållbar utveckling och fattigdomsutrotning, är oumbärlig för vår planet, för människors välbefinnande och för befolkningars försörjningsmöjligheter och kulturella integritet. Idag minskar den biologiska mångfalden emellertid snabbare än någonsin tidigare på grund av mänsklig verksamhet. Denna utveckling kan bara vändas om ett bevarande och hållbart utnyttjande av den biologiska mångfalden gynnar människor på lokal nivå, särskilt i ursprungsländer för genetiska resurser i enlighet med artikel 15 i konventionen om biologisk mångfald. Denna konvention är den viktigaste rättsakten för att säkerställa ett bevarande och hållbart utnyttjande av den biologiska mångfalden, samt en rättvis och skälig fördelning av de nyttigheter som uppstår vid användning av genetiska resurser. För att förverkliga konventionens tre mål på ett effektivare och mer sammanhållet sätt och senast år 2010 avsevärt minska den nuvarande förlusten av biologisk mångfald krävs nya och additionella finansiella och tekniska resurser till utvecklingsländerna samt insatser på alla nivåer för att

a) integrera konventionens mål i globala, regionala och nationella sektoriella och tvärsektoriella program och politiska strategier, särskilt i länders och internationella finansieringsinstitutioners program och politiska strategier för ekonomiska sektorer,

b) främja det fortlöpande arbetet inom ramen för konventionen när det gäller hållbart utnyttjande av den biologiska mångfalden, däribland hållbar turism, som en övergripande fråga som är relevant för olika ekosystem, sektorer och tematiska områden,

c) uppmuntra effektiva synergieffekter mellan konventionen och andra multilaterala miljööverenskommelser, bland annat genom utveckling av gemensamma planer och program när det gäller gemensamma ansvarsområden och frågor, under det att vederbörlig hänsyn tas till respektive mandat,

d) genomföra konventionen och dess bestämmelser, inbegripet aktiv uppföljning av dess arbetsprogram och beslut genom nationella, regionala och globala handlingsprogram, särskilt de nationella strategierna och handlingsplanerna för biologisk mångfald, och förstärka deras integrering i relevanta tvärsektoriella strategier, program och politiska strategier, samt de som rör hållbar utveckling och fattigdomsutrotning, inbegripet initiativ som främjar ett lokalt baserat hållbart utnyttjande av den biologiska mångfalden,

e) främja en bred tillämpning och vidareutveckling av ekosystemansatsen, såsom den närmare utformas i det fortlöpande arbetet inom ramen för konventionen,

f) främja konkret internationellt stöd och partnerskap för bevarande och hållbart utnyttjande av den biologiska mångfalden, däribland i ekosystem, på platser som utgör världsarv och för att skydda utrotningshotade arter, särskilt genom en lämplig kanalisering av finansiella resurser och teknik till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier,

g) i syfte att verkligen bevara och hållbart utnyttja den biologiska mångfalden, främja och stödja initiativ för särskilt artrika områden och

andra områden som är oundgängliga för den biologiska mångfalden, samt främja utvecklingen av nationella och regionala ekologiska nätverk och korridorer,

h) ge finansiellt och tekniskt stöd till utvecklingsländer, bland annat i form av kapacitetsuppbyggnad, i syfte att förbättra de inhemska och lokalt baserade ansträngningarna att bevara den biologiska mångfalden,

i) förstärka nationella, regionala och internationella ansträngningar att kontrollera invaderande främmande arter, som är en av huvudorsakerna till förluster av biologisk mångfald, och uppmuntra utvecklingen av effektiva arbetsprogram på alla nivåer beträffande invaderande främmande arter,

j) om inte annat följer av den nationella lagstiftningen, erkänna rättigheter för lokal- och ursprungssamhällen som är i besittning av traditionella kunskaper, innovationer och metoder och, med deras medverkan och godkännande, utveckla och genomföra mekanismer för att på ömsesidigt överenskomna villkor fördela nyttan av utnyttjandet av dessa,

k) uppmuntra och göra det möjligt för alla intressenter att bidra till uppnåendet av konventionens mål och särskilt erkänna ungdomars, kvinnors och ursprungs- och lokalsamhällets särskilda roll när det gäller den biologiska mångfaldens bevarande och hållbara utnyttjande,

l) främja ursprungs- och lokalsamhällets faktiska deltagande i beslutsfattandet och utformningen av politiken när det gäller utnyttjandet av deras traditionella kunskaper,

m) uppmuntra tekniskt och finansiellt stöd till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier i deras ansträngningar att i lämpliga fall utveckla och genomföra bland annat nationella sui generis-system och traditionella system för att bevara och hållbart utnyttja den biologiska mångfalden i enlighet med sina prioriteringar och sin lagstiftning,

n) främja en bred tillämpning av och fortsatt arbete med Bonnriktlinjerna om tillgång till genetiska resurser och en rättvis och skälig fördelning av de nyttigheter som uppstår vid utnyttjande av dem, för att hjälpa parterna till konventionen i utvecklingen och utformningen av rättsliga, administrativa och politiska bestämmelser om tillgång till och fördelning av nyttigheter, samt avtal och andra överenskommelser på ömsesidigt överenskomna villkor för tillgång till och fördelning av nyttigheter,

o) inom ramen för konventionen om biologisk mångfald och med hänsyn till Bonnriktlinjerna förhandla fram en internationell ordning för att främja och säkerställa en rättvis och skälig fördelning av de nyttigheter som uppstår vid utnyttjande av genetiska resurser,

p) uppmuntra ett framgångsrikt slutförande av pågående processer inom Världsförbundet för den intellektuella äganderätten (WIPO:s) mellanstatliga kommitté för immaterialrätt och genetiska resurser, traditionella kunskaper och folkliga traditioner, och den särskilda arbetsgruppen rörande artikel 8 j och därmed sammanhängande bestämmelser i konventionen,

q) främja genomförbara åtgärder beträffande tillgång till resultat och nyttigheter som uppstår till följd av bioteknik baserad på genetiska resurser, i enlighet med artiklarna 15 och 19 i konventionen, bland annat genom ett utökat vetenskapligt och tekniskt samarbete inom bioteknik och biosäkerhet, vilket kan innefatta utbyte av experter, utbildning av arbetskraft och utveckling av forskningsinriktad institutionell kapacitet,

r) för att förbättra synergieffekter och ömsesidigt stöd, med beaktande av beslut inom ramen för relevanta avtal, förutsättningslöst främja diskussioner om förhållandet mellan konventionen och avtal rörande internationell handel och immaterialrättigheter, på det sätt som beskrivs i ministerdeklarationen från Doha³⁹,

s) främja genomförandet av arbetsprogrammet för det globala taxonomiinitiativet,

t) uppmana alla stater som ännu inte har ratificerat konventionen, konventionens Cartagena-protokoll om biosäkerhet⁴⁰ och andra avtal som rör biologisk mångfald att göra detta och uppmana stater som har ratificerat dem att verka för deras faktiska genomförande på nationell, regional och internationell nivå och i detta sammanhang ge tekniskt och finansiellt stöd till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier.

45. Skogar och träd täcker nästan en tredjedel av jordens yta. En hållbar skogsförvaltning av både naturliga och planterade skogar som används för produktion av virke och andra nyttigheter är nödvändig för att uppnå hållbar utveckling och är dessutom ett viktigt medel för att utrota fattigdom, avsevärt minska skogsskövlingen, hejda förlusterna av skogars biologiska mångfald och mark- och resursförstörelsen samt främja en säkrare livsmedelsförsörjning och tillgång till säkert dricksvatten och ekonomiskt överkomlig energi. Dessutom framhäver den de många gynnsamma effekterna av både naturliga och planterade skogar och träd och bidrar till planetens och mänsklighetens välbefinnande. Att åstadkomma en hållbar skogsförvaltning på nationell och global nivå, bland annat genom partnerskap mellan berörda stater och intressenter, däribland den privata sektorn, ursprungs- och lokalsamhällen och icke-statliga organisationer, är ett grundläggande mål för hållbar utveckling. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) stärka det politiska åtagandet att uppnå en hållbar skogsförvaltning genom att göra det till en prioriterad fråga på den internationella politiska dagordningen, och i detta sammanhang ta hänsyn till sambanden mellan skogssektorn och andra sektorer genom integrerade tillvägagångssätt,

b) stödja Förenta nationernas skogsforum, med bistånd från partnerskapet för samarbete i skogsfrågor (CPF), som viktiga mellanstatliga mekanismer för att underlätta och samordna genomförandet av hållbar skogsförvaltning på nationell, regional och

³⁹ Se A/C.2/56/7, bilaga.

⁴⁰ <http://www.biodiv.org/biosafety/protocol.asp>.

global nivå och därmed bidra till bland annat bevarande och ett hållbart utnyttjande av skogarnas biologiska mångfald,

c) med världssamfundets stöd vidta omedelbara åtgärder när det gäller upprätthållandet av nationell skogslagstiftning och olaglig internationell handel med skogsprodukter, däribland biologiska resurser från skogar, och förstärka den mänskliga och institutionella kapaciteten att upprätthålla den nationella lagstiftningen inom dessa områden,

d) vidta omedelbara åtgärder på nationell och internationell nivå för att främja och underlätta möjligheterna att uppnå en hållbar timmeravverkning och för att underlätta tillhandahållandet av finansiella resurser och överföring och utveckling av miljövänlig teknik och därmed motverka ohållbara avverkningsmetoder,

e) utveckla och genomföra initiativ för att hantera behoven i de delar av världen som för närvarande lider av fattigdom och har den mest omfattande skogsskövlingen, om internationellt samarbete skulle välkomnas av de berörda staterna,

f) upprätta och förstärka partnerskap och internationellt samarbete för att främja tillhandahållandet av ökade finansiella resurser, överföring av miljövänlig teknik, handel, kapacitetsuppbyggnad, upprätthållande av skogslagstiftning och samhällsstyrning på alla nivåer samt integrerad mark- och resursförvaltning för att uppnå en hållbar skogsförvaltning, däribland förslagen till insatser från den mellanstatliga skogspanelen och det mellanstatliga skogsforumet,

g) påskynda genomförandet av förslagen till insatser från den mellanstatliga skogspanelen och det mellanstatliga skogsforumet av länder och av partnerskapet för samarbete i skogsfrågor, samt intensifiera ansträngningarna att rapportera till Förenta nationernas skogsforum för att underlätta en bedömning år 2005 av vilka framsteg som har gjorts,

h) erkänna och stödja skogsförvaltningssystem i ursprungs- och lokalsamhällen för att säkerställa dessa samhällens fullständiga och faktiska deltagande i skogsförvaltningen,

i) genomföra det utvidgade och åtgärdsorienterade arbetsprogrammet inom ramen för konventionen om biologisk mångfald om alla typer av biologisk mångfald i skogar, i nära samarbete med forumet, medlemmar i partnerskapet samt andra skogsrelaterade processer och konventioner, med alla relevanta intressenters medverkan.

46. Gruvbrytning, mineraler och metaller är viktiga för många länders ekonomiska och sociala utveckling. Mineraler är oundgängliga för vår moderna livsstil. För att öka bidraget från gruvbrytning, mineraler och metaller till hållbar utveckling krävs insatser på alla nivåer för att

a) stödja ansträngningar att hantera de miljömässiga, ekonomiska, hälsorelaterade och sociala effekterna av och fördelarna med gruvbrytning, mineraler och metaller under deras livscykel, däribland arbetstagares hälsa och säkerhet, och använda flera olika partnerskap, främja befintlig verksamhet på nationell och internationell nivå mellan berörda stater, mellanstatliga organisationer, gruvföretag och gruvarbetare och andra intressenter för att främja öppenhet och ansvarighet när det gäller hållbar gruvbrytning och mineralutvinning,

b) verka för ett ökat deltagande av intressenter, däribland lokal- och ursprungssamhällen och kvinnor, så att de spelar en aktiv roll i mineral-, metall- och gruvexploatering under verksamhetens livscykel liksom efter nedläggning för restaureringsändamål i enlighet med nationella regler och med beaktande av betydande gränsöverskridande effekter,

c) gynna hållbara metoder för gruvbrytning och bearbetning av mineraler genom finansiellt och tekniskt stöd till samt kapacitetsuppbyggnad i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier. Sådana metoder inbegriper småskalig gruvbrytning och, om detta är möjligt och lämpligt, att förbättra förädlingsprocesser, uppgradera vetenskaplig och teknisk information samt återkräva och restaurera förstörda områden.

V. Hållbar utveckling i en globaliserande värld

47. Globaliseringen skapar möjligheter och utmaningar när det gäller hållbar utveckling. Vi erkänner att globaliseringen och det ömsesidiga beroendet skapar nya möjligheter till handel, investerings- och kapitalflöden och tekniska landvinningar, bland annat inom informationstekniken, som gynnar världsekonomins tillväxt, utveckling och en förbättring av levnadsstandarden över hela världen. Samtidigt kvarstår betydande utmaningar, såsom allvarliga finansiella kriser, otrygghet, fattigdom, utslagning och ojämlikhet inom och mellan samhällen. Utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier har särskilda svårigheter att hantera dessa utmaningar och möjligheter. Globaliseringen bör inkludera alla och vara rättvis. Det finns ett starkt behov av politik och åtgärder på nationell och internationell nivå för att hjälpa utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier att effektivt hantera dessa utmaningar och möjligheter. Politiken och åtgärderna bör utformas och genomföras med dessa länders fullständiga och faktiska deltagande. Detta kommer att kräva skyndsamma insatser på alla nivåer för att

a) fortsätta att främja transparenta, rättvisa, regelbaserade, förutsägbara och icke-diskriminerande multilaterala handelssystem och finansiella system som gynnar alla länder i deras strävan att uppnå hållbar utveckling. Stödja slutförandet av arbetsprogrammet i ministerdeklarationen från Doha och genomförandet av Monterreykonsensus. Välkomna beslutet i ministerdeklarationen från Doha att låta utvecklingsländernas behov och intressen stå i centrum för deklarationens arbetsprogram, bland annat genom att förbättra marknadstillträdet för produkter som är av intresse för utvecklingsländer,

b) uppmuntra internationella finansierings- och handelsinstitutioners fortlöpande ansträngningar att säkerställa öppna och transparenta beslutsprocesser och institutionella strukturer,

c) förbättra kapaciteten hos utvecklingsländer, däribland de minst utvecklade länderna, inlandsstater under utveckling och små ö-stater under utveckling, att utnyttja möjligheterna till följd av den liberaliserade

handeln genom internationellt samarbete och åtgärder inriktade på förbättring av produktivitet, diversifiering av handelsvaror, konkurrensförmåga, lokal företagarkapacitet samt utveckling av transport- och kommunikationsinfrastruktur,

d) stödja Internationella arbetsorganisationen och uppmuntra dess fortlöpande arbete med globaliseringens sociala dimension, såsom fastställs i punkt 64 i Monterreykonsensus,

e) förbättra överföringen av samordnat, effektivt och riktat handelsrelaterat tekniskt bistånd och program för kapacitetsuppbyggnad, vilket inbegriper att utnyttja befintliga och framtida möjligheter till marknadstillträde och undersöka förhållandet mellan handel, miljö och utveckling.

48. Genomföra resultaten från ministerkonferensen i Doha bland Världshandelsorganisationens medlemmar, ytterligare förstärka det handelsrelaterade tekniska biståndet och kapacitetsuppbyggnaden och säkerställa utvecklingsländernas meningsfulla, faktiska och fullständiga deltagande i multilaterala handelsförhandlingar genom att låta deras behov och intressen stå i centrum för Världshandelsorganisationens arbetsprogram.

49. På grundval av Rioprinciperna aktivt främja företagens ansvar och ansvarighet, bland annat genom att utforma och faktiskt genomföra mellanstatliga avtal och åtgärder, internationella initiativ, offentlig-privata partnerskap och lämpliga nationella regler samt stödja en fortlöpande förbättring av företagens agerande i alla länder.

50. Förstärka utvecklingsländernas kapacitet att uppmuntra offentliga/privata initiativ som gör information om länder och finansmarknader mer lättillgänglig, exakt, aktuell och utförlig. Multilaterala och regionala finansieringsinstitutioner kan ge ytterligare bistånd för sådana ändamål.

51. Förstärka regionala handels- och samarbetsavtal som är förenliga med det multilaterala handelssystemet mellan utvecklade länder och utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier, liksom mellan utvecklingsländerna själva, i lämpliga fall med stöd från internationella finansieringsinstitutioner eller regionala utvecklingsbanker, i syfte att uppnå målen om hållbar utveckling.

52. Hjälpa utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier att minska den digitala klyftan, skapa digitala möjligheter och ta tillvara informations- och kommunikationsteknikens potential att bidra till utveckling, genom tekniköverföring på ömsesidigt överenskomna villkor och finansiellt och tekniskt stöd samt i detta sammanhang stödja Världstoppmötet om informationssamhället.

53. I Riodeklarationen om miljö och hållbar utveckling sägs att människan står i centrum i strävan mot hållbar utveckling och att hon har rätt till ett hälsosamt och produktivt liv i samklang med naturen. Målen om hållbar utveckling kan inte uppnås om svåra sjukdomar har en stor utbredning, medan en förbättring av hälsan hos hela befolkningen förutsätter att fattigdomen utrotas. Det finns ett angeläget behov av att angripa orsakerna till ohälsa, däribland miljöbetingade orsaker, och deras inverkan på utveckling. Särskild uppmärksamhet bör ägnas kvinnor och barn samt sårbara grupper i samhället, såsom funktionshindrade, äldre människor och ursprungsbefolkningar.

54. Förstärka sjukvårdssystemens kapacitet att erbjuda alla människor effektiv, lättillgänglig och ekonomiskt överkomlig grundläggande vård inriktad på att förebygga, kontrollera och behandla sjukdomar och minska miljöbetingade hälsorisker, i enlighet med de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna och i överensstämmelse med nationella lagar och kulturella och religiösa värderingar samt med beaktande av rapporterna från relevanta FN-konferenser, toppmöten och generalförsamlingens extra möten. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) integrera hälsofrågor, inbegripet hälsofrågor som rör de mest sårbara befolkningarna, i strategier, politik och program för fattigdomsutrotning och hållbar utveckling,

b) främja rättvis och bättre tillgång till ekonomiskt överkomlig och effektiv vård, inbegripet förebyggande hälsovård på alla nivåer i sjukvårdssystemet, till nödvändiga och säkra läkemedel till överkomliga priser, till immunisering och säkra vacciner samt till medicinsk teknik,

c) ge tekniskt och finansiellt bistånd till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier för att genomföra strategin Hälsa för alla, vilket inbegriper system för hälsoinformation och integrerade databaser om utvecklingsrisker,

d) förbättra utvecklingen och ledningen av arbetskraft inom hälso- och sjukvården,

e) främja och utveckla partnerskap för att förbättra hälsoutbildningen och fram till år 2010 öka hälsomedvetandet globalt, om lämpligt med FN-organens medverkan,

f) utforma program och initiativ för att fram till år 2015 minska dödligheten bland barn under fem år med två tredjedelar och bland mödrar med tre fjärdedelar, med utgångspunkt i dödlighetstalen år 2000, samt snarast möjligt minska skillnaderna mellan och inom utvecklade länder och utvecklingsländer. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt att komma till rätta med den oproportionerligt höga och förebyggbara dödligheten bland flickebarn,

g) inrikta forskning och tillämpa forskningsresultat på prioriterade folkhälsofrågor, särskilt de som rör känsliga och sårbara befolkningsgrupper, genom att utveckla nya vacciner, minska

exponeringen för hälsorisker, främja lika tillgång till hälso- och sjukvård, utbildning, medicinsk behandling och teknik samt angripa sekundäreffekterna av dålig hälsa,

h) i lämpliga fall främja bevarande, utveckling och utnyttjande av effektiva traditionella medicinska kunskaper och metoder i kombination med den moderna läkarvetenskapen, erkänna ursprungs- och lokalsamhällets roll som förvaltare av traditionella kunskaper och metoder och samtidigt främja ett effektivt skydd av traditionella kunskaper, där så är lämpligt och i enlighet med folkrätten,

i) säkerställa att kvinnor har lika tillgång till hälso- och sjukvård, med särskild tonvikt på mödravård och akut förlossningsvård,

j) vända sig till alla människor i lämplig ålder för att effektivt främja en hälsosam livsstil, vilket inbegriper reproduktiv och sexuell hälsa, i överensstämmelse med åtagandena och resultaten från de senaste FN-konferenserna och toppmötena, däribland Världstoppmötet för barn, Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling, Internationella befolknings- och utvecklingskonferensen, Världstoppmötet för social utveckling och den fjärde kvinnokonferensen samt deras respektive uppföljningsmöten och rapporter,

k) lansera internationella kapacitetsuppbyggande initiativ, där så är lämpligt, i syfte att fastställa sambanden mellan hälsa och miljö och använda de kunskaper som inhämtas för att skapa en effektivare nationell och regional politik för hantering av miljöbetingade hot mot människors hälsa,

l) överföra och sprida teknik som rör säkert vatten, sanitet och avfallshantering för landsbygds- och stadsområden i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier, med beaktande av landspecifika förutsättningar och jämställdhet mellan kvinnor och män, inklusive särskilda teknikbehov hos kvinnor. Detta skall ske på ömsesidigt överenskomna villkor, genom bland annat offentlig-privata tvärssektoriella partnerskap och med internationellt finansiellt stöd,

m) förstärka och främja Internationella arbetsorganisationens och Världshälsoorganisationens program för att minska antalet yrkesrelaterade dödsfall, skador och sjukdomar och koppla yrkeshygien till det folkhälsofrämjande arbetet som ett sätt att främja folkhälsa och kunskaper,

n) förbättra alla människors tillgång till tillräcklig, säker, kulturellt godtagbar och näringsmässigt adekvat föda, öka skyddet av konsumenters hälsa, angripa brister på mikronäringsämnen och genomföra befintliga internationellt överenskomna åtaganden och relevanta normer och riktlinjer,

o) utveckla eller förstärka förebyggande, främjande och kurativa program för hantering av icke-smittsamma sjukdomar och tillstånd, såsom hjärtkärlsjukdomar, cancer, diabetes, kroniska luftvägssjukdomar, skador, våld och psykisk ohälsa, samt därmed sammanhängande riskfaktorer som alkohol, tobak, en ohälsosam kosthållning och brist på fysisk aktivitet.

55. Inom överenskomna tidsfrister fullgöra alla åtaganden i den åtagandeförklaring om hiv/aids⁴¹ som generalförsamlingen antog vid sitt tjugosjätte extra möte, särskilt målet att fram till år 2005 minska förekomsten av hiv bland unga män och kvinnor i åldern 15–24 år i de mest drabbade länderna med 25 %, och fram till år 2010 uppnå motsvarande minskning globalt, samt bekämpa malaria, tuberkulos och andra sjukdomar, bland annat genom att

a) genomföra nationella preventions- och behandlingsstrategier, regionala och internationella samarbetsåtgärder samt utveckla internationella initiativ för att ge särskild hjälp till barn som har blivit föräldralösa till följd av hiv/aids,

b) fullgöra åtagandena om att tillföra Globala fonden för bekämpning av aids, tuberkulos och malaria tillräckliga resurser, och samtidigt verka för att de mest behövande länderna skall få tillgång till fonden,

c) skydda arbetstagares hälsa och främja arbetarskydd, genom att i lämpliga fall bland annat beakta Internationella arbetsorganisationens frivilliga riktlinjer beträffande hiv/aids och arbetslivet, i syfte att förbättra förhållandena på arbetsplatser,

d) mobilisera tillräckliga offentliga resurser och uppmuntra privata resurser för att finansiera forskning och utveckling om sjukdomar bland fattiga, såsom hiv/aids, malaria och tuberkulos, med inriktning på biomedicinsk och hälsorelaterad forskning samt på utveckling av nya vacciner och läkemedel.

56. Minska förekomsten av luftvägssjukdomar och andra hälsotillstånd som beror på luftföroreningar, särskilt bland kvinnor och barn, genom att

a) förstärka regionala och nationella program, bland annat genom offentlig-privata partnerskap, och med tekniskt och finansiellt bistånd till utvecklingsländerna,

b) stödja avvecklingen av bly i bensin,

c) förstärka och stödja ansträngningar för att minska utsläpp genom användning av renare bränslen och moderna utsläppsbegränsningsmetoder,

d) hjälpa utvecklingsländerna att ge landsbygdssamhällen tillgång till ekonomiskt överkomlig energi, särskilt för att minska beroendet av traditionella bränslen i samband med matlagning och uppvärmning som påverkar kvinnors och barns hälsa.

57. Avveckla bly i blyhaltiga färger och andra källor till mänsklig exponering, sträva efter att särskilt förebygga barns exponering för bly samt förstärka kontroll- och övervakningsarbetet och behandlingen av blyförgiftning.

⁴¹ Generalförsamlingens resolution S-26/2, bilaga.

58. Små ö-stater under utveckling utgör ett särskilt fall när det gäller både miljö och utveckling. Även om de fortfarande går i täten i strävan mot hållbar utveckling i sina länder blir de alltmer kringskurna av det samspel mellan negativa faktorer som framhålls i Agenda 21, i handlingsprogrammet för små ö-stater under utveckling⁴² och i de beslut som antogs vid generalförsamlingens tjugooandra extra möte. Detta inbegriper insatser på alla nivåer för att

a) påskynda det nationella och regionala genomförandet av handlingsprogrammet med hjälp av tillräckliga finansiella resurser via bland annat Globala miljöfondens fokusområden, överföringen av miljövänlig teknik och världssamfundets bistånd till kapacitetsuppbyggnad,

b) fortsatt genomföra en hållbar fiskeförvaltning och förbättra den finansiella avkastningen från fiske genom att i lämpliga fall stödja och förstärka relevanta regionala fiskeförvaltningsorganisationer, såsom den nyligen inrättade Karibiska regionala fiskerimekanismen och avtal som konventionen om bevarande och förvaltning av långvandrande fiskebestånd i västra och centrala Stilla havet,

c) hjälpa små ö-stater under utveckling, bland annat genom särskilda initiativ, att avgränsa och hållbart förvalta sina kustområden, exklusiva ekonomiska zoner och kontinentalsockeln, i förekommande fall inbegripet kontinentalsockelområden mer än 200 sjömil från kustbaslinjen samt genom relevanta regionala förvaltningsinitiativ inom ramen för Förenta nationernas havsrättskonvention och regionala havsprogram inom FN:s miljöprogram,

d) ge stöd, bland annat till kapacitetsuppbyggnad, för utveckling och fortsatt genomförande av

i) delar som specifikt rör små ö-stater under utveckling i arbetsprogram om biologisk mångfald i havs- och kustområden,

ii) sötvattensprogram för små ö-stater under utveckling, bland annat via Globala miljöfondens fokusområden.

e) effektivt minska, förhindra och kontrollera avfall och föroreningar och deras hälsorelaterade effekter genom att senast år 2004 genomföra initiativ för att genomföra det globala handlingsprogrammet om skydd av miljön från landbaserade aktiviteter i små ö-stater under utveckling,

f) inom ramen för utvecklingsagendan från Doha arbeta för att säkerställa att vederbörlig hänsyn tas till små ö-stater under utveckling i de pågående förhandlingarna om och utarbetandet av Världshandelsorganisationens arbetsprogram rörande handel i små ekonomier, eftersom dessa stater har stora strukturella svårigheter att integreras i världsekonomin,

⁴² *Report of the Global Conference on the Sustainable Development of Small Island Developing States, Bridgetown, Barbados, 25 April–6 May 1994* (United Nations publication, Sales No. E.94.I.18 and corrigenda), kap. I, resolution 1, bilaga II.

g) fram till år 2004 utveckla lokalt baserade initiativ för hållbar turism och den kapacitet som krävs för att diversifiera turismprodukterna, under det att kultur och traditioner skyddas och naturresurser effektivt bevaras och förvaltas,

h) ge bistånd till små ö-stater under utveckling för att stödja lokalsamhällen och lämpliga nationella och regionala organisationer i dessa stater när det gäller övergripande riskhantering, åtgärder för att förebygga, lindra och skapa en beredskap för katastrofer samt hjälpa till att lindra konsekvenserna av katastrofer, extrema väderfenomen och andra nödsituationer,

i) stödja slutförandet, och därefter en snabb tillämpning på ömsesidigt överenskomna villkor, av ekonomiska, sociala och miljömässiga sårbarhetsindex och därmed förbundna indikatorer som hjälpmedel i uppnåendet av hållbar utveckling i små ö-stater under utveckling,

j) hjälpa små ö-stater under utveckling att mobilisera tillräckliga resurser och partnerskap för att hantera sina anpassningsbehov till följd av klimatförändringarnas negativa effekter, havsnivåhöjningen och klimatvariationerna, i tillämpliga fall i överensstämmelse med åtagandena enligt Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändring,

k) stödja små ö-stater under utveckling i deras ansträngningar att utveckla den kapacitet och de institutionella system som krävs för att tillämpa immaterialrättsliga ordningar.

59. Stödja tillgången till lämpliga, ekonomiskt överkomliga och miljövänliga energitjänster för hållbar utveckling i små ö-stater under utveckling, genom att bland annat

a) fram till år 2004 förstärka pågående och stödja nya insatser som rör energiförsörjning och energitjänster, bland annat genom FN-systemet och partnerskapsinitiativ,

b) utveckla och främja ett effektivt utnyttjande av energikällor, däribland inhemska energikällor och förnybara energislag, och utveckla kapaciteten i små ö-stater under utveckling när det gäller utbildning, tekniskt kunnande och förstärkning av nationella energiförvaltningsinstitutioner.

60. Ge stöd till små ö-stater under utveckling så att de kan utveckla sin kapacitet och förstärka

a) vårdtjänster för att främja lika tillgång till hälso- och sjukvård,

b) sjukvårdssystem för att på ett hållbart och ekonomiskt överkomligt sätt ge tillgång till de läkemedel och den teknik som behövs för att bekämpa och kontrollera smittsamma och icke-smittsamma sjukdomar, särskilt hiv/aids, tuberkulos, diabetes, malaria och denguefeber,

c) ansträngningarna för att minska och hantera avfall och föroreningar och förbättra kapaciteten att upprätthålla och förvalta

system för distribution av vatten- och sanitetstjänster både på landsbygden och i städer,

Skr. 2002/03:29

Bilaga 2

d) ansträngningarna för att genomföra initiativ som syftar till fattigdomsutrotning, vilka beskrivs i avsnitt II i detta dokument.

61. Genomföra en fullständig och omfattande översyn år 2004 av genomförandet av Barbadosprogrammet för hållbar utveckling i små ö-stater under utveckling, i enlighet med generalförsamlingens resolution S-22/2, och i detta sammanhang begära att generalförsamlingen vid sitt 57:e möte överväger att besluta om ett internationellt möte om hållbar utveckling i små ö-stater under utveckling.

VIII. Hållbar utveckling för Afrika

62. Ända sedan Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling har hållbar utveckling fortsatt att vara ett svåruppnåeligt mål för många afrikanska länder. Fattigdomen kvarstår som en stor utmaning och de flesta länderna i denna världsdelen har inte kunnat dra full nytta av globaliseringens möjligheter, vilket har marginaliserat världsdelen ytterligare. Afrikas ansträngningar för att uppnå hållbar utveckling har försvårats av konflikter, otillräckliga investeringar, begränsningar av marknadstillträde, utbudsbegränsningar, ohållbara skuldbördor, ett historiskt sjunkande offentligt utvecklingsbistånd och effekterna av hiv/aids. Världstoppmötet om hållbar utveckling bör förnya världssamfundets åtagande att ta sig an dessa särskilda utmaningar och resultera i en ny vision som bygger på konkreta insatser för att genomföra Agenda 21 i Afrika. Det nya partnerskapet för Afrikas utveckling (NEPAD) är ett åtagande av de afrikanska ledarna gentemot Afrikas folk. NEPAD grundas på insikten om att partnerskap mellan de afrikanska länderna själva och mellan dem och världssamfundet är viktiga inslag i en gemensam vision för att utrota fattigdom, och målet är att få de afrikanska länderna, såväl var för sig som kollektivt, att slå in på en väg som leder till oavbruten ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling, samtidigt som de deltar aktivt i världsekonomin och den internationella statsgemenskapen. Genom NEPAD fastställs en ram för hållbar utveckling i denna världsdelen som skall komma alla de afrikanska folken till del. Världssamfundet välkomnar NEPAD och lovar att stödja denna vision, bland annat genom syd-syd-samarbete med stöd av till exempel Tokyokonferensen om Afrikas utveckling. Världssamfundet utlovar också stöd till andra befintliga utvecklingsstrukturer som förvaltas och styrs av de afrikanska länderna och omfattar strategier för fattigdomsbekämpning, inbegripet strategidokument för fattigdomsbekämpning (PRSP). För att uppnå hållbar utveckling krävs insatser på alla nivåer för att

a) skapa ett gynnsamt klimat på regional, subregional, nationell och lokal nivå i syfte att uppnå en oavbruten ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling och stödja afrikanska insatser för fred, stabilitet,

säkerhet, konfliktlösning, konfliktprevention, demokrati, god samhällsstyrning och respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inbegripet rätten till utveckling och könsmässigt lika rättigheter,

b) stödja NEPAD:s vision och andra etablerade regionala och subregionala ansträngningar, genom bland annat finansiering, tekniskt och institutionellt samarbete samt utveckling av människors och institutioners kapacitet på regional, subregional och nationell nivå. Detta skall ske i överensstämmelse med ländernas politik, program och nationellt förvaltade och styrda strategier för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, såsom, i tillämpliga fall, strategidokument för fattigdomsbekämpning (PRSP),

c) främja utveckling, överföring och spridning av teknik till Afrika och vidareutveckla den teknik och de kunskaper som finns på afrikanska kompetenscentra,

d) stödja de afrikanska länderna i utvecklingen av effektiva vetenskapliga och tekniska institutioner och forskningsverksamhet som kan utvecklas och anpassas till tekniker i världsklass,

e) stödja utvecklingen av nationella program och strategier för att främja utbildning inom ramen för nationellt förvaltade och styrda fattigdomsbekämpningsstrategier, och förstärka pedagogiska forskningsinstitutioner för att öka kapaciteten att fullt ut stödja de internationellt överenskomna utvecklingsmålen rörande utbildnings inbegripet målen i Millenniedeklarationen om att alla barn, både flickor och pojkar, senast år 2015 skall kunna fullfölja grundskoleutbildningen och att flickor och pojkar skall ha lika tillträde till utbildning på alla nivåer som är av betydelse för landets behov,

f) öka industrins produktivitet, mångfald och konkurrensförmåga i de afrikanska länderna genom en kombination av finansiellt och tekniskt stöd inriktat på utveckling av viktig infrastruktur, tillgång till teknik, etablering av kontaktnät mellan forskningscentra, exportprodukter med högre mervärde, kunskapsutveckling och bättre marknadstillträde för att främja hållbar utveckling,

g) öka bidraget från industrisektorn, inte minst från gruv- och mineralbrytning samt metallframställning, till hållbar utveckling i Afrika genom att stödja utvecklingen av effektiva och transparenta regel- och ledningsstrukturer, högre mervärden, ett brett deltagande, socialt och miljömässigt ansvar, samt ökat marknadstillträde i syfte att skapa ett attraktivt och gynnsamt investeringsklimat,

h) ge finansiellt och tekniskt stöd för att förbättra de afrikanska ländernas kapacitet att genomföra reformer av sin miljölagstiftning och sina institutioner för att uppnå hållbar utveckling, utföra miljökonsekvensbedömningar och i lämpliga fall förhandla om och genomföra multilaterala miljöavtal,

i) utveckla projekt, program och partnerskap med relevanta intressenter och mobilisera resurser för ett effektivt genomförande av resultatet av den afrikanska processen för skydd och utveckling av havs- och kustmiljön,

j) effektivt angripa energiproblemen i Afrika, bland annat genom initiativ för att

i) upprätta och främja program, partnerskap och initiativ för att stödja Afrikas ansträngningar att förverkliga NEPAD-målen beträffande energi, dvs. att inom 20 år ge minst 35 procent av Afrikas befolkning tillgång till energi, särskilt på landsbygden,

ii) ge stöd för att genomföra andra initiativ på energiområdet, däribland främjandet av en renare och effektivare naturgasanvändning och ökad användning av förnybar energi, samt för att förbättra energieffektiviteten och tillgången till avancerad energiteknik, inbegripet renare teknik för fossila bränslen, särskilt på landsbygden och i stadsnära områden,

k) hjälpa de afrikanska länderna att mobilisera tillräckliga resurser för att hantera sina anpassningsbehov till följd av klimatförändringarnas negativa effekter, havsnivåhöjningen och klimatvariationerna. Hjälpa dem att utforma nationella klimatstrategier och lindringsprogram samt fortsätta insatserna för att lindra klimatförändringarnas negativa effekter i Afrika i överensstämmelse med Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändring,

l) stödja de afrikanska ansträngningarna att utveckla ekonomiskt överkomliga transportsystem och transportinfrastruktur som främjar hållbar utveckling och kommunikationsnät i Afrika,

m) med hänvisning till punkt 42, angripa fattigdomen i bergssamhällen i Afrika,

n) ge finansiellt och tekniskt stöd till skogsodling och återplantering av skog i Afrika och utveckla kapaciteten för hållbar skogsförvaltning, inbegripet bekämpning av skogsskövling och åtgärder för att förbättra den politiska och rättsliga ramen för skogssektorn,

63. I syfte att öka kapaciteten att genomföra nationella program ge finansiellt och tekniskt stöd till de afrikanska ansträngningarna att genomföra konventionen för bekämpning av ökenspridning på nationell nivå, i lämpliga fall integrera traditionella kunskapssystem i mark- och naturresursförvaltning, förbättra rådgivningstjänsterna för landsbygdssamhällen samt främja bättre förvaltning av mark och avrinningsområden, bland annat genom bättre jordbruksmetoder som förhindrar markförstöring.

64. Mobilisera finansiellt och annat stöd för att utveckla och förstärka sjukvårdssystem som syftar till att

a) främja lika tillgång till hälso- och sjukvård,

b) på ett hållbart och ekonomiskt överkomligt sätt ge tillgång till de läkemedel och den teknik som behövs för att bekämpa och kontrollera smittsamma sjukdomar, däribland hiv/aids, malaria, tuberkulos och sömnsjuka, samt icke-smittsamma sjukdomar, däribland sjukdomar som är en följd av fattigdom,

c) utveckla kapaciteten hos sjukvårdspersonal och paramedicinsk personal,

d) främja traditionella medicinska kunskaper, där så är lämpligt, inbegripet traditionell läkekonst,

e) forska i och kontrollera ebolafeber.

Skr. 2002/03:29

Bilaga 2

65. Effektivt hantera naturkatastrofer och konflikter, inbegripet deras humanitära och miljömässiga effekter, med insikt om att konflikter i Afrika har omöjliggjort, och i många fall utplånat, både framsteg och insatser inriktade på hållbar utveckling och att de främsta offren har varit samhällets mest sårbara grupper, särskilt kvinnor och barn, genom insatser och initiativ på alla nivåer för att

a) ge finansiellt och tekniskt stöd för att öka de afrikanska ländernas kapacitet, däribland deras institutionella och mänskliga kapacitet, även på lokal nivå, att effektivt hantera katastrofer. Detta omfattar observationssystem, system för tidig varning, analyser, förebyggande, beredskap, insatser och återhämtning,

b) ge stöd till de afrikanska länderna för att göra det möjligt för dem att bättre hantera fördrivning av människor till följd av naturkatastrofer och konflikter och inrätta mekanismer för snabba insatser,

c) stödja de afrikanska ansträngningarna att förebygga, lösa, hantera och lindra effekterna av konflikter samt göra snabba insatser för att avvärja tragiska humanitära följder vid en konfliktsituation,

d) ge stöd till flyktingmottagande länder för att återställa infrastruktur och miljö, däribland ekosystem och livsmiljöer, som skadats i samband med mottagande och placering av flyktingar.

66. Främja integrerad vattenresursutveckling som optimerar positiva effekter bakåt och framåt i distributionskedjan, utveckling och effektiv förvaltning av vattenresurser inom alla användningsområden och skyddet av vattenkvalitet och akvatiska ekosystem, bland annat genom initiativ på alla nivåer för att

a) ge tillgång till drickbart hushållsvatten, hygienutbildning och bättre sanitet och avfallshantering i hushållen genom initiativ inom ramen för av staterna fastställda stabila och transparenta nationella regelsystem för att uppmuntra offentliga och privata investeringar i vattenförsörjning och sanitet som prioriterar de fattigas behov. Detta skall ske med respekt för lokala förhållanden och med deltagande av alla berörda intressenter. Offentliga institutioners och privata företags agerande skall övervakas och deras ansvarighet förstärkas. Utveckla livsviktig infrastruktur för vattenförsörjning, vattennät och vattenrening, och utveckla kapaciteten att underhålla och förvalta vatten- och sanitetssystem både på landsbygden och i städer,

b) utveckla och genomföra strategier och planer för en integrerad förvaltning av flodbäcken och avrinningsområden avseende alla större vattenförekomster i enlighet med punkt 25 ovan,

c) förstärka den regionala, subregionala och nationella kapaciteten beträffande insamling och bearbetning av uppgifter, och beträffande planering, forskning, övervakning, bedömning och tillämpning, samt system för vattenresursförvaltning,

d) skydda vattenresurser, grundvatten och ekosystem i våtmarker mot föroreningar och, vid mycket akut vattenbrist, stödja ansträngningar att utveckla icke-konventionella vattenresurser, däribland energieffektiv, kostnadseffektiv och hållbar avsättning av havsvatten, uppsamling av regnvatten och vattenåtervinning.

67. Uppnå en betydligt bättre hållbar jordbruksproduktivitet och säker livsmedelsförsörjning genom att främja de överenskomna millennieutvecklingsmålen, bland annat i Millenniedeklarationen, särskilt målet att fram till år 2015 halvera andelen människor som svälter, bland annat genom initiativ på alla nivåer för att

a) stödja utvecklingen och genomförandet av ländernas politik och program, däribland de afrikanska ländernas forskningsprogram och utvecklingsplaner för att förnya sin jordbrukssektor och på ett hållbart sätt utveckla sin fiskesektor samt allt efter ländernas behov öka investeringarna i infrastruktur, teknik och rådgivningstjänster. De afrikanska länderna bör senast år 2005 ha börjat utveckla eller genomföra strategier för en säker livsmedelsförsörjning inom ramen för nationella program för fattigdomsutrotning,

b) främja och stödja insatser och initiativ för att säkerställa rättvis tillgång till mark och klargöra rättigheter och skyldigheter beträffande resurser, genom jord- och markinnehavsreformer som respekterar rättssäkerhetsprincipen och har stöd i den nationella lagstiftningen, skapar lånemöjligheter för alla, särskilt kvinnor, och som ger människor makt och inflytande över sina ekonomiska och sociala liv, möjliggör fattigdomsutrotning, ett effektivt och miljösäkert markutnyttjande samt gör det möjligt för kvinnliga producenter att bli beslutsfattare och ägare inom denna sektor, inbegripet rätten att ärva mark,

c) förbättra marknadstillträdet för varor, inbegripet varor från afrikanska länder, särskilt de minst utvecklade länderna, inom ramen för ministerdeklarationen från Doha, utan att föregripa resultatet av förhandlingarna inom Världshandelsorganisationen, samt inom ramen för avtal om förmånsbehandling,

d) ge stöd till afrikanska länder så att de kan öka den regionala handeln och den ekonomiska integrationen mellan afrikanska länder. Uppmuntra och öka investeringar i den regionala marknadsinfrastrukturen,

e) stödja program för boskapsuppfödning som är inriktade på en progressiv och effektiv kontroll av djursjukdomar.

68. Uppnå en säker hantering av kemikalier, särskilt farliga kemikalier och farligt avfall, bland annat genom initiativ för att hjälpa de afrikanska länderna att upprätta nationella kemiska informationssystem, regionala och nationella system och strategier för kemikaliehantering, samt utse kontaktpersoner för kemikaliefrågor.

69. Överbrygga den digitala klyftan och skapa digitala möjligheter i form av accessinfrastruktur, överföring och tillämpning av teknik genom integrerade initiativ för Afrika. Skapa ett gynnsamt ekonomiskt klimat

som lockar investeringar, skynda på befintliga och nya program och projekt för att förbinda viktiga institutioner samt uppmuntra införandet av informations- och kommunikationsteknik i program för stat och näringsliv och i andra delar av ländernas ekonomiska och sociala liv.

70. Stödja Afrikas ansträngningar att uppnå en hållbar turism som bidrar till social och ekonomisk utveckling och till infrastrukturutveckling genom följande åtgärder

a) genomföra projekt på lokal, nationell och subregional nivå med särskild tonvikt på marknadsföring av Afrikas turismprodukter, såsom äventyrsresor, ekoturism och kulturturism,

b) etablera och stödja nationella och gränsöverskridande naturvårdsområden för att främja bevarandet av ekosystem i enlighet med ekosystemansatsen och främja en hållbar turism,

c) respektera lokala traditioner och kulturer och främja utnyttjandet av traditionella kunskaper i naturresursförvaltning och ekoturism,

d) hjälpa värdsamhällena att hantera turismprojekt för att uppnå största möjliga nytta, och samtidigt begränsa de negativa effekterna på deras traditioner, kultur och miljö,

e) stödja bevarandet av Afrikas biologiska mångfald, en hållbar användning av dess komponenter och en rättvis och skälig fördelning av de nyttigheter som uppstår vid utnyttjande av genetiska resurser, i enlighet med ländernas åtaganden i de avtal om biologisk mångfald som de har undertecknat, däribland konventionen om biologisk mångfald och konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter, samt regionala avtal om biologisk mångfald.

71. Stödja de afrikanska länderna i deras ansträngningar att genomföra Habitatagendan och Istanbuldeklarationen genom initiativ för att förstärka den nationella och lokala institutionella kapaciteten när det gäller hållbar urbanisering och boende och bebyggelse. Stödja rimliga bostäder, grundläggande samhällstjänster och utvecklingen av effektiva samhällsstyrningssystem i städer och annan bebyggelse samt förstärka bland annat programmet för vattenförvaltning i afrikanska städer som drivs gemensamt av FN:s program för boende- och bebyggelsefrågor och FN:s miljöprogram.

IX. Andra regionala initiativ

72. Viktiga initiativ för att främja hållbar utveckling har tagits i andra FN-regioner och inom regionala, subregionala och transregionala forum. Världssamfundet välkomnar dessa initiativ och de resultat som redan uppnåtts, uppmanar till åtgärder på alla nivåer för att vidareutveckla dem och uppmuntrar samtidigt ett interregionalt, intraregionalt och internationellt samarbete i detta hänseende och uttrycker sitt stöd för deras fortsatta utveckling och genomförande i regionernas länder.

73. Initiativet för hållbar utveckling i Latinamerika och Karibien är ett åtagande från ledarna i denna region som, på grundval av den plattform för åtgärder på vägen mot Johannesburg år 2002⁴³ som godkändes i Rio de Janeiro i oktober 2001, erkänner betydelsen av regionala åtgärder för hållbar utveckling och beaktar regionens särdrag, delade visioner och kulturella mångfald. Målet är att vidta konkreta åtgärder inom olika områden av hållbar utveckling, till exempel biologisk mångfald, vattenresurser, särskild sårbarhet och hållbara städer, sociala aspekter, inbegripet hälsa och fattigdom, ekonomiska aspekter, inbegripet energi, och institutionella arrangemang, inbegripet kapacitetsuppbyggnad, indikatorer för hållbar utveckling och deltagande av det civila samhället, med hänsyn till de etiska principerna för hållbar utveckling.

74. Initiativet förutser att länderna i regionen vidtar åtgärder som kan främja ett syd-syd-samarbete och räkna med stöd från grupper av länder, samt från multilaterala och regionala organisationer, inbegripet finansieringsinstitutioner. Då initiativet utgör en ram för samarbete är det öppet för partnerskap med regeringar och alla viktiga samhällsgrupper.

B. Hållbar utveckling i Asien och Stilla-havsområdet

75. Med beaktande av målet att halvera andelen människor som lever i fattigdom till år 2015, vilket fastställs i Millenniedeklarationen, erkändes i den regionala plattform för hållbar utveckling i Asien och Stilla-havsområdet⁴⁴ som antogs i Phnom Penh att denna region hyser mer än hälften av världens befolkning och den största andelen av världens befolkning som lever i fattigdom. Följaktligen är hållbar utveckling i denna region av avgörande betydelse för att uppnå hållbar utveckling på global nivå.

76. I den regionala plattformen fastställdes följande sju initiativ för uppföljningsåtgärder: kapacitetsuppbyggnad för hållbar utveckling; fattigdomsbekämpning för hållbar utveckling; renare produktion och hållbar energi; markförvaltning och bevarande av biologisk mångfald; skydd och förvaltning av och tillgång till sötvattenresurser; oceaner, kust- och marinresurser och hållbar utveckling för små ö-stater under utveckling; samt insatser avseende atmosfären och klimatförändringar. Uppföljningsåtgärder för dessa initiativ kommer att vidtas inom ramen för nationella strategier och relevanta regionala och subregionala initiativ, till exempel det regionala handlingsprogrammet för miljövänlig och hållbar utveckling, och Kitakyushu-initiativet för en ren miljö, som antogs vid den fjärde ministerkonferensen om miljö och utveckling i

⁴³ E/CN.17/2002/PC.2/5/Add.2.

⁴⁴ E/CN.17/2002/PC.2/8.

C. Hållbar utveckling i regionen Västasien

77. Regionen Västasien är känd för sina knappa vattenresurser och begränsade bördiga markresurser. Regionen har gjort framsteg mot en mer kunskapsbaserad produktion av handelsvaror med ett högre mervärde.

78. Vid det regionala förberedande mötet enades man om följande prioriteringar: att lindra fattigdomen, minska skuldbördan och uppnå en hållbar förvaltning av naturresurser, inbegripet integrerad förvaltning av vattenresurser, genomförande av program för bekämpning av ökenspridning, integrerad förvaltning av kustområden samt kontroll av land- och vattenföroreningar.

D. Hållbar utveckling i ECE-regionen (Ekonomiska kommissionen för Europa)

79. Vid det regionala ministermötet i Ekonomiska kommissionen för Europa inför Världstoppmötet om hållbar utveckling erkändes regionens viktiga roll och dess skyldigheter i de globala ansträngningarna för att uppnå hållbar utveckling genom konkreta åtgärder. ECE-regionen erkände att skillnaderna i ekonomisk utvecklingsnivå mellan länderna i regionen kan innebära att det krävs olika tillvägagångssätt och mekanismer för genomförandet av Agenda 21. För att på ett ömsesidigt förstärkande sätt ta itu med de tre dimensionerna av hållbar utveckling fastställde regionen prioriterade åtgärder för hållbar utveckling i ECE-regionen i sitt ministeruttalande till toppmötet⁴⁵.

80. För att leva upp till regionens åtagande om hållbar utveckling pågår insatser på regional, subregional och transregional nivå, inbegripet processen Miljö för Europa; Ekonomiska kommissionen för Europas femte ministerkonferens (som äger rum i Kiev i maj 2003); utarbetandet av en miljöstrategi för de tolv länderna i Östeuropa, Kaukasus och Centralasien; Agenda 21 för Centralasien; det arbete för hållbar utveckling som pågår inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling; Europeiska unionens strategi för hållbar utveckling; samt regionala och subregionala konventioner och processer relevanta för hållbar utveckling, inbegripet Konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslut och rätt till omprövning i miljöfrågor (Århuskonventionen), Alpkonventionen, Nordamerikanska kommis-

⁴⁵ ECE/ACC.22/2001/2, bilaga I.

sionen för miljösamarbete, Internationella gränsvattenfördraget, Skr. 2002/03:29
deklarationen från Arktiska rådets ministermöte i Iqaluit, Baltic 21 och Bilaga 2
Agenda 21 för Medelhavsområdet.

X. Medel för genomförande

81. Genomförandet av Agenda 21 och uppnåendet av de internationellt överenskomna utvecklingsmålen, inbegripet målen i Millenniedeklarationen samt i denna genomförandeplan, kräver avsevärt ökade insatser, både från länderna själva och från resten av världssamfundet, på grundval av erkännandet att de enskilda länderna har det primära ansvaret för sin egen utveckling och att den nationella politikens och nationella utvecklingsstrategiers roll kan inte överbetonas, med full hänsyn till Riodeklarationens principer, i synnerhet principen om ett gemensamt men differentierat ansvar, där följande fastslås:

"Stater ska samarbeta i en anda av globalt samförstånd för att bevara, skydda och återställa hälsa och okränkbarhet hos jordens ekosystem. Staterna har ett gemensamt ansvar härför men det är olika utformat på grund av deras olika bidrag till den globala miljöförstöringen. De utvecklade länderna erkänner sitt ansvar i de internationella strävandena mot en hållbar utveckling med hänsyn till de påfrestningar som deras samhällen utsätter den globala miljön för och med tanke på de teknologiska och finansiella resurser som de förfogar över."

De internationellt överenskomna utvecklingsmålen, inbegripet målen i Millenniedeklarationen, Agenda 21 och denna genomförandeplan, kommer att kräva ett betydligt större flöde av finansiella resurser i enlighet med vad som utarbetats i Monterreykonsensus, inbegripet genom nya och additionella finansiella resurser, särskilt till utvecklingsländerna, till stöd för genomförandet av nationell politik och nationella program som länderna själva utarbetat, förbättrade handelsmöjligheter, tillgång till och överföring av miljövänlig teknik på ömsesidigt överenskomna koncessionella och förmånliga villkor, utbildning och medvetandehöjande åtgärder, kapacitetsuppbyggnad, information för beslutsfattande och den vetenskapliga kapaciteten, inom den överenskomna tidsram som krävs för att uppfylla dessa mål och initiativ. För att uppnå resultat i denna riktning kommer det att krävas att världssamfundet genomför resultaten av viktigare FN-konferenser, till exempel de handlingsprogram som antogs vid FN:s tredje konferens om de minst utvecklade länderna⁴⁶, den globala konferensen om hållbar utveckling för små ö-stater under utveckling samt relevanta internationella avtal efter år 1992, i synnerhet de inom ramen för den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering och Världshandelsorganisationens fjärde ministerkonferens, samt bygger vidare på dessa som ett led i processen för att uppnå hållbar utveckling.

⁴⁶ A/CONF.192/13.

82. Det första steget för att säkerställa att det 21:a århundradet blir ett århundrade som präglas av hållbar utveckling för alla blir att mobilisera och effektivisera utnyttjandet av finansiella resurser och skapa de nationella och internationella ekonomiska förutsättningar som är nödvändiga för att uppfylla de internationellt överenskomna utvecklingsmålen, inbegripet målen i Millenniedeklarationen, om att undanröja fattigdom, förbättra de sociala villkoren, höja levnadsstandarden och skydda vår miljö.

83. I vår gemensamma strävan efter tillväxt, fattigdomsutrotning och hållbar utveckling är det en avgörande utmaning att säkerställa de interna ekonomiska villkor som är nödvändiga för att mobilisera inhemskt sparande, både offentligt och privat, upprätthålla en tillräckligt hög investeringsproduktivitet och öka den mänskliga kapaciteten. En central uppgift är att förbättra effektiviteten, sammanhållningen och samstämmigheten i den makroekonomiska politiken. Ett gynnsamt inhemskt klimat är en förutsättning för att mobilisera inhemska resurser, öka produktiviteten, minska kapitalflykten, stödja den privata sektorn och attrahera och effektivt utnyttja internationella investeringar och bistånd. Världssamfundet bör stödja de ansträngningar som görs för att skapa ett sådant klimat.

84. Främja ökade inflöden av utländska direktinvesteringar i syfte att stödja utvecklingsländernas insatser att uppnå hållbar utveckling, inbegripet infrastrukturutveckling, och öka de fördelar som utländska direktinvesteringar för med sig för utvecklingsländerna, med särskild tonvikt på följande

a) skapa de inhemska och internationella förhållanden som krävs för att främja kraftiga ökningar av inflödet av utländska direktinvesteringar till utvecklingsländerna, i synnerhet till de minst utvecklade länderna, vilket är en nödvändig förutsättning för hållbar utveckling, särskilt flöden av utländska direktinvesteringar för utveckling av infrastruktur och andra prioriterade områden i utvecklingsländerna som kompletterar de inhemska resurser de själva har mobiliserat,

b) stimulera utländska direktinvesteringar i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier genom exportkrediter, vilket kan ge ett viktigt bidrag till hållbar utveckling.

85. Erkänna att det kommer att krävas en avsevärd ökning av offentligt utvecklingsbistånd och andra resurser för att utvecklingsländerna skall kunna uppnå de internationellt överenskomna utvecklingsmålen, inbegripet målen i Millenniedeklarationen. För att mobilisera stöd för offentligt utvecklingsbistånd kommer vi att samarbeta för att ytterligare förbättra handlingsprogram och utvecklingsstrategier, både nationellt och internationellt, i syfte att öka biståndets effektivitet, genom att vidta åtgärder för att

a) se till att de åtaganden om ett ökat offentligt utvecklingsbistånd som flera utvecklade länder tillkännagav vid den internationella

konferensen om utvecklingsfinansiering omsätts i handling. Anmoda de utvecklade länder som ännu inte har gjort detta att vidta konkreta åtgärder för att uppnå målet för det offentliga utvecklingsbiståndet till utvecklingsländerna på 0,7 % av BNP och faktiskt fullgöra sina åtaganden om sådant bistånd till de minst utvecklade länderna, i enlighet med punkt 83 i handlingsprogrammet för de minst utvecklade länderna för årtiondet 2001–2010⁴⁷, som antogs i Bryssel den 20 maj 2001. Vi uppmuntrar dessutom utvecklingsländerna att bygga vidare på de framsteg som har gjorts för att säkerställa att offentligt utvecklingsbistånd används effektivt för att bidra till att uppnå utvecklingsmål och andra mål i enlighet med resultaten av den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering. Vi erkänner de ansträngningar som gjorts av alla givare, lovordar de givare vars bidrag överstiger, når upp till eller närmar sig målen, och understryker vikten av åtagandet att undersöka vilka medel och tidsramar som är nödvändiga för att uppnå målen,

b) uppmuntra mottagar- och givarländer, samt internationella institutioner, att göra det offentliga utvecklingsbiståndet mer effektivt för fattigdomsutrotning, hållbar ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling. Att i detta avseende intensifiera de multilaterala och bilaterala finansierings- och utvecklingsinstitutionernas insatser, i enlighet med punkt 43 i Monterreykonsensus, särskilt för att harmonisera deras operativa förfaranden så att de uppfyller högsta möjliga standard, för att minska transaktionskostnaderna och göra utbetalning och överlämnande av offentligt utvecklingsbistånd flexibla och mer lyhörda för utvecklingsländernas behov, med hänsyn till nationella utvecklingsbehov och mål som mottagarländerna själva förvaltar, samt att på begäran använda sig av utvecklingsstrukturer som förvaltas och drivs av utvecklingsländerna själva och som inbegriper nationella strategier för fattigdomsbekämpning, inbegripet nationella strategidokument för fattigdomsbekämpning (PRSP), för att förmedla bistånd.

86. Fullt ut och effektivt utnyttja befintliga finansieringsmekanismer och finansieringsinstitutioner, bland annat genom insatser på alla nivåer för att

a) förstärka pågående ansträngningar för att reformera den befintliga internationella finansiella strukturen, främja ett öppet, rättvist och allomfattande system som kan göra det möjligt för utvecklingsländerna att effektivt delta i de internationella ekonomiska beslutsprocesserna och institutionerna, samt att effektivt och på jämlika villkor delta i utformningen av finansiella standarder och koder,

b) främja bland annat insatser i avsändar- och mottagarländerna för att förbättra insynen i och informationen om finansiella flöden och därmed bidra till stabiliteten i den internationella finansiella miljön. Åtgärder som lindrar effekterna av alltför volatila kortfristiga kapitalrörelser är betydelsefulla och måste övervägas,

⁴⁷ A/CONF.181/11.

c) arbeta för att säkerställa att medel i lämpliga fall ställs till internationella organisationers och organs förfogande för verksamheter, program och projekt avseende hållbar utveckling och att det sker snabbt och på säkrare och mer förutsägbara villkor,

d) uppmuntra den privata sektorn, däribland transnationella bolag, privata stiftelser och det civila samhällets institutioner, att ge finansiellt och tekniskt stöd till utvecklingsländer,

e) stödja nya och befintliga finansieringsmekanismer inom den offentliga/privata sektorn för utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier, för att gynna särskilt småföretagare och små, medelstora och lokalt baserade företag och för att förbättra deras infrastruktur, och samtidigt säkerställa insyn i och ansvarighet avseende sådana mekanismer.

87. Välkomna den framgångsrika och betydande tredje påfyllnaden av Globala miljöfonden, som kommer att göra det möjligt för fonden att ta itu med finansieringsbehoven inom nya och befintliga prioriterade områden och fortsätta vara lyhörd för mottagarländernas behov och problem, i synnerhet utvecklingsländernas, och vidare uppmuntra Globala miljöfonden att trycka på för ökade medel från offentliga och privata nyckelorganisationer, förbättra sin förvaltning av medlen genom snabbare och rationaliserade förfaranden samt förkorta sin projektcykel.

88. Undersöka nya typer av offentliga och privata innovativa finansieringskällor för utvecklingsändamål, under förutsättning att dessa källor inte lägger oskäligt tunga bördor på utvecklingsländerna, med beaktande av förslaget att använda tilldelning av särskilda dragningsrätter för utvecklingsändamål, i enlighet med punkt 44 i Monterreykonsensus.

89. Minska ohållbara skuldbördor genom bland annat skuldlättnader och i lämpliga fall skuldavskrivningar och andra innovativa mekanismer som syftar till att ta ett samlat grepp för att lösa utvecklingsländernas skuldproblem, i synnerhet för de fattigaste och mest skuldyngda länderna. Skuldlättnadsåtgärder bör i lämpliga fall därför drivas på kraftfullt och skyndsamt, bland annat inom ramen för Paris- och Londonklubbarna och andra relevanta forum, i syfte att bidra till en hållbar skuldsituation och främja hållbar utveckling, samtidigt som det erkänns att låntagare och långivare måste dela ansvaret för att förhindra och hitta lösningar på ohållbara skuldsituationer och att skuldlättnader kan spela en nyckelroll för att frigöra resurser som sedan kan användas för verksamheter som är förenliga med syftet att uppnå hållbar tillväxt och utveckling. Följaktligen stödjer vi punkterna 47–51 i Monterreykonsensus om utlandsskulder. Överenskommelser om skuldlättnader bör undvika att lägga orättvisa bördor på andra utvecklingsländer. Gåvobiståndet till de fattigaste, mest skuldutsatta länderna bör öka. Länderna uppmuntras att utveckla omfattande nationella strategier för att övervaka och förvalta sin utlandsskuld som en avgörande faktor för att minska nationella sårbarheter. I detta hänseende krävs insatser för att

a) snabbt, effektivt och fullt ut genomföra det utökade initiativet för skuldlättnader till de högst skuldsatta länderna, det s.k. HIPC-initiativet (*Heavily Indebted Poor Countries*), som bör finansieras fullt ut genom ökade resurser, under det att hänsyn i lämpliga fall tas till åtgärder som riktas mot eventuella grundläggande förändringar i de ekonomiska förhållandena i de utvecklingsländer som dras med en ohållbar skuldbörda till följd av naturkatastrofer, allvarliga chocker i fråga om handelsvillkoren eller som drabbats av konflikter, och i detta sammanhang beakta initiativ som har tagits för att minska utestående skulder,

b) uppmuntra alla långivare som ännu inte deltar i HIPC-initiativet att ansluta sig,

c) sammanföra internationella låntagare och långivare i relevanta internationella forum för att snabbt och effektivt omstrukturera ländernas ohållbara skuldsättning och i lämpliga fall ta hänsyn till behovet av den privata sektorns deltagande i lösandet av kriser till följd av skuldsättning,

d) erkänna de problem med att uppnå en hållbar skuldsituation som vissa låginkomstländer utanför HIPC-gruppen har, särskilt de står inför exceptionella omständigheter,

e) uppmuntra prövandet av innovativa mekanismer för att ta ett samlat grepp på skuldproblemen i utvecklingsländer, inbegripet medelinkomstländer och länder med övergångsekonomier. Sådana mekanismer skulle kunna inbegripa skuldavskrivning i utbyte mot investeringar i hållbar utveckling,

f) uppmuntra givarländerna att vidta åtgärder för att säkerställa att resurserna för skuldlättnader inte tas från offentligt utvecklingsbistånd avsett för utvecklingsländer.

90. Vi erkänner den viktiga roll som handel kan spela för att uppnå hållbar utveckling och för att utrota fattigdomen, och uppmanar medlemmar av Världshandelsorganisationen att fullfölja det arbetsprogram som antogs vid den fjärde ministerkonferensen. För att utvecklingsländerna, särskilt de minst utvecklade länderna, skall kunna säkerställa att deras andel i den växande världshandeln står i paritet med deras behov av ekonomisk utveckling, uppmanar vi WTO:s medlemmar att vidta följande åtgärder

a) underlätta anslutningen av alla utvecklingsländer, särskilt de minst utvecklade länderna och länderna med övergångsekonomier, som ansöker om medlemskap i WTO, i enlighet med Monterreykonsensus,

b) stödja det arbetsprogram som antogs vid ministerkonferensen i Doha som ett viktigt åtagande för de utvecklade länderna och utvecklingsländerna att integrera lämplig handelspolitik i sina utvecklingsplaner och program,

c) ge ökat handelsrelaterat tekniskt bistånd, genomföra kapacitetsuppbyggnad och stödja den särskilda fond (*Doha Development Agenda Global Trust Fund*), som inrättades efter ministerkonferensen i Doha, som ett viktigt steg för att säkerställa en stabil och förutsägbart grund för WTO-relaterat tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad,

d) genomföra den nya strategin för tekniskt samarbete för kapacitetsuppbyggnad, tillväxt och integration som stöddes i Dohadeklarationen,

e) fullt ut stödja genomförandet av det integrerade ramverket (*Integrated Framework*) för handelsrelaterat tekniskt bistånd till de minst utvecklade länderna och anmoda givarna att avsevärt öka bidragen till ramverkets förvaltningsfond, i enlighet med ministerdeklarationen från Doha.

91. I enlighet med Dohadeklarationen och relevanta beslut som fattades vid konferensen i Doha är vi fast beslutna att konkret agera för att ta itu med de frågor och problem som tagits upp av utvecklingsländerna avseende genomförandet av vissa WTO-avtal och WTO-beslut, inbegripet de svårigheter och resursbegränsningar de står inför vid uppfyllandet av dessa avtal.

92. Uppmana Världshandelsorganisationens medlemmar att fullgöra de åtaganden som fastställs i ministerdeklarationen från Doha, särskilt med avseende på marknadstillträde, i synnerhet för produkter av betydelse för utvecklingsländernas export, särskilt de minst utvecklade ländernas, genom att vidta följande åtgärder, med hänsyn till punkt 45 i ministerdeklarationen från Doha

a) granska alla bestämmelser om särskild och differentierad behandling i syfte att stärka dem och göra dem mer precisa, effektiva och operationella, i enlighet med punkt 44 i ministerdeklarationen från Doha,

b) sträva efter att minska, eller om så är tillämpligt, undanröja tullar för andra produkter än jordbruksprodukter, inbegripet minskning eller undanröjande av tulltoppar, höga tullar och tulleskalering, samt icke-tariffära handelshinder, i synnerhet för produkter av betydelse för utvecklingsländernas export. Produkttäckningen bör vara omfattande och utan några på förhand fastställda undantag. Förhandlingarna skall fullt ut beakta utvecklingsländernas och de minst utvecklade ländernas särskilda behov och intressen, bland annat genom mindre än fullständig reciprocitet i minskningsåtaganden, i överensstämmelse med ministerdeklarationen från Doha,

c) fullgöra, utan att föregripa förhandlingarnas resultat, åtagandet om övergripande förhandlingar som initierats inom ramen för artikel 20 i Jordbruksavtalet, som nämns i ministerdeklarationen från Doha⁴⁸, i syfte att väsentligt förbättra marknadstillträdet, minska och så småningom avveckla alla former av exportsubventioner och kraftigt minska nationellt stöd som snedvrider handeln, samtidigt som man är överens om att bestämmelserna om särskild och differentierad behandling av utvecklingsländerna skall vara en väsentlig del i alla led av förhandlingar och inbegripas i tidtabeller för koncessioner och åtaganden och i lämpliga fall i de regler och discipliner som skall vara föremål för förhandlingar, för att bli operativt effektiva och för att göra det möjligt för utvecklingsländerna att effektivt beakta sina utvecklingsbehov,

⁴⁸ A/C.2/56/2, bilaga, punkterna 13–14.

inbegripet en säker livsmedelsförsörjning och landsbygdsutveckling. Ta hänsyn till de icke-handelsrelaterade intressen som har tagits upp i förhandlingsförslag från Världshandelsorganisationens medlemmar och bekräfta att icke-handelsrelaterade intressen kommer att beaktas vid förhandlingarna enligt vad som föreskrivs i Jordbruksavtalet, i enlighet med ministerdeklarationen från Doha.

93. Uppmana de utvecklade länder som inte redan har gjort detta att arbeta mot målet om ett tull- och kvotfritt marknadstillträde för export från de minst utvecklade länderna, i enlighet med handlingsprogrammet för de minst utvecklade länderna för årtiondet 2001–2010.

94. Åta sig att aktivt fullfölja Världshandelsorganisationens arbetsprogram för att ta itu med de handelsrelaterade frågor och problem som inverkar på en fullständig integration av små och sårbara ekonomier i det multilaterala handelssystemet på ett sätt som står i proportion till deras särskilda omständigheter och som stödjer deras ansträngningar för att uppnå hållbar utveckling, i enlighet med punkt 35 i deklarationen från Doha.

95. Bygga upp de råvaruberoende ländernas kapacitet att diversifiera sin export, bland annat genom finansiellt och tekniskt bistånd, internationellt stöd för ekonomisk diversifiering och hållbar resursförvaltning och ta itu med råvaruprisernas instabilitet och försämrade handelsvillkor samt förstärka de verksamheter som omfattas av Gemensamma råvarufondens andra konto till stöd för hållbar utveckling.

96. Öka de fördelar som uppstår för utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier genom en liberalisering av handeln, med hjälp av till exempel offentlig-privata partnerskap, genom bland annat insatser på alla nivåer, inbegripet finansiellt stöd till utvecklingsländerna för tekniskt bistånd, teknikutveckling och kapacitetsuppbyggnad, för att

- a) förbättra handelsinfrastrukturen och stärka institutionerna,
- b) öka utvecklingsländernas kapacitet att diversifiera och öka sin export för att kunna hantera råvaruprisernas instabilitet och försämrade handelsvillkor,
- c) Öka mervärdet av utvecklingsländernas export.

97. Fortsätta att verka för att handel, miljö och utveckling skall bli ömsesidigt stödjande i syfte att uppnå hållbar utveckling, genom insatser på alla nivåer för att

- a) anmoda WTO:s kommitté för handel och miljö och WTO:s kommitté för handel och utveckling att, inom ramen för deras respektive mandat, var för sig fungera som ett forum för att fastställa och diskutera utvecklings- och miljöaspekter av förhandlingarna, i syfte att bidra till ett resultat som gynnar hållbar utveckling i enlighet med de åtaganden som har gjorts inom ramen för ministerdeklarationen från Doha,
- b) stödja slutförandet av arbetsprogrammet om subventioner i ministerdeklarationen från Doha för att främja hållbar utveckling och

förbättra miljön, och uppmuntra reformering av subventioner som har avsevärt negativa effekter på miljön och är oförenliga med hållbar utveckling,

c) uppmuntra insatser för att främja samarbete på områdena handel, miljö och utveckling, inbegripet på området för tillhandahållandet av tekniskt bistånd till utvecklingsländerna, mellan WTO:s, UNCTAD:s, UNDP:s och UNEP:s sekretariat samt andra relevanta internationella miljö- och utvecklingsorganisationer och regionala organisationer,

d) uppmuntra en frivillig användning av miljökonsekvensbedömningar som ett viktigt verktyg på nationell nivå för att tydligare klarlägga sambanden mellan handel, miljö och utveckling. Ytterligare uppmuntra länder och internationella organisationer som har erfarenhet av detta att tillhandahålla tekniskt bistånd till utvecklingsländer för dessa ändamål.

98. Främja ett ömsesidigt stöd mellan det multilaterala handelssystemet och de multilaterala miljöavtalen, som är förenligt med målen om hållbar utveckling, till stöd för det arbetsprogram som har antagits inom WTO, och samtidigt erkänna betydelsen av att upprätthålla integriteten hos båda uppsättningarna instrument.

99. Komplettera och stödja ministerdeklarationen från Doha och Monterreykonsensus genom att vidta ytterligare åtgärder på nationell, regional och internationell nivå, bland annat genom offentlig-privata partnerskap, för att förstärka de fördelar som uppstår genom en liberaliserad handel, i synnerhet för utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier, bland annat genom insatser på alla nivåer för att

a) upprätta och stärka befintliga handels- och samarbetsavtal, i överensstämmelse med det multilaterala handelssystemet, i syfte att uppnå hållbar utveckling,

b) stödja frivilliga WTO-förenliga marknadsbaserade initiativ för att upprätta och utvidga inhemska och internationella marknader för miljövänliga varor och tjänster, inbegripet ekologiska produkter, som maximerar miljö- och utvecklingsmässiga fördelar genom, bland annat, kapacitetsuppbyggnad och tekniskt bistånd till utvecklingsländerna. Stödja åtgärder för att förenkla och öka insynen i nationella regler och förfaranden som inverkar på handeln i syfte att stödja exportörer, i synnerhet i utvecklingsländerna.

100. Ta itu med de folkhälsoproblem som många utvecklingsländer och minst utvecklade länder brottas med, särskilt de problem som uppstår till följd av hiv/aids, tuberkulos, malaria och andra epidemier, och samtidigt beakta Dohadeklarationens betydelse för avtalet om handelsrelaterade immateriella rättigheter (TRIPS-avtalet) och folkhälsan⁴⁹, i vilken det fastställs att TRIPS-avtalet inte hindrar och inte bör hindra WTO:s medlemmar från att vidta åtgärder för att skydda folkhälsan. Följaktligen

⁴⁹ Ibid., punkterna 17–19.

bekräftar vi, samtidigt som vi upprepar våra åtaganden i TRIPS-avtalet, att avtalet kan och bör tolkas och genomföras på ett sätt som stödjer WTO-medlemmars rätt att skydda folkhälsan och, i synnerhet, främja allas tillgång till läkemedel.

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

101. Stater bör samarbeta för att främja ett stödjande och öppet internationellt ekonomiskt system som kan bidra till ekonomisk tillväxt och hållbar utveckling i alla länder för att på så sätt bättre kunna ta itu med problemen avseende miljöförstöring. Handelspolitiska åtgärder för miljööndamål bör inte utgöra en godtycklig eller otillbörlig diskriminering eller en förtäckt begränsning av den internationella handeln. Ensidiga åtgärder för lösa miljöproblem utanför importlandets jurisdiktion bör undvikas. Åtgärder för att komma till rätta med gränsöverskridande eller globala miljöproblem bör i möjligaste mån baseras på internationellt samförstånd.

102. Vidta åtgärder som syftar till att undvika och avstå från varje ensidig åtgärd som inte är förenlig med folkrätten och FN-stadgan och som försvårar ett fullständigt uppnående av ekonomisk och social utveckling av befolkningen i de berörda länderna, i synnerhet kvinnor och barn, som utgör ett hinder för deras välbefinnande och gör det svårt för dem att fullt ut åtnjuta sina mänskliga rättigheter, inbegripet allas rätt till en levnadsstandard som säkrar deras hälsa och välfärd och deras rätt till livsmedel, medicinsk vård och nödvändiga sociala tjänster. Säkerställa att livsmedel och läkemedel inte används som verktyg för politiska påtryckningar.

103. Vidta ytterligare effektiva åtgärder för att undanröja hinder för förverkligandet av människors rätt till självbestämmande, i synnerhet människor som lever under kolonialt styre eller utländsk ockupation, som fortsätter att negativt påverka deras ekonomiska och sociala utveckling och är oförenligt med människors värde och värdighet och måste bekämpas och undanröjas. Människor som lever under en utländsk ockupationsmakt måste skyddas i enlighet med bestämmelserna i internationell humanitär rätt.

104. I överensstämmelse med deklarationen om de internationella rättsprinciperna om vänskapliga relationer och samarbete mellan stater i enlighet med FN-stadgan⁵⁰, skall detta inte tolkas som ett godkännande eller en uppmuntran av eventuella åtgärder som skulle omintetgöra eller försämra, fullständigt eller delvis, den territoriella integriteten eller det politiska oberoendet hos suveräna och oberoende stater som agerar i överensstämmelse med principen om människors lika rättigheter och självbestämmande och följaktligen har en regering som företräder hela den befolkning som bor på territoriet utan någon som helst åtskillnad.

* * *

⁵⁰ Generalförsamlingens resolution 2625 (XXV), bilaga.

105. Främja, underlätta eller finansiera tillgång till och utveckling, överföring och spridning av miljövänlig teknik och relaterat tekniskt kunnande, särskilt till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier, på ömsesidigt överenskomna fördelaktiga villkor, till exempel koncessionella eller förmånliga villkor, i enlighet med kapitel 34 i Agenda 21, samt genom skyndsamma insatser på alla nivåer för att

- a) tillhandahålla information på ett effektivare sätt,
- b) öka utvecklingsländernas befintliga institutionella kapacitet att förbättra tillgången till och utvecklingen, överföringen och spridningen av miljövänlig teknik och relaterat tekniskt kunnande,
- c) Främja ländernas kapacitet att själva utreda sina teknikbehov,
- d) upprätta rättsliga ramar och regelverk i både leverantörs- och mottagarländer som påskyndar en kostnadseffektiv överföring av miljövänlig teknik från både den offentliga och den privata sektorn och som stödjer genomförandet av denna,
- e) främja tillgång till och överföring av teknik för system för tidig varning samt till program för katastrofberedskap till utvecklingsländer som är utsatta för naturkatastrofer.

106. Förbättra tekniköverföringen till utvecklingsländerna, särskilt på bilateral och regional nivå, bland annat genom skyndsamma insatser på alla nivåer för att

- a) stärka samverkan och samarbete, kontakter mellan intressenter och nätverk mellan och inom universitet, forskningsinstitut, regeringsorgan och den privata sektorn,
- b) utveckla och förstärka etableringen av kontaktnät mellan relaterade institutionella stödstrukturer, till exempel teknik- och produktivitetscentra, forsknings-, utbildnings- och utvecklingsinstitutioner samt nationella och regionala centra för renare produktion,
- c) upprätta partnerskap som främjar investeringar, tekniköverföring, utveckling och spridning i syfte att hjälpa utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier att utbyta information om bästa praxis och främja biståndsprogram samt uppmuntra ett samarbete mellan företag och forskningsinstitutioner för att förbättra industriell effektivitet, jordbruksproduktivitet, miljöledning och konkurrenskraft,
- d) hjälpa utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier att få tillgång till miljövänlig teknik som är i statlig ägo eller utgör allmän egendom samt befintliga vetenskapliga och tekniska kunskaper som utgör allmän egendom, och att få tillgång till det kunnande och den expertis som krävs för att de självständigt skall kunna utnyttja dessa kunskaper för att uppnå sina utvecklingsmål,
- e) stödja befintliga mekanismer och i lämpliga fall upprätta nya mekanismer för utveckling, överföring och spridning av miljövänlig teknik till utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier.

107. Hjälpa utvecklingsländerna att bygga upp sin kapacitet för att få tillgång till en större del av de multilaterala och globala forsknings- och utvecklingsprogrammen. I detta syfte, och där så är lämpligt, upprätta centra för hållbar utveckling i utvecklingsländer.

108. Gradvis bygga upp ökad vetenskaplig och teknisk kapacitet för hållbar utveckling genom åtgärder för att förbättra samarbetet och partnerskapen inom forskning och utveckling och deras omfattande tillämpning bland forskningsinstitutioner, universitet, den privata sektorn, regeringar, icke-statliga organisationer och nätverk, samt mellan och bland vetenskapsmän och akademiker i utvecklingsländer och utvecklade länder och, i detta syfte, uppmuntra upprättandet av kontaktnät med och mellan vetenskapliga kompetenscentra i utvecklingsländer.

109. Förbättra utformningen av politiken och den politiska beslutsprocessen på alla nivåer genom att bland annat förbättra samarbetet mellan natur- och samhällsvetare, och mellan vetenskapsmän och beslutsfattare, bland annat genom skyndsamma insatser på alla nivåer för att

a) bättre utnyttja vetenskapligt kunnande och teknik och öka den fördelaktiga användningen av lokalt och traditionellt kunnande på ett sätt som respekterar innehavarna av dessa kunskaper och är förenligt med nationell lag,

b) i högre grad utnyttja integrerade vetenskapliga bedömningar, riskbedömningar och tvärvetenskapliga och tvärsektoriella metoder,

c) fortsätta att stödja och samarbeta inom ramen för internationella vetenskapliga bedömningar till stöd för beslutsfattande, inbegripet den mellanstatliga panelen för klimatförändringar, med ett brett deltagande av experter från utvecklingsländerna,

d) hjälpa utvecklingsländerna att utforma och genomföra politik på det vetenskapliga och tekniska området,

e) upprätta partnerskap mellan vetenskapliga, offentliga och privata institutioner, inbegripet genom att integrera synpunkter från vetenskapsmän i beslutsfattande organ för att säkerställa en utökad roll för vetenskapligt arbete, teknikutveckling och ingenjörsvetenskap,

f) främja och förbättra ett vetenskapligt grundat beslutsfattande och på nytt bekräfta den försiktighetsprincip som fastställs i princip 15 i Riodeklarationen om miljö och utveckling, där följande sägs:

"I syfte att skydda miljön ska försiktighetsprincipen tillämpas så långt möjligt och med hänsyn tagen till staternas möjligheter härtill. Om det föreligger hot om allvarlig eller oåterkallelig skada, får inte avsaknaden av vetenskaplig bevisning användas som ursäkt för att skjuta upp kostnadseffektiva åtgärder för att förhindra miljöförstöring."

110. Hjälpa utvecklingsländerna, genom internationellt samarbete, att utöka sin kapacitet i de insatser som görs för att lösa frågor som rör miljöskydd, inbegripet i utformningen och genomförandet av en politik för miljöledning och miljöskydd, bland annat genom skyndsamma insatser på alla nivåer för att

a) förbättra deras användning av vetenskap och teknik med avseende på miljöövervakning, bedömningsmodeller, exakta databaser och integrerade informationssystem,

b) främja och i lämpliga fall förbättra deras användning av satellitteknik för insamling av högkvalitativ information, verifiering, uppdatering och ytterligare förbättring av luft- och markbaserade observationer, till stöd för deras ansträngningar att samla in kvalitativ, korrekt, långsiktig, konsekvent och tillförlitlig information,

c) inrätta och i lämpliga fall vidareutveckla nationella statistiktjänster som kan tillhandahålla tillförlitlig information om vetenskaplig utbildning och forsknings- och utvecklingsverksamhet som är nödvändiga för ett effektivt beslutsfattande inom vetenskap och teknik.

111. Upprätta regelbundna kanaler mellan beslutsfattare och forskarvärlden för att begära och erhålla vetenskaplig och teknisk rådgivning för genomförandet av Agenda 21 och upprätta och förstärka nätverk för vetenskap och utveckling för hållbar utveckling, på alla nivåer, i syfte att utbyta kunskaper, erfarenheter och bästa praxis samt bygga upp vetenskaplig kapacitet, i synnerhet i utvecklingsländerna.

112. I lämpliga fall utnyttja informations- och kommunikationsteknik som verktyg för att öka kommunikations-, erfarenhets- och kunskapsutbyte och för att förbättra kvaliteten på och tillgången till informations- och kommunikationsteknik i alla länder, genom att bygga vidare på det arbete som har främjats av FN:s arbetsgrupp för informations- och kommunikationsteknik och det arbete som har utförts inom ramen för andra relevanta internationella och regionala forum.

113. Stödja offentligt finansierade forsknings- och utvecklingsenheter som vill bilda strategiska allianser för att förbättra forsknings- och utvecklingsinsatserna i syfte att uppnå renare produktion och produktteknik, bland annat genom att mobilisera tillräckliga finansiella och tekniska resurser från alla källor, inbegripet nya och additionella resurser, samt uppmuntra överföring och spridning av sådan teknik, i synnerhet till utvecklingsländer.

114. Undersöka frågor av globalt allmänintresse genom öppna, transparenta och omfattande seminarier med brett deltagande för att främja en ökad allmän förståelse för sådana frågor.

115. Föresätta sig att fortsätta att vidta samordnade åtgärder för att bekämpa internationell terrorism, som allvarligt försvårar hållbar utveckling.

* * *

116. Utbildning är en förutsättning för att främja hållbar utveckling. Det är därför nödvändigt att mobilisera nödvändiga resurser, inbegripet finansiella resurser på alla nivåer, från bilaterala och multilaterala givare,

inbegripet Världsbanken och regionala utvecklingsbanker, från det civila samhället och från stiftelser, för att komplettera de insatser som görs av nationella regeringar för att uppnå följande mål och åtgärder

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

a) uppfylla Millenniedeklarationens utvecklingsmål om allmän grundskola, innebärande att alla barn, både flickor och pojkar, till år 2015 skall ha möjlighet att fullfölja grundskoleutbildning,

b) se till att alla barn, särskilt de som lever i landsbygdsområden och de som lever i fattigdom, i synnerhet flickor, har tillgång till och möjlighet att fullfölja grundskoleutbildning.

* * *

117. Ge finansiellt bistånd och stöd till utvecklings- och forskningsprogram, till medvetandehöjande program och till utvecklingsinstitutioner i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier i följande syfte

a) stödja deras utbildningsinfrastruktur och utbildningsprogram, inbegripet de som rör utbildning på miljö- och folkhälsoområdet,

b) hitta lösningar för att undvika de ofta förekommande, betydande finansiella begränsningar som många institut för högre utbildning brottas med, inbegripet universitet över hela världen, i synnerhet i utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier.

118. Uppmärksamma den inverkan som hiv/aids har på utbildningssystemen i de länder som allvarligt drabbats av denna pandemi.

119. Fördela nationella och internationella resurser till grundutbildning, i enlighet med vad som föreslås i handlingsprogrammet från Dakar om utbildning för alla, och bättre integrera hållbar utveckling i utbildning och i bilaterala och multilaterala utvecklingsprogram, samt förbättra integrationen mellan offentligt finansierad forskning och utveckling och utvecklingsprogram.

120. Undanröja orättvisor mellan könen i primär- och sekundärskolan till år 2005, i enlighet med handlingsprogrammet från Dakar om utbildning för alla, och på alla utbildningsnivåer senast år 2015 för att uppnå de utvecklingsmål som fastställs i Millenniedeklarationen, med insatser för att bland annat säkerställa lika tillgång till alla nivåer och former av utbildning, vidareutbildning och kapacitetsuppbyggnad genom integrering av ett jämställdhetsperspektiv samt genom att skapa ett utbildningssystem som uppmärksammar och tar hänsyn till könsmässiga mönster.

121. Integrera hållbar utveckling i undervisningssystem på alla utbildningsnivåer i syfte att främja utbildning som en nyckelfaktor för förändring.

122. Utveckla, genomföra, övervaka och granska handlingsplaner och handlingsprogram på utbildningsområdet på nationell, subnationell eller lokal nivå, som avspeglar handlingsprogrammet från Dakar om utbildning för alla och som är relevanta för lokala förhållanden och behov och leder till verklig samhällsutveckling, samt integrera utbildning för hållbar utveckling i dessa planer.

123. Ge alla samhällsmedborgare ett stort antal formella och icke-formella möjligheter till utbildning, inbegripet genom frivilliga lokala samhällsprogram, för att avskaffa analfabetism och understryka betydelsen av livslångt lärande samt främja hållbar utveckling.

124. Stödja användningen av utbildning för att främja hållbar utveckling, bland annat genom skyndsamma åtgärder på alla nivåer för att

a) integrera informations- och kommunikationsteknik i utarbetandet av läroplaner för att säkerställa tillgång i både landsbygdsområden och tätorter, och ge stöd, särskilt till utvecklingsländerna, för att bland annat skapa de förutsättningar som krävs för att utnyttja sådan teknik,

b) verka, där så är lämpligt, för att göra det ekonomiskt överkomligt och lättare för studenter, forskare och ingenjörer från utvecklingsländer att delta i program vid universitet och forskningsinstitutioner i utvecklade länder, i syfte att främja ett utbyte av erfarenheter och kapacitet som gynnar alla parter,

c) fortsätta att genomföra arbetsprogrammet om utbildning för hållbar utveckling inom Kommissionen för hållbar utveckling,

d) rekommendera FN:s generalförsamling att överväga antagandet av ett årtionde för utbildning för hållbar utveckling, med början år 2005.

125. Utöka och påskynda initiativ för kapacitetsuppbyggnad som rör människor, institutioner och infrastruktur, och främja partnerskap i detta avseende som tar hänsyn till utvecklingsländernas särskilda behov med avseende på hållbar utveckling.

126. Stödja lokala, nationella, subregionala och regionala initiativ i syfte att utveckla, använda och anpassa kunnande och teknik och att förbättra lokala, nationella, subregionala och regionala kompetenscentra för utbildning, forskning och vidareutbildning, i syfte att stärka kunskapskapaciteten hos utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier, genom att bland annat mobilisera tillräckliga finansiella och andra resurser från alla källor, inbegripet nya och additionella resurser.

127. Ge tekniskt och finansiellt stöd till utvecklingsländerna, inbegripet genom att förstärka insatser för kapacitetsuppbyggnad, t.ex. FN:s utvecklingsprogram Capacity 21, för att

a) bedöma sina egna behov av kapacitetsutveckling och möjligheter på individuell, institutionell och samhällelig nivå,

b) utarbeta program för kapacitetsuppbyggnad och stöd till program på lokal, nationell och samhällelig nivå som är inriktade på att möta globaliseringens utmaningar mer effektivt och uppnå de internationellt överenskomna utvecklingsmålen, inbegripet målen i Millenniedeklarationen,

c) utveckla det civila samhällets, inbegripet ungdomars, möjligheter att i lämpliga fall delta i utformningen, genomförandet och granskningen av politiska program och strategier för hållbar utveckling på alla nivåer,

d) bygga upp och, i tillämpliga fall, stärka den nationella kapaciteten för ett effektivt genomförande av Agenda 21.

128. Säkerställa tillgång, på nationell nivå, till miljöinformation och till juridiska och administrativa processer i miljöfrågor, samt allmänhetens deltagande i beslutsprocessen, i syfte att främja princip 10 i Riodeklarationen om miljö och utveckling, med fullt beaktande av principerna 5, 7 och 11 i deklARATIONEN.

129. Stärka nationella och regionala informations-, statistik- och analystjänster som är relevanta för politiska program för hållbar utveckling, inbegripet statistik fördelad på kön, ålder och andra faktorer, och uppmuntra givarländer att ge utvecklingsländer finansiellt och tekniskt stöd för att förbättra sin kapacitet att utforma en politik och genomföra program för hållbar utveckling.

130. Uppmuntra fortsatt arbete med indikatorer för hållbar utveckling av länderna själva på nationell nivå, bland annat genom att integrera ett könsperspektiv, på frivillig grundval, i enlighet med nationella behov och prioriteringar.

131. Främja ytterligare arbete med indikatorer för hållbar utveckling, i enlighet med punkt 3 i beslut 9/4 av Kommissionen för hållbar utveckling⁵¹.

132. Främja utveckling och en bredare användning av jordobservationsteknik, inbegripet system för fjärranalys från satellit, global kartläggning och geografiska informationssystem, för att samla in högkvalitativ information om miljökonsekvenser, landanvändning och förändringar i landanvändning, bland annat genom skyndsamma insatser på alla nivåer för att

a) stärka samarbetet och samverkan mellan globala observationssystem och forskningsprogram för integrerade globala observationer, med hänsyn till behovet av kapacitetsuppbyggnad och ett informationsutbyte mellan alla länder av information från markbaserade observationer, fjärranalys från satellit och andra källor,

⁵¹ Se *Official Records of the Economic and Social Council, 2001, Supplement No. 9 (E/2001/29)*, kap. I.B.

- b) utveckla informationssystem som möjliggör utbyte av värdefull information, inbegripet jordobservationsdata,
- c) uppmuntra initiativ och partnerskap för global kartläggning.

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

133. Stödja länder, i synnerhet utvecklingsländer, i deras nationella insatser för att

- a) samla in korrekt, långsiktig, konsekvent och tillförlitlig information,
- b) utnyttja satellit- och fjärranalysteknik för datainsamling och ytterligare förbättring av markbaserade observationer,
- c) ta fram, behandla och använda geografisk information genom att utnyttja den teknik som finns tillgänglig i form av fjärranalys från satellit, GPS (Global Positioning System), kartläggning och geografiska informationssystem.

134. Stödja insatser för att förebygga och mildra konsekvenserna av naturkatastrofer, bland annat genom skyndsamma insatser på alla nivåer för att

- a) säkerställa ekonomiskt överkomlig tillgång till katastrofrelaterad information i förvaringssyften,
- b) omvandla tillgänglig information, särskilt från globala meteorologiska observationssystem, till användbara produkter i god tid.

135. Utveckla och främja en mer allmän tillämpning av miljökonsekvensbedömningar, bland annat som ett nationellt instrument, där så är lämpligt, för att ge ett betydelsefullt informationsunderlag för beslut om projekt som kan ha en betydande skadlig inverkan på miljön.

136. Främja och ytterligare utveckla metoder på politisk och strategisk nivå samt projektnivå för beslutsfattande för hållbar utveckling på lokal och nationell nivå, samt i lämpliga fall på regional nivå. I detta avseende understryka att valet av den metod som skall användas i länder bör motsvara landspecifika villkor och förhållanden, ske på frivillig grundval och ligga i linje med deras prioriterade utvecklingsbehov.

XI. Institutionellt ramverk för hållbar utveckling

137. Ett effektivt institutionellt ramverk för hållbar utveckling på alla nivåer är avgörande för ett fullständigt genomförande av Agenda 21, för en uppföljning av resultaten av Världstoppmötet om hållbar utveckling och för att möta framväxande utmaningar för hållbar utveckling. Åtgärder som syftar till att stärka ett sådant ramverk bör grundas på bestämmelserna i Agenda 21 samt på programmet för det fortsatta genomförandet av Agenda 21 från år 1997 och principerna i Riodeklarationen om miljö och utveckling, och bör främja uppnåendet av de internationellt överenskomna utvecklingsmålen, inbegripet målen i

Millenniedeklarationen, med beaktande av Monterreykonsensus och relevanta resultat av andra viktigare FN-konferenser och internationella avtal efter år 1992. Det bör ta hänsyn till alla länders behov och beakta utvecklingsländernas särskilda behov och medel för genomförande. Det bör leda till en förstärkning av internationella organ och organisationer som är inriktade på hållbar utveckling, samtidigt som det respekterar deras befintliga mandat, samt förstärka relevanta regionala, nationella och lokala institutioner.

138. God samhällsstyrning är en förutsättning för hållbar utveckling. En sund ekonomisk politik, stabila demokratiska institutioner som är lyhörda för medborgarnas behov samt förbättrad infrastruktur är grundläggande för hållbar ekonomisk tillväxt, utrotning av fattigdom och skapande av sysselsättning. Frihet, fred och säkerhet, inhemsk stabilitet, respekt för mänskliga rättigheter, inbegripet rätten till utveckling och rättssäkerhet, jämlikhet mellan könen, marknadsinriktad politik och ett övergripande åtagande för rättvisa och demokratiska samhällen är också väsentligt och ömsesidigt förstärkande.

A. Mål

139. Åtgärder för att stärka institutionella arrangemang för hållbar utveckling på alla nivåer bör vidtas inom ramen för Agenda 21⁵², bygga vidare på den utveckling som ägt rum sedan Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling och bland annat leda till att följande uppnås

- a) förstärkta åtaganden för hållbar utveckling,
- b) balanserad integrering av den ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling,
- c) förstärka genomförandet av Agenda 21, bland annat genom mobilisering av finansiella och tekniska resurser och kapacitetssupplemningsprogram, särskilt för utvecklingsländerna,
- d) förbättra sammanhållningen, samordningen och övervakningen,
- e) främja rättssäkerheten och förstärka statliga institutioner,
- f) öka effektiviteten genom att begränsa överlappning och undvika en upprepning av det arbete som utförs inom ramen för internationella organisationer, både inom och utanför FN-systemet, utifrån dessas mandat och komparativa fördelar,
- g) utöka det civila samhällets och andra relevanta intressenters deltagande och effektiva medverkan i genomförandet av Agenda 21, samt främja öppenhet och ett brett deltagande från allmänheten,
- h) förstärka kapaciteten för hållbar utveckling på alla nivåer, inbegripet på lokal nivå, i synnerhet i utvecklingsländerna,
- i) fördjupa det internationella samarbete som syftar till att förstärka genomförandet av Agenda 21 och resultaten av toppmötet.

⁵² Hänvisningar i detta kapitel till Agenda 21 avser Agenda 21, Programmet för det fortsatta genomförandet av Agenda 21 och resultaten av toppmötet.

B. Att stärka det institutionella ramverket för hållbar utveckling på global nivå

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

140. Världssamfundet bör

a) öka integrationen av hållbara utvecklingsmål enligt Agenda 21 och stödet för genomförandet av Agenda 21 och resultaten av toppmötet i politiken, arbetsprogrammen och de operativa riktlinjerna hos FN:s relevanta organ, program och fonder, Globala miljöfonden och andra internationella finansiella institutioner och handelsinstitutioner, inom ramen för deras mandat, samtidigt som det understryks att deras verksamheter fullt ut bör beakta nationella program och prioriteringar, särskilt de i utvecklingsländer samt, där så är tillämpligt, länderna med övergångsekonomier, för att uppnå hållbar utveckling,

b) stärka samarbetet inom och mellan FN-systemet, internationella finansieringsinstitutioner, Globala miljöfonden och Världshandelsorganisationen, genom FN:s styrgrupp för samordning av FN:s fonder och program, FN:s utvecklingsgrupp (UNDG), miljöledningsgruppen (EMG) och andra samordningsorgan. Ett stärkt samarbete mellan olika organ bör eftersträvas i alla relevanta sammanhang, med särskild tonvikt på den operativa nivån och med inbegripande av partnerskapsarrangemang i särskilda frågor för att stödja i synnerhet utvecklingsländernas ansträngningar i genomförandet av Agenda 21,

c) stärka och bättre integrera de tre dimensionerna av hållbar utveckling i politik och program för hållbar utveckling och främja en fullständig integrering av hållbara utvecklingsmål i principer och program hos organisationer som främst är inriktade på sociala frågor. I synnerhet bör den sociala dimensionen av hållbar utveckling stärkas, bland annat genom att lägga tonvikten på uppföljningen av Världstoppmötet om social utveckling och femårsöversynen av detta, och beakta rapporter från dessa möten, och genom stöd till sociala trygghetssystem,

d) fullt ut genomföra resultaten av beslutet om internationell miljöförvaltning som Förenta nationernas miljöprogram antog vid sitt sjunde extra styrelsemöte⁵³, och anmoda generalförsamlingen att vid sitt 57:e möte överväga den viktiga men komplexa frågan om att inrätta universellt medlemskap i miljöprogrammets styrelse/det globala miljöministerforumet,

e) aktivt och konstruktivt engagera sig för att säkerställa att förhandlingarna om en heltäckande FN-konvention mot korruption snarast avslutas, inbegripet frågan om repatriering av illegalt överförda medel till ursprungsländer,

f) främja företagens ansvar och ansvarighet och utbytet av exempel på bästa praxis på området för hållbar utveckling, om lämpligt genom dialoger i vilka flera intressenter deltar, till exempel inom ramen för Kommissionen för hållbar utveckling (CSD) och andra initiativ,

g) vidta konkreta åtgärder för att genomföra Monterreykonsensus på alla nivåer.

⁵³ UNEP/GCSS.VII/6, bilaga I.

141. God samhällsstyrning på internationell nivå är grundläggande för att uppnå hållbar utveckling. För att säkerställa en dynamisk och gynnsam internationell ekonomisk miljö är det viktigt att främja global ekonomisk förvaltning genom att ta upp frågan om internationell finansiering, handel, teknik och investeringsmönster som påverkar utvecklingsländernas utvecklingsutsikter. I detta syfte bör världssamfundet vidta alla nödvändiga och lämpliga åtgärder, bland annat för att säkerställa stöd för strukturella och makroekonomiska reformer, hitta en bred lösning på det externa skuldproblemet och öka marknadstillträdet för utvecklingsländerna. Insatser för att reformera den internationella finansiella strukturen måste fortsätta med större öppenhet och med utvecklingsländernas effektiva deltagande i beslutsprocesser. Ett allmänt, regelbaserat, öppet, icke-diskriminerande och rättvist multilateralt handelssystem, liksom en meningsfull liberalisering av handeln, kan väsentligt stimulera utvecklingen över hela världen och gynna länder på alla utvecklingsnivåer.

142. Ett livskraftigt och effektivt FN-system är grundläggande för att främja internationellt samarbete för hållbar utveckling och ett globalt ekonomiskt system som fungerar för alla. I detta syfte är en orubblig uppslutning bakom Förenta nationernas mål, bakom principerna i folkrätten och de i FN-stadgan samt bakom att förstärka FN-systemet och andra multilaterala institutioner och främja en förbättring av deras verksamheter nödvändig. Stater bör också uppfylla sitt åtagande att snarast möjligt förhandla och träffa ett avtal om en FN-konvention mot korruption i alla dess aspekter, inbegripet frågan om repatriering av illegalt överförda medel till ursprungsländer samt att främja ett starkare samarbete för att undanröja penningtvätt.

C. Generalförsamlingen

143. FN:s generalförsamling bör anta hållbar utveckling som en grundläggande komponent inom ramen för Förenta nationernas övergripande verksamhet, särskilt för att uppnå de internationellt överenskomna utvecklingsmålen, inbegripet målen i Millenniedeklarationen, och ge övergripande politisk vägledning för genomförandet av Agenda 21 och dess granskning.

D. Ekonomiska och sociala rådet

144. I enlighet med de relevanta bestämmelserna i FN-stadgan, bestämmelserna i Agenda 21 avseende Ekonomiska och sociala rådet samt generalförsamlingens resolutioner 48/162 och 50/227, som på nytt bekräftade rådet som den centrala mekanismen för att övervaka samordningen inom FN-systemet och FN:s fackorgan och för att övervaka underorganen, i synnerhet rådets funktionella kommissioner, och för att främja genomförandet av Agenda 21 genom att förstärka en systemomfattande samordning, bör rådet rikta in sig på följande

a) öka sin roll när det gäller att övervaka samordningen inom systemet och på ett balanserat sätt integrera ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter av FN:s politik och program som syftar till att främja hållbar utveckling,

b) organisera en regelbunden översyn av teman för hållbar utveckling med avseende på genomförandet av Agenda 21, inbegripet medel för genomförande. Rekommendationer med avseende på sådana teman skulle kunna utfärdas av Kommissionen för hållbar utveckling,

c) till fullo utnyttja sina högnivå- och samordningssegment, samt operationella och allmänna segment, för att effektivt beakta alla relevanta aspekter av Förenta Nationernas verksamhet på området för hållbar utveckling. I detta sammanhang bör rådet uppmuntra ett aktivt deltagande av viktiga samhällsgrupper i sitt högnivåsegment och i det arbete som utförs inom dess relevanta funktionella kommissioner, i enlighet med respektive procedurregler,

d) främja ökad samordning, komplementaritet och effektivitet i det arbete som utförs av dess funktionella kommissioner och av andra underorgan och som är relevant för genomförandet av Agenda 21,

e) avsluta det arbete som utförs inom ramen för Kommittén för energi och naturresurser för utveckling och överföra dess arbete till Kommissionen för hållbar utveckling,

f) säkerställa ett nära samband mellan rådets roll i uppföljningen av toppmötet och dess roll i uppföljningen av Monterreykonsensus, på ett stödjande och samordnat sätt. I detta syfte bör rådet undersöka möjligheter att utveckla arrangemang som rör dess möten med Bretton Woods-institutionerna och Världshandelsorganisationen, i enlighet med vad som fastställs i Monterreykonsensus,

g) intensifiera sina ansträngningar för att säkerställa att integrering av ett jämställdhetsperspektiv utgör en grundläggande del av dess verksamheter i samband med det samordnade genomförandet av Agenda 21.

E. Kommissionen för hållbar utveckling

145. FN:s kommission för hållbar utveckling bör fortsätta att vara högnivåkommissionen för hållbar utveckling inom FN-systemet och fungera som ett forum för att behandla frågor som rör integreringen av de tre dimensionerna av hållbar utveckling. Även om kommissionens roll, funktioner och mandat, i enlighet med relevanta delar av Agenda 21 och antagna i generalförsamlingens resolution 47/191, fortfarande är relevanta, måste de förstärkas, med hänsyn till relevanta institutioners och organisationers roll. Kommissionen utökade roll bör inbegripa granskning och övervakning av de framsteg som gjorts i genomförandet av Agenda 21 samt att främja samstämmighet i fråga om genomförande, initiativ och partnerskap.

146. I detta sammanhang bör kommissionen lägga större tonvikt på åtgärder som möjliggör ett genomförande på alla nivåer, inbegripet att främja och underlätta partnerskap med deltagande av regeringar,

internationella organisationer och relevanta intressenter för genomförandet av Agenda 21.

Skr. 2002/03:29
Bilaga 2

147. Kommissionen bör

a) granska och utvärdera utvecklingen och främja det fortsatta genomförandet av Agenda 21,

b) inrikta sig på de tvärsektoriella aspekterna av sektorspecifika frågor och erbjuda ett forum för bättre integrering av politiken, bland annat genom ett samspel mellan ministrar som är ansvariga för de olika dimensionerna och sektorerna för hållbar utveckling, genom högnivåsegmenten,

c) ta itu med nya utmaningar och möjligheter med avseende på genomförandet av Agenda 21,

d) koncentrera sig på åtgärder som har samband med genomförandet av Agenda 21 och begränsa förhandlingarna i kommissionens sessioner till vartannat år, och

e) begränsa det antal frågor som diskuteras vid varje session.

148. I sin roll att underlätta ett genomförande bör kommissionen särskilt betona följande

a) granska utvecklingen och främja det fortsatta genomförandet av Agenda 21. I detta sammanhang bör kommissionen identifiera hinder för genomförandet och utfärda rekommendationer om hur dessa hinder kan övervinnas,

b) fungera som en kontaktpunkt för en diskussion om partnerskap som kan främja hållbar utveckling, inbegripet ett utbyte av de lärdomar som dragits, de framsteg som gjorts och bästa praxis,

c) granska frågor som rör finansiellt bistånd och tekniköverföring för hållbar utveckling, samt kapacitetsuppbyggnad, med fullständigt utnyttjande av befintlig information. I detta avseende skulle Kommissionen för hållbar utveckling kunna överväga en mer effektiv användning av nationella rapporter och erfarenheter på regional nivå och i detta syfte utfärda lämpliga rekommendationer,

d) erbjuda ett forum för analys och utbyte av erfarenheter i fråga om åtgärder som bidrar till planering av hållbar utveckling, beslutsfattande och genomförandet av strategier för hållbar utveckling. I detta avseende skulle kommissionen kunna överväga en mer effektiv användning av nationella och regionala rapporter,

e) beakta viktig rättslig utveckling på området för hållbar utveckling, med vederbörlig hänsyn tagen till relevanta mellanstatliga organs roll i att främja genomförandet av Agenda 21 i förhållande till internationella rättsakter och mekanismer.

149. Med hänsyn till kommissionens praktiska förfaringssätt och arbetsprogram bör särskilda beslut i dessa frågor fattas av kommissionen vid dess nästa session, då kommissionens tematiska arbetsprogram kommer att utarbetas. I synnerhet bör följande övervägas

a) på ett balanserat sätt överväga genomförandet av alla kommissionens mandat som fastställs i generalförsamlingens resolution 47/191,

b) fortsätta att främja ett mer direkt och effektivt deltagande av internationella organisationer och viktiga samhällsgrupper i kommissionens arbete,

c) ta större hänsyn till de vetenskapliga bidragen till hållbar utveckling genom att till exempel stödja sig på vetenskapssamhället och uppmuntra nationella, regionala och internationella vetenskapliga nätverk att vara aktiva inom kommissionen,

d) främja pedagogers bidrag till hållbar utveckling, om lämpligt inom ramen för kommissionens verksamhet,

e) tidpunkter för och längden på extramöten.

150. Vidta ytterligare åtgärder för att främja bästa praxis och erfarenheter på området för hållbar utveckling, och därutöver främja användningen av den senaste tekniken för insamling och spridning av information, inbegripet mer omfattande användning av informationsteknik.

F. De internationella institutionerna

151. Understryka behovet för internationella institutioner, både inom och utanför FN-systemet, inbegripet internationella finansieringsinstitutioner, Världshandelsorganisationen och Globala miljöfonden, att inom ramen för sina mandat utöka sina samverkande insatser för att

a) främja ett effektivt och gemensamt stöd för genomförandet av Agenda 21 på alla nivåer,

b) förbättra internationella institutioners effektivitet och samordning i genomförandet av Agenda 21, resultaten av Världstoppmötet om hållbar utveckling, relevanta aspekter av hållbar utveckling i Millenniedeklarationen, Monterreykonsensus samt resultaten av Världshandelsorganisationens fjärde ministermöte, som hölls i Doha i november 2001.

152. Uppmana FN:s generalsekreterare att, genom FN:s styrgrupp för samordning av FN:s fonder och program samt genom informella samarbetsinsatser, ytterligare främja ett systemomfattande samarbete och en samordning av olika organ på området för hållbar utveckling, vidta lämpliga åtgärder för att underlätta ett informationsutbyte, och fortsätta informera Ekonomiska och sociala rådet och Kommissionen om åtgärder som vidtas för genomförandet av Agenda 21.

153. Avsevärt stärka stödet till FN:s utvecklingsprogramms kapacitetsuppbyggnadsprogram för hållbar utveckling genom att bygga vidare på de erfarenheter som gjorts inom ramen för Capacity 21, i deras funktion som viktiga mekanismer för att stödja lokala och nationella insatser rörande kapacitetsuppbyggnad för utveckling, i synnerhet i utvecklingsländerna.

154. Stärka samarbetet mellan FN:s miljöprogram och andra organ och fackorgan inom Förenta nationerna, Bretton Woods-institutionerna och Världshandelsorganisationen, inom ramen för deras mandat.

155. FN:s miljöprogram, FN:s boende- och bebyggelsecenter, FN:s utvecklingsprogram och FN:s konferens om handel och utveckling bör, inom ramen för deras mandat, förstärka sina bidrag till hållbara utvecklingsprogram och genomförandet av Agenda 21 på alla nivåer, särskilt när det gäller att främja kapacitetsuppbyggnad.

156. För att främja ett effektivt genomförande av Agenda 21 på internationell nivå bör även följande åtgärder vidtas

a) rationalisera den internationella möteskalendern för hållbar utveckling och i lämpliga fall minska antalet möten, mötenas längd och den tid som läggs ned på framförhandlade resultat till förmån för praktiska genomförandefrågor,

b) uppmuntra initiativ från alla relevanta aktörer att upprätta partnerskap för att genomföra resultaten av Världstoppmötet om hållbar utveckling. I detta sammanhang bör en fortsatt utveckling av partnerskap och uppföljning av partnerskap beakta det förberedande arbetet inför toppmötet,

c) fullt ut dra nytta av utvecklingen på området för informations- och kommunikationsteknik.

157. Förstärkandet av den internationella institutionella ramen för hållbar utveckling sker etappvis. Det är nödvändigt att fortsätta att granska relevanta arrangemang, identifiera luckor, undanröja överlappning av funktioner och fortsätta att sträva efter ökad integration, effektivitet och samordning av den ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling i syfte att genomföra Agenda 21.

G. Att stärka institutionella arrangemang för hållbar utveckling på regional nivå

158. Genomförandet av Agenda 21 och resultatet av toppmötet bör effektivt eftersträvas på regional och subregional nivå, genom de regionala kommissionerna och andra regionala och subregionala institutioner och organ.

159. Den intraregionala samordningen och samarbetet på området för hållbar utveckling mellan de regionala kommissionerna, FN:s fonder, program och organ, regionala utvecklingsbanker och andra regionala och subregionala institutioner och organ bör stärkas. Detta bör i lämpliga fall omfatta stöd för utformning, förbättring och genomförande av fastställda regionala strategier och handlingsplaner för hållbar utveckling, som återspeglar nationella och regionala prioriteringar.

160. De regionala kommissionerna bör i samarbete med andra regionala och subregionala organ i synnerhet, och med hänsyn till relevanta bestämmelser i Agenda 21, rikta in sig på följande

a) främja en balanserad integrering av de tre dimensionerna av hållbar utveckling i sitt arbete, bland annat genomförandet av Agenda 21. I detta syfte bör de regionala kommissionerna utöka sin kapacitet genom interna insatser och i lämpliga fall ges externt stöd,

b) underlätta och främja en balanserad integrering av den ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling i det arbete som utförs av regionala, subregionala och andra organ, till exempel genom att underlätta och förstärka ett utbyte av erfarenheter, inbegripet nationella erfarenheter, bästa praxis, fallstudier och erfarenheter av partnerskap i samband med genomförandet av Agenda 21,

c) bistå i mobiliseringen av tekniskt och finansiellt bistånd och underlätta tillhandahållandet av tillräcklig finansiering för att genomföra regionalt och subregionalt fastställda program och projekt för hållbar utveckling, samt ta itu med målet att utrota fattigdomen,

d) fortsätta att främja deltagande av många intressenter och uppmuntra partnerskap till stöd för genomförandet av Agenda 21 på regional och subregional nivå.

161. Regionalt och subregionalt överenskomna initiativ och program för hållbar utveckling, såsom det nya partnerskapet för Afrikas utveckling (NEPAD) och de interregionala aspekterna av det globalt överenskomna handlingsprogrammet för hållbar utveckling i små ö-stater under utveckling, bör stödjas.

H. Att stärka institutionella ramverk för hållbar utveckling på nationell nivå

162. Staterna bör

a) fortsätta att främja sammanhängande och samordnade tillvägagångssätt för att skapa institutionella ramverk för hållbar utveckling på alla nationella nivåer, inbegripet genom att i lämpliga fall upprätta eller stärka de befintliga myndigheter och mekanismer som är nödvändiga för politiskt beslutsfattande, för samordning och genomförande samt för upprätthållande av lagar,

b) vidta omedelbara åtgärder för att påskynda utformningen och utarbetandet av strategier för hållbar utveckling på nationell nivå, som skall börja genomföras senast år 2005. I detta syfte bör i lämpliga fall strategier stödjas genom internationellt utvecklings-samarbete och med hänsyn tagen till utvecklingsländernas, särskilt de minst utvecklade ländernas, särskilda behov. Sådana strategier som, där detta är tillämpligt, skulle kunna utformas som strategier för fattigdomsbekämpning som integrerar ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter av hållbar utveckling, bör eftersträvas i enlighet med varje lands nationella prioriteringar.

163. De enskilda länderna har det primära ansvaret för sin egen hållbara utveckling, och den nationella politikens och nationella utvecklingsstrategiers roll kan inte överbetonas. Alla länder bör främja hållbar utveckling på nationell nivå genom att bland annat anta och

upprätthålla tydliga och effektiva lagar som stödjer hållbar utveckling. Alla länder bör stärka statliga institutioner, bland annat genom att tillhandahålla nödvändig infrastruktur och främja öppenhet, ansvarighet och rättvisa administrativa och rättsliga institutioner.

164. Alla länder bör dessutom främja deltagande från allmänheten, bland annat genom åtgärder som ger tillgång till information om lagstiftning, förordningar, verksamheter, politik och program. De bör också främja allmänhetens fullständiga deltagande i utformningen och genomförandet av politiken för hållbar utveckling. Kvinnor bör fullt ut och på lika villkor kunna delta i utformningen av politiken och i beslutsprocesser.

165. Ytterligare främja upprättandet eller stärkandet av råd för hållbar utveckling eller samordningsstrukturer på nationell nivå, inbegripet på lokal nivå, i syfte att få en fokusering på hög nivå för en hållbar utvecklingspolitik. I detta sammanhang bör deltagande av många intressenter främjas.

166. Stödja de insatser som görs av alla länder, i synnerhet utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier, för att förbättra nationella institutionella arrangemang för hållbar utveckling, inbegripet på lokal nivå. Detta skulle kunna innebära ett främjande av tvärssektoriella tillvägagångssätt i utformningen av strategier och program för hållbar utveckling, till exempel, där detta är tillämpligt, strategier för fattigdomsbekämpning, samordning av bistånd, att främja deltagarorienterade metoder och förbättrade politiska analyser, förvaltnings- och genomförandekapacitet samt integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla dessa aktiviteter.

167. Öka lokala myndigheters och intressenters roll och kapacitet i genomförandet av Agenda 21 och resultatet av toppmötet och i förstärkningen av ett fortsatt stöd till lokala Agenda 21-program och associerade initiativ och partnerskap. Uppmuntra i synnerhet partnerskap bland och mellan lokala myndigheter, andra offentliga instanser och olika intressenter för att påskynda hållbar utveckling, vilket anmodas i bland annat Habitatagendan⁵⁴.

I. Deltagande av viktiga samhällsgrupper

168. Stärka partnerskap mellan statliga och icke-statliga aktörer, inbegripet alla viktiga samhällsgrupper samt frivilligorganisationer, för program och verksamheter som syftar till att uppnå hållbar utveckling på alla nivåer.

169. Erkänna de överväganden som görs av det möjliga sambandet mellan miljö och mänskliga rättigheter, inbegripet rätten till utveckling, med fullständigt och transparent deltagande av FN:s medlemsstater och observatörsstater.

⁵⁴ A/CONF.165/14, kap. I, resolution 1, bilaga II.

170. Främja och stödja ungdomars deltagande i program och verksamheter som rör hållbar utveckling, till exempel genom att stödja lokala ungdomsråd, eller motsvarigheter till sådana råd, och genom att främja att sådana råd upprättas där de inte finns.

Miljödepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 19 december 2002

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson J. O., Sommestad, Karlsson H., Lund, Nykvist, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund

Föredragande: statsrådet Sommestad

Regeringen beslutar skrivelse Johannesburg - FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling